

ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ ΕΛΛΗΝΟΣ.

ΜΕΡΟΣ Β'. (α)

ΕΛΙΣΑΒΕΤ,

Η

ΒΙΟΣ ΕΛΛΗΝΙΔΟΣ.

Πολλάκις, ἀγαθὴ μου φίλη, μοὶ εἶπες· “Δάβε δέσμην χάρτου, ἐκ τοῦ στιλπνοῦ, στιλβωτοῦ χάρτου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου λιγυρὸς κάλαμος νὰ δύναται νὰ τρέχῃ ἀνεμποδίστως· ἔχε πλησίον σου καλάμους ἐκλεκτοὺς, καλάμους χηνὸς ἢ καλάμους σιδήρου κατὰ τὴν ἀρέσκειάν σου —, φρόντιζε ὥστε τὸ μελανοδοχεῖόν σου νὰ ἔχῃ πάντοτε τὴν μελάνην ὑγρὰν καὶ ἀξίραντον, καὶ γράφει.”

— “Νὰ γράφω; σὲ ἡρώτων ἐγώ, καὶ τί; καὶ χωρὶς πρότερον νὰ μὲ καταλάβῃ ἔμπνευσις;”

— “Ἄρχου! μοὶ ἀπεκρίνεσο, καὶ ἡ ἔμπνευσις ἔρχεται ταχέως· κόπτε τὸν χάρτην σου, ἡκολούθει λαμβάνουσα σχεδὸν ὕψος πρωτοσχόλου, κόπτε τὸν χάρτην σου εἰς φύλλα τετραδίου, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἄφινε περιθώριον πλατὺ διὰ τὰς

(α) Ἴδε ἔτος Η' σελ. 201.

διορθώσεις, καί, αποφεύγουσα τὰς τόσον ἐναντίας εἰς τὰ ὀρμήματα τῆς φαντασίας διακοπὰς, μὴ περιμένης νὰ ξηρανθῶσι τὰ γραφέντα, ἀλλὰ γράφε μόνον ἐπὶ τοῦ ἔμπροσθεν μέρους τοῦ χάρτου.”

— “Ἀλλὰ τί νὰ γράψω;” σὲ ἡρώτων πάλιν ἐγώ.

— Εἰς ἔντινα ἤθελε τοιοῦτό τι μ’ ἐρωτήσῃ, ἤθελον ἀποκριθῆ· “Ἐκχυσον τὰς ἀπορροίας τῆς καρδίας σου καὶ τῆς κεφαλῆς σου δὲς τύπον γραπτὸν εἰς τα ἄπειρα ἐκείνα καὶ οὐδενὸς ἄξια διανοήματα, τὰ περιϋπτάμενα ἐν τῇ ψυχῇ παντὸς αἰσθητικοῦ καὶ νοητικοῦ ὄντος . . . ,” Εἰς σὲ ὅμως λέγω. “Διηγῆσθι τὸν βίον σου οὗτος δὲν ἀποτελεῖ βεβαίως σειρὰν ἐκτάκτων συμβάντων — ὅλοι ἔχομεν νὰ διηγηθῶμεν τοιαῦτα, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἐνδιαφέροντα — ἀλλ’ ὁ βίος ὁ σὸς περιέχει μέγα τι δίδαγμα, καὶ ἂν ἀπεφάσιζες ποτε νὰ δημοσιεύσῃς αὐτὸν, ἤθελες ἴσως ὠφελήσῃς ἕνα τῶν ὁμοίων σου. Τὴν σήμερον ὅμως, ἂν σὲ παρακινῶ νὰ πράξῃς τοῦτο, ἔχω μόνον ὑπ’ ὄψιν τὴν ὁποίαν θέλεις αἰσθανθῆ ἐκ τῆς ἐνασχολήσεως ταύτης παρηγορίαν. Πόσοι πάσχοντες, ἢ ἀηδῶς φέροντες τὸν βίον, οὐδὲ καὶ φαντάζονται ὅποσα ἄμετρα μέσα διασκεδάσεως καὶ ἀνακουφίσεως ἔχουσιν εἰς τὴν διάθεσιν αὐτῶν! Ὁ ἄνθρωπος ὅστις ἐκχέει, οὕτως εἰπεῖν, εἰς ἑαυτὸν τὰς μερίμνας, τὰς θλίψεις, τοὺς πόνους, τοὺς φόβους του ὁ ἄνθρωπος ὁ συγκεντρούμενος ἐν τῇ ἐσωτάτῃ καὶ μᾶλλον ἀναλλοιώτῃ αὐτοῦ οὐσίᾳ, ὁ τοιοῦτος ἄνθρωπος διχοτομεῖ τότε τρόπον τινὰ ἑαυτὸν, καί, αποφεύγων τὴν ἀπομόνωσιν, δημιουργεῖ σύντροφον κατ’ εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν αὐτοῦ. Οἴκοθεν ἔρχεται τὸ θάρρος, ἔταν μετρήσης διὰ τοῦ βλέμματος τῆς διανοίας τὸ διανυσθὲν διάστημα ἐν τῇ πορείᾳ τοῦ βίου! Ὑψοῦσαι ἐνώπιον τῆς ἰδίας σου ὑπολήψεως,

καὶ δικαιοτέρα γίνεσαι καὶ ἐπειμειστέρα ἔμπροσθεν τῆς πλάστιγγος τῶν ἰδίων σου πράξεων καὶ τῶν πράξεων τοῦ πλησίον! Ὅταν τὸ πνεῦμα, ὅταν ἡ ψυχὴ οὕτως ἐνισχυθῇ, ἐγείρεσαι τότε ἰσχυροτέρα, καὶ ἐλαφρότερον γίνεται τὸ βασταζόμενον φορτίον. Ἀδιόρατον μειδίαμα διέρχεται τὰ χεῖλη σου, καὶ λέγεις κατὰ σεαυτήν· “Ἐχει καὶ τὰς γλυκύτητας αὐτοῦ ὁ βίος,” καὶ ὁδεύεις εἰς τὰ πρόσω.

Ἴδου, φίλη μου, τί μοι ἔλεγες, καὶ ἰδου διατί γράφω τὰς σελίδας ταύτας. Τὰς γράφω ἄνευ προκατειλημμένου σχεδίου, ἄνευ συστήματος, ἄνευ τάξεως· γράφω τον βίον μου, ἢ τοῦλάχιστον τὰ κυριώτερα τοῦ βίου μου συμβάντα, βαρυνθὲν καὶ καθ' ὅσον ταῦτα ἀνεπτύχθησαν, ἢ καθ' ὅσον ἐπανερχονται εἰς τὴν μνήμην μου. Ἀκολουθοῦσα δὲ τὰς συμβουλὰς σου, ἀμεριμνῶ καὶ περὶ τοῦ ὕφους καὶ περὶ τῆς γραμματικῆς· γράφω κατὰ τὴν ὁποίαν λαλῶ γλῶσσαν. Ὅταν ὁ χάρτης οὗτος μελανωθῇ, θέλω τὸν φυλάξει πλησίον μου· θέλει δὲ φθάσει μόνον εἰς χεῖράς σου, ἐὰν μετ' ἐμέ ἐπιζήσης.

Μεγάλην ἔχει ἐπὶ τοῦ χαρακτῆρος ἐπιρροὴν τὸ μέρος ὅπου διήλθομεν τὰ πρῶτα τοῦ βίου ἡμῶν ἔτη· ἡ πρώτη ἀνατροφή μεταβάλλει πολλάκις καὶ τὴν φύσιν αὐτήν. Ὁ πατήρ μου μετῆρχετο τὴν ἐμπορίαν τῶν σιτηρῶν ἐν Μασσαλίας, καὶ κατῴρθωσε ν' ἀποκτήσῃ δι' αὐτῆς μεγάλην περιουσίαν, τὴν ὁποίαν ἀπώλεσεν ἐντὸς ὀλίγων ὥρων, κερδοσκοπῶν ἐν τῷ χρηματιστηρίῳ· τοῦτο δὲ τοσοῦτο τὸν ἐλύπησεν, ὥστε νοσήσας ἀπεβίωσε. Μετ' οὐ πολὺ ἀπεβίωσε καὶ ἡ μήτηρ μου, καὶ ἐγὼ ἔμεινα, δεκατετραέτις τὴν ἡλικίαν, ὀρφανὴ καὶ ἄπορος. Φίλοι τινὲς τοῦ πατρός μου, οἰκτείροντες τὴν θέσιν μου, ἐπεισαν τὴν ἐν Μασσαλίᾳ ἐλληνικὴν κοινότητα νὰ

καταβάλη ἐπὶ ἑξ ἔτη δαπάνας υποτροφίας ἐν τινι τῶν παραναγωγείων τῆς πόλεως, ὅπερ διεύθυνον αἱ ἀδελφαὶ Βοβαί, σκεφθέντες ὅτι, ἐξερχομένη τῆς σχολῆς ταύτης, ἥτις ἔχαιρεν υπόληψιν ὡς ἐκπαιδεύουσα ἀρίστως διδασκάλους, ἤθελον εὐκόλως πορισθῇ μέσα ἐντίμου ὑπάρξεως.

Ἡ ἀπὸ τοῦ οἰκογενειακοῦ εἰς τὸν σχολειακὸν βίον μετάβασις ὑπῆρξεν ἀπότομος καὶ ἀλγεινή. Ἐφῄσασα τὴν ἡλικίαν τῶν δεκατεσσάρων ἐτῶν ᾤπνευμένη μεταξὺ τῆς εὐνοϊκῆς ἀδιαφορίας τοῦ πατρός μου καὶ τῆς τρυφερᾶς τῆς μητρός μου φιλοστοργίας. Ὁ πατήρ μου ἦτον χαρακτηρὸς σοβαροῦ· ἐνασχολούμενος ὅλην τὴν ἡμέραν, εἴτε ἐν τῷ ἐμπορικῷ αὐτοῦ γραφείῳ εἴτε ἐν τῷ χρηματιστηρίῳ, εἰς τὴν οἰκίαν ἔρχετο μόνον κατὰ τὴν ὥραν τοῦ γεύματος· τὴν δὲ ἐσπέραν ἔπαιζε τὸ βίσιτ μετὰ τινων φίλων — πάντοτε ἐκ τῶν ὁμογενῶν — ποτὲ μὲν ἐν τῇ οἰκίᾳ ἡμῶν, ποτὲ δὲ ἀλλαχοῦ. Τοιοῦτος εἶναι ὁ βίος πάντων τῶν ἡμετέρων ἐμπόρων ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ. Ἡ μήτηρ μου κατεγίνετο ἀκαταπαύστως εἰς τὰ τῆς οἰκίας, μόνη δὲ αὐτῆς διασκεδάσεις ἦτον ἡ ἀνατροφή μου, καὶ ἐγὼ ἀπετέλουν τὸ ἀποκλειστικὸν αὐτῆς μέλημα. Μοὶ εἶχεν ἐντυπώσει τὰς καλητέρας ᾠρησκευτικὰς ἀρχάς· τὴν πρᾶξιν ἔργων ἀγαθῶν, τὴν ἀπόδοσιν καλοῦ ἀντὶ κακοῦ. Δὲν ἐπηγγέλλετο δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐφήρμοξε τὰς ἀρχὰς ταύτας· ἡ δὲ μετριοφροσύνη καὶ ἡ τιμιότης αὐτῆς ἦσαν τόσον εἰλικρινεῖς καὶ τόσον ἀληθεῖς, ὥστε τὴν ἡγάπα ὁ κόσμος πρὶν ἢ τὴν γνωρίσῃ. Μ' ἐδίδαξε νὰ πράττω τὰ πάντα ἐγὼ αὐτὴ ἐν τῇ οἰκίᾳ, ὥστε νὰ μὴν ἔχω ποτὲ ἀνάγκην τῶν ὑπηρετῶν· καὶ οὕτως, ἀπὸ τῆς ἡλικίας τῶν δεκατριῶν ἐτῶν, ἤμην ἀρίστη μάγειρος καὶ ἀξιόλογος θαλαμηπόλος· ἐγὼ μόνη καὶ ἔκοπτον καὶ ἔρραπτον τὰ ἐνδύματά μου, ἐγὼ κατεσκεύαζον

τους πετάσους μου· ποτέ δὲ κουρεὺς δὲν ἔλαβεν εἰς χεῖρας αὐτοῦ τὴν κόμην μου. Ἡ παιδεία μου οὐδόλως ἔμεινεν ἡμελημένη· ἐγνώριζον ἱκανῶς πέντε γλώσσας, τὴν ἐλληνικὴν, τὴν γαλλικὴν, τὴν γερμανικὴν, τὴν ἀγγλικὴν καὶ τὴν ἰταλικὴν. Οὐδεμίαν νεῆνιν τῆς ἑλικίας μου ἐγνώριζεν ὡς ἐγὼ τὴν γεωγραφίαν καὶ τὴν ἱστορίαν, καὶ αἱ γνώσεις μου αὐταὶ περὶ τὴν χημείαν, τὴν φυσικὴν, τὴν ἀστρονομίαν καὶ τὴν φυσικὴν ἱστορίαν δὲν ἦσαν εὐκαταφρόνητοι. Μετριωτάτη ἦμην, εἶναι ἀληθές, κατὰ τὴν ἀριθμητικὴν καὶ τὰ λογιστικά, καὶ κατὰ τὴν μουσικὴν ἔτι μετριωτέρα. Ἡ μήτηρ μου ἠγρύπνησεν ὑπερακριβῶς περὶ τὴν ἐκλογὴν τῶν συντρόφων μου, καὶ ποτέ δὲν ἠΐδελησε νὰ μὲ ἀφήσῃ νὰ συναναστρέφωμαι μετὰ τροφῶν καὶ θαλαμηπόλων, ὅπερ ἐδεώρει λίαν ἐπικίνδυνον εἰς τὴν ἡλικίαν τῶν παιδίων. Ἐξερχόμεν τῆς οἰκίας πάντοτε μετ' αὐτῆς· πόσον δὲ ἦμην εὐτυχὴς κατὰ τοὺς περιπάτους μου μετὰ τοιαύτης ἀγαθῆς μητρός! Δὲν μὲ μετεχειρίζετο ὡς μικρὸν κοράσιον, ἀλλὰ συνδιελέγετο εὐχαρίστως μετ' ἐμοῦ, καὶ ἕκαστος τῶν λόγων τῆς εἶχεν ἰδίαν σημασίαν, διότι περιεῖχε διδασκαλίαν διαρκῆ τοῦ πρακτικοῦ βίου, ἐφαρμοζομένην βαρμηδὸν εἰς τὴν ἡλικίαν μου. Ὅποιας λοιπὸν βαθείας καὶ σωτηριώδεις ρίζας κατέθετον ἐν ἐμοὶ τὰ μεγάλα ταῦτα καὶ προσφυῇ τῆς ἡλικίας μαθήματα! Καὶ οὐδεμίαν ποτὲ ἐπίπληξις Καὶ αἱ ἐπιτιμήσεις αὐτῆς ἐγλυκύνοντο διὰ τῆς προσηνείας καὶ γλυκὺ ἦτον τὸ βλέμμα τῆς ὡς φίλημα, καὶ ἡ χεὶρ αὐτῆς οὐδέποτε μὲ προσήγγισεν εἰμὴ πρὸς θαλαίαν. Ἐνίοτε κατὰ τὸν περίπατον ἐθαύμαζεν ὁ διαβάτης τὸ χάριεν τῆς μορφῆς μου ἐκφωνῶν. — "Ω! τί ὡραῖον κοράσιον!

Ἀνεσκίρτα ἐξ ἡδονῆς ἡ μήτηρ μου ἀκούουσα ταῦτα·

ἡσθάνομένην δὲ τοῦτο ἐγὼ ἐκ τοῦ τρόμου τῆς χειρὸς αὐτῆς διὰ τῆς ὁποίας μ' ἐκράτει· τὸ ἔβλεπον εἰς τοὺς ὀφθαλμούς της οἵτινες ἐγίνοντο κάθυγροι, εἰς τὸ πρόσωπόν της ἀλλοιούμενον ὑπὸ συγκινήσεως Συχνάκις τότε ἔκυπτε πρὸς ἐμέ, μ' ἔσφιγγεν εἰς τὰς ἀγκάλας της καὶ μὲ κατεφίλει. Μετὰ πόσης ἐπιμελείας, μετὰ πόσης προσοχῆς ἐφρόντιζεν αὐτὴ περὶ τοῦ στολισμοῦ μου. Αὐτὴ μοὶ ἐνέπνευσε τὴν φιλοκαλίαν τῆς ἀπλότητος καὶ τῆς καθαριότητος, ἥτις ὑπῆρξεν ἡ πολυτέλεια ὅλου μου τοῦ βίου. Εἰς τὴν φιλοκαλίαν ταύτην ὀφείλω τὴν τοσοῦτον ὑπὸ σοῦ, ἀγαπῆ φίλη μου, θαυμαζομένην εὐταξίαν.

Κατὰ δὲ τὰς ἀσθενείας μου, ὅποια νοσοκόμος ἡ ἀρίστη μου μήτηρ! Νύκτας ὀλοκλήρους διήρχετο ἄγρυπνος ἐπὶ τοῦ προσκεφαλαίου μου, παρατηροῦσα ἀδιαλείπτως καὶ τὰ μικρότερα μου κινήματα, ἀριθμοῦσα ἕνα ἕκαστον τῶν παλμῶν τῆς μικρᾶς καρδίας μου, χαίρουσα κατὰ πᾶσαν ἐλάφρωσιν τῶν νοσικῶν μου συμπτωμάτων, ἀγωνιῶσα κατὰ πάντα μου στεναγμόν! Καὶ ὅτε, ζητοῦσα ἀνακούφισίν τινα τῶν πόνων μου εἰς τὰς μητρικὰς ἀγκάλας, “μητέρα μου!” ἐξεφώνουν στενάζουσα, καὶ σπαρακτικὴ κραυγὴ “τέκνον μου!” ἀπεκρίνετο εἰς τὸν στεναγμόν τοῦτον, τίς δύναται νὰ παραστήσῃ ὁπόση ἀγωνία καὶ ἐνταύτῳ ὁπόση τρυφερότης καὶ στοργὴ περιείχοντο εἰς τὴν κραυγὴν ταύτην, τὴν ἐκ τῶν σπλάγχχνων μητρὸς ἐξερχομένην!

“Ὅθεν καὶ ὅτε, ἐν διαστήματι ὀλίγων ἡμερῶν, ἐστερήθην πατρὸς καὶ μητρὸς συγχρόνως, δὲν ἐδυνάμην νὰ πιστεύσω ὅτι δὲν ἤθελον πλέον ἰδεῖ τὰ ἀγαπητὰ ταῦτα ὄντα, τοῦλάχιστον τὴν μητέρα μου. Μὲ εἶχεν ἀπομακρύνει τῆς πατρικῆς οἰκίας ὀλίγας ὥρας πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ πατρός μου,

ἐκ δὲ τῆς οἰκίας ὅπου μὲ μετέφερον εἰσῆλθον ἀπ' εὐθείας εἰς τὸ παρθεναγωγεῖον Βοβαί. Αἰ δέσπουναι Βοβαί μοι ἀνήγγειλον τὸν διπλοῦν θάνατον ὅστις μὲ κατέστησεν ὀρφανὴν ἐν τῷ κόσμῳ· ἔπραξαν δὲ τοῦτο ἀποτόμως καὶ ἄνευ οὐδεμιᾶς προφυλάξεως, πιστεύουσai ἴσως ὅτι κοράσιον δεκατεσσάρων ἐτῶν δὲν ἔπρεπε νὰ ᾔῃαι ἐπιδεκτικὸν μεγάλων συγκινήσεων. Τὴν ὀδυνηρὰν ταύτην ἀγγελίαν ἀκούσασα κατελήφθην ὑπὸ σφοδρᾶς συστολῆς καρδίας ἡ κεφαλὴ μου ἐξάλισθη καὶ ἔπεσον χαμαὶ ἀναίσθητος.

Ἐξύπνησα τὴν νύκτα ἐντὸς μεγάλου κοιτῶνος, καὶ ἤρχισα νὰ συλλογίζωμαι ποῦ εἶμαι ἐκύτταξα ὁλόγυρα καὶ εἶδον κλίνας πολλὰς κατὰ σειρὰν ἀμφοτέρωθεν τοῦ κοιτῶνος ἐκείνου Ἐν τῇ μιᾷ ἄκρᾳ αὐτοῦ ἐκάθητο ἐπὶ σκίμποδος γυνὴ ἐσκυμμένην ἔχουσα τὴν κεφαλὴν, ὥστε ἐφαίνετο κοιμωμένη Μικρὸς κρεμάμενος λύχνος ἐφώτιζεν ἀμυδρῶς τὸν κοιτῶνα ἔμεινα ἔντρομος κατάψυχρος ἐξεφώνησα — Μητέρα μου! Ἡ κοιμωμένη γυνὴ ἀνετινάχθη καὶ ἔδραμε πρὸς ἐμέ. Ἦμην ἐν τῷ νοσοκομείῳ τοῦ παρθεναγωγείου Βοβαί· ἐνόησα τὴν θλιβερὰν θέσιν μου καὶ ἔκλαυσα πικρῶς.

Μετά τινας ἐβδομάδας, εὐρέσθην ἱκανῶς ὑγιῆς, ὥστε νὰ ἐξέλθω τοῦ νοσοκομείου· κατετάχθην εἰς τὴν ἀνήκουσαν κλάσιν καὶ εἰσῆλθον εἰς τὸν κοινὸν κοιτῶνα.

Καθ' ἣν ὥραν γράφω τὰς σελίδας ταύτας ὁμίχλη πυκνὴ σκοτίζει τὴν ἀτμοσφαῖραν· βροχὴ λεπτὴ καὶ παγετώδης κτυπεῖ τὰς ὑέλους τοῦ παραθύρου μου. Αἰσθάνομαι ἀλγεινὴν κάκωσιν, ἥτις πάντοτε μὲ καταλαμβάνει ὅσάκις ἐνθυμοῦμαι τὰ τέσσαρα ἔτη ὅσα διῆλθον ἐν τῇ οἰκίᾳ τῶν ἀδελφῶν Βοβαί. Ἡ οἰκία αὕτη ἦτον, ἀληθῶς καὶ κατὰ τὴν παραδε-

δεγμένην ἔννοιαν, καλὸν Παρθεναγωγεῖον· ὁ βίος ἐκανονίζετο διὰ μεγάλου ὥρολογίου· ὥρα ἐγέρσεως ἦτον ἡ ἕκτη πρωϊνὴ τὸ πῦρον καὶ ἡ ἑβδόμη τὸν χειμῶνα· ἡμίσεια ὥρα προσδιωρίζετο εἰς τὴν ἐνδυμασίαν, ἔπειτα ἐγένετο ἀπὸ κοινοῦ ἡ προσευχή, μετὰ ταῦτα μικρὸν πρόγευμα, καὶ ἀμέσως ἤρχιζον τὰ μαθήματα. Τὴν μεσημβρίαν γεῦμα, καὶ μετ' αὐτὸ ἀναψυχὴ μέχρι τῆς δευτέρας ὥρας. Κατὰ τὰς ὥρας τοῦ φαγητοῦ ἐκάστη μαθήτρια κατὰ σειρὰν ἀνεγίνωσκε καὶ αἱ λοιπαὶ τρώγουσαι ἡκροάζοντο. Ἡ ἀναψυχὴ ἐγένετο, εὐδίας μὲν οὐσης, ἐντὸς μεγάλου κήπου· τοῦ καιροῦ δὲ μὴ ἐπιτρέποντος, ἐντὸς τοῦ ἐστιατορίου. Κατὰ τὰς ὥρας ταύτας, νηπιακά τινα παίγνια ἐσυγχωροῦντο μόνον, παίγνια μηδόλως πικρὰ, καὶ χρησιμεύοντα ὡς ἀσκήσεις γυμναστικαί. Μετὰ τὴν δευτέραν ὥραν, ἐπανελαμβάνοντο τὰ μαθήματα καὶ διήρκουν μέχρι τῆς ἕκτης ὥρας· τὴν ἕκτην μάθημα χοροῦ, τὴν ἑβδόμην δεῖπνον, τὴν ὀγδόην ἐσπερινὴν προσευχή, καὶ μετὰ ταῦτα εἴσοδος εἰς τοὺς κοιτῶνας. Ἐκαστος κοιτῶν περιεῖχεν ὀκτὼ κλίνας, τῶν ἐποίων ἡ μία κατείχετο ὑπὸ ἐπιμελητρίας. Μέγας λύχνος, κρεμάμενος ἐν τῷ μέσῳ τοῦ κοιτῶνος, ἔφεγγε κατ' ὅλην τὴν νύκτα. Τὴν πέμπτην ἐδίδοδοτο ἄδεια ἐξόδου κατὰ τὸ δειλινόν, καὶ ἐξηρχόμεθα τοῦ Παρθεναγωγείου ὑπο τὴν ἐπιτήρησιν μιᾶς τῶν ἀδελφῶν Βοβαί· ἐπορευόμεθα εἰς μακρὸν περίπατον ἐν τῇ ἐξοχῇ· τὴν κυριακὴν ὁ περίπατος οὗτος ἐπανελαμβάνετο. Ὅσάκις ὁ καιρὸς δὲν ἐπέτρεπε τὴν τριαύτην διασκέδασιν, ἐμένομεν ἐν μιᾷ τῶν μεγάλων αἵθουσῶν τῆς οἰκίας, ὅπου ἐπετρέπετο νὰ περιπατῶμεν συνδιαλεγόμεναι· ἀλλ' αἱ ὁμιλίαι αὗται δὲν ἐγίνοντο ποτὲ μυστικάι, διότι δὲν ἐσυγχωρεῖτο νὰ λαλῶμεν σιγαλὰ, καὶ ἐπιμελήτραι συμπεριεφέροντο μεταξὺ ἡμῶν.

Βίος οὕτως ἀκριβῶς κανονιζόμενος καὶ ἐπιτηρούμενος ἀνεχαίτιζε πᾶσαν διάχυσιν, πᾶσαν φιλίαν μεταξὺ τῶν μαθητριῶν. Δὲν ἐσχετίσθη μετ' οὐδεμιᾶς τῶν συμμαθητριῶν μου, καὶ ἔμεινα ἀπομεμονωμένη κατ' ὅλην μου τὴν ἐν τῷ Παρθεναγωγείῳ ἐκείνῳ διαμονήν. Ὁ εὐαίσθητος καὶ φιλόφιλος χαρακτήρ μου ἔπαθεν ἐκ ταύτης τῆς ἀγωγῆς, κατ' ἣν πᾶσα τῆς νεότητος ὁρμὴ κατεστέλλετο ἔγεια σιωπηλῇ, δειλῇ, καὶ μεγάλη πρὸς τὴν μελαγχολίαν τάσις ἀνεπτύχθη ἐν ἐμοί. Κατὰ τὰς διακοπὰς μόνη ἐγὼ μεταξὺ τῶν ὑποτρόφων ἔμεινα ἐν τῷ Παρθεναγωγείῳ. Μεγάλην διασκέδασιν εὗρισκον ἀναγινώσκουσα· κυρία τις Ἑλληνίς, χήρα, ἣτις εἶχε γνωρίσει ἄλλοτε τὴν μητέρα μου, ἔδειξε φιλίαν τινὰ πρὸς ἐμέ. Κατ' ὅλον λοιπὸν ὅσον ἔμεινα καιρὸν ἐν τῷ Παρθεναγωγείῳ, ἡ κυρία αὕτη ἦρχετο ἐκ διαλειμμάτων νὰ μὲ βλέπη. Ἡ κυρία Κυριακοῦ, οὕτως ὠνομάζετο, εἶχε διατηρήσει τὴν βιβλιοθήκην τοῦ συζύγου της ὡς ἐνδύμῃσιν αὐτοῦ· εἰς τὴν βιβλιοθήκην ταύτην ὀφείλω τὰς καλητέρας μου ὥρας· πᾶν σύγγραμμα ἐξετάζετο ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν Βοβαί, χρεωστῶ ὅμως νὰ ὁμολογήσω ὅτι ἡ λογοκρισία αὐτῶν δὲν ἦτον ἐκ τῶν αὐστηροτέρων.

Ἡ ἐλληνικὴ κοινότης εἶχεν ἐπίσης πληρώσει δι' ἐμέ τὴν δαπάνην διδασκάλου τῆς ἐλληνικῆς· ὁ διδάσκαλος οὗτος ἦτον συγχρόνως καὶ ψάλτης τοῦ ἐν Μασσαλίᾳ ἐλληνικοῦ ναοῦ, ἀνὴρ τεσσαράκοντα ἐτῶν, ἄσχημος, σοβαρὸς, σιωπηρὸς, μελαγχολικὸς, τότε μόνον ἐμψυχούμενος ὁσάκις ἐλάλει περὶ Ἑλλάδος, τῆς ἀπούσης πατρίδος· τότε τὸ πρόσωπόν του ἐφωτίζετο καὶ ἐγίνετο ὡραῖος. Τὸν ἔφερον συχνότατα ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου, καὶ νομίζω ὅτι εἰς αὐτὸν ὀφείλω ὅτι ἠγάπησα τὴν Ἑλλάδα πρὶν ἢ τὴν γνωρίσω, ὅτι ἀπέκτησα

πατρίδα κατὰ τὴν καρδίαν μου, ὅτι ἐδεώρουν ἐμαυτὴν Ἑλληνίδα καὶ οὐχὶ Γαλλίδα. Καθὼς ἐπίσης ὀφείλω εἰς τὴν ἀγαθὴν ἐκείνην κυρίαν Κυριακοῦ ὅτι διατήρησα τὴν ᾠρησκειάν τῶν πατέρων μου· χάρις εἰς αὐτήν, ἐξεπλήρωσα πάντοτε τακτικῶς τὰ ᾠρησκευτικὰ μου καθήκοντα ἐν τῷ ἑλληνικῷ ναῷ τῆς Μασσαλίας, αἱ δὲ ἀδελφαὶ Βοβαὶ οὐδέποτε ἀπεπειράθησαν νὰ μὲ προσηλυτίσωσι· τοῦτο χρεωστῶ νὰ ὁμολογήσω πρὸς τιμὴν αὐτῶν· ἅπαξ μόνον, ἡμέραν γενικῆς μεταλήψεως, μία ἐξ αὐτῶν, βλέπουσα ὅτι δὲν ἔλαβον μέρος μετὰ τῶν λοιπῶν εἰς τὴν ᾠρησκευτικὴν ταύτην τελετὴν, ἐψιδύρισεν ὑποκώφως τοξεύουσα βλέμμα οἴκτου πρὸς ἐμέ· “ὦ τὴν ἀθλίαν μικρὰν σχισματικὴν!” Οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων, ἔφθασα τὸ εἰκοστὸν τοῦ βίου μου ἔτος. Τὸ δειλινὸν μιᾶς τῶν ἡμερῶν, περὶ τὰ τέλη τοῦ 186 . . . , ἔτους, μία τῶν ἀδελφῶν Βοβαὶ, προσκαλέσασά με εἰς τὸ γραφεῖον, εἶπε πρὸς ἐμέ τὰ ἑξῆς.

— Τέκνον μου, ἔχω ἐντολὴν ἐκ τῶν πληρωσάντων μέχρι τοῦδε τὴν ὑποτροφίαν σου νὰ σοὶ ἀναγγεῖλω ὅτι προσφέρεται καλὴ ἐυκαιρία διὰ σέ ν’ ἀρχίσῃς νὰ κερδήσῃς ἐντίμως τὰ τοῦ βίου σου. Οἰκογένεια τῶν ὁμογενῶν σου ζητεῖ κυρίαν τινὰ συνόμιλον νεάνιδος δεκαἑξ ἑτῶν, ἥτις θέλει νὰ τελειοποιηθῇ εἰς τὴν σπουδὴν τῆς γαλλικῆς· ἐὰν δεχθῇς, σοὶ προσφέρεται μισθὸς χιλίων διακοσίων φράγκων ἑτησίως, κατοικία καὶ τροφή ἀπὸ κοινοῦ· αἱ προτάσεις αὗται εἶναι λίαν ἐπωφελεῖς, καὶ σέ προτρέπω νὰ τὰς δεχθῇς· Γνωρίζεις ὅτι εἶσαι μόνη ἐν τῷ κόσμῳ, ἄπορος, ὀρφανή, ἄνευ συγγενῶν οἰουδήποτε βαδμοῦ, ἄνευ φίλων, ἄνευ γνωρίμων ἰσχυρῶν — διότι βεβαίως πολὺ δὲν δύνασαι νὰ ἐλπίσῃς ἐκ τῆς συνδρομῆς τῆς ἀγαθῆς κυρίας Κυριακοῦ. — Λοιπὸν, τέκνον μου, ἐτοιμάσθητι,

αὐριον πρωΐ, τὴν ἐνδεκάτην ὥραν, νὰ σὲ συνοδεύσω εἰς τῆς κυρίας Βάλα.

Πρώτην φορὰν ἐν τῷ βίῳ μου ἐσκέφθην περὶ τῆς ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ἐρημίας μου, καὶ ἐκυριεύθην ὑπὸ ἐκτάκτου φρίκης· ἔξ ἔτη ἔζησα ἐκ τοῦ ἐλέους τῶν ὁμογενῶν καὶ ὁμοπρήσκων μου· ἤρχισα ἀπὸ τοῦ δεκάτου τετάρτου τῆς ἡλικίας μου ἔτους, ἡλικίας κατ' ἣν ὀλίγον τις σκέπτεται καὶ ὀλίγον ἐννοεῖ τὴν ψέσιν αὐτοῦ· ἔζησα ὡς ἂν ἦτον ἡ ψέσις μου φυσικωτάτη, καὶ ποτὲ βεβαίως δὲν ἐσυλλογίσθην σπουδαίως τὸ ἐφήμερον καὶ ἀβέβαιον αὐτῆς. Φρικώδης λοιπὸν ὑπῆρξεν ἡ ἐξέγερσις ἐκείνη, καὶ φόβος καὶ τρόμος μὲ κατέλαβεν. Ὅθεν καὶ μετὰ μεγίστης προθυμίας ἐδέχθην τὴν ἐπαύριον ὅλας τὰς προτάσεις τῆς κυρίας Βάλα. Τὴν ἐπιοῦσαν νύκτα ἔμεινα ὀλωσδιόλου ἄϋπνος, καὶ ἐντος ὀλίγων ὥρῶν ἐγήρασα ἱκανῶν ἐτῶν γῆρας.

Ἡ κυρία Μελπομένη Βάλα ἦτον γυνὴ πεντήκοντα ἐτῶν, μικρὰ τὸ ἀνάστημα, πλήν εὖρωστος, κατάμαυρον ἔχουσα τὴν κόμην (ἐπετύγχανε δὲ τοῦτο διὰ τῆς ὀκνᾶς) (α), μικροὺς καὶ μέλανας καὶ σκαρδαμυκτοῦντας τοὺς ὀφθαλμοὺς, μέτωπον κατεσταλμένον, στόμα μικρὸν, χεῖλη σφιγκτά, πώγων μακρὸν, παρειὰς κοίλας, φωνὴν τραχεῖαν καὶ ἑρῶνον· ἐν μόνον μέρος τοῦ προσώπου της εἶχεν ἀληθῶς ὡραῖον, τὴν ῥίνα ἣτις εἶχε τομὴν ἀρχαίαν· ὅθεν καὶ φίλος τις τῆς οἰκίας, ὁ κύριος Ὁρνέων, συνείσκιζε νὰ λέγῃ ὅτι τὸ πρόσωπον τῆς κυρίας Βάλα ἦτον κεφαλὴ πιθήκου ἐφ' ἧς ἐτέθη ῥίς ἀποσπασθεῖσα ἐξ ἀνδριάντος τινὸς τοῦ Φειδίου. Ἡ συνέχεια

(α) Βαφή κόμης ἐλληνική.

τοῦ παρόντος μου διηγήματος θέλει ζωγραφίσει τὸ ἱδικὸν τῆς κυρίας Βάλα.

Ὁ κύριος Πέτρος Βάλας εἶχε τὴν αὐτὴν ἑλικίαν τῆς συζύγου του· ἦτον ἰσχνός, ὑψηλός, πολιάς ἔχων καὶ κεκαρμέναις τὰς τρίχας· αἱ γραμμαὶ ὅλαι τοῦ προσώπου του ἦσαν κανονικαὶ ὡς ἀνδριάντος ἀρχαίου· ὀφθαλμοὶ γαλανοί, μειδιάμα σχεδὸν παντοτεινὸν ἐπὶ τῶν χειλέων, ἐν τῶν μειδιαμάτων ἐκείνων ἅτινα ἐκφράζουσιν ἀγαθότητα καὶ νοημοσύνην· φωνὴ ἰσχυρὰ καὶ ἠχώδης.

Ἡ Ἑλένη Βάλα ἦτον ἡ ζῶσα εἰκὼν τοῦ πατρός της· ὁ κύριος Βάλας πρὸ εἴκοσιν ἐτῶν ἦτον βεβαίως ὠραῖος ἀνὴρ, εἰάν πρέπη νὰ κρίνωμεν ἐκ τῆς ἐξαιρετικῆς καλλονῆς τῆς θυγατρὸς του.

Ὁ κύριος καὶ ἡ κυρία Βάλα εἶχον καὶ υἱόν, ὅστις δὲν ὁμοίαζεν οὔτε τὸν πατέρα αὐτοῦ οὔτε τὴν μητέρα. Ὁ κύριος Ἀριστογείτων εἶχεν εἰκοσιπέντε περίπου ἔτη ἑλικίας· λεπτὸν καὶ ἐπίμηκες τὸ ἀνάστημα, ξανθὴν τὴν κόμην, ἀμυδράς, οὕτως εἰπεῖν, καὶ δυσδιαγνώστους τὰς γραμμάς τοῦ προσώπου, καὶ τὸ βάδισμα τραχὺ ὡς νεοσυλλέκτου.

.

— Οὕτω λοιπὸν εἵμεθα σύμφωνοι, κυρία . . . τὸ ὄνομά σας, κυρία; εἶπε πρὸς ἐμέ ἡ κυρία Βάλα.

— Ἐλίζα, κυρία μου.

— Ἐλίζα; διατί Ἐλίζα. καὶ ὄχι Ἀνδρομάχη; Οὐρανία; δὲν ἔμπορεῖτε νὰ λάβητε ὄνομα ἐλληνικόν;

— Ἀλλὰ, κυρία μου, τὸ ὄνομά μου δὲν τὸ ἔλαβον ἐγὼ . . . μοὶ τὸ ἔδωκαν . . .

— Ἐχετε δίκαιον . . . ἰδοὺ τί γίνεται ὅταν γεννᾶται τις

ἐν Μασσαλίας . . . ἄλλὰ, σᾶς ἐρωτῶ, εἶναι χριστιανικὸν ὄνομα . . . Ἑλίζα;

— Μὲ συγχωρεῖτε, κυρία, ἀπεκρίθη μειδιῶσα. Ἑλίζα εἶναι ὑποκοριστικὸν τοῦ Ἑλισάβετ . . .

— Κυρία, δὲν ἀγαπῶ τὰς ἀντιρρήσεις . . . σᾶς τὸ προαναγγέλλω.

Ὡχρίασα καὶ ἔκυψα τὴν κεφαλὴν.

— Μελπομένη! εἶπεν ὁ κύριος Βάλας μετὰ τόνου γλυκέας ἐπιπλήξεως καὶ φωνῆς σιγαλῆς, πλησιάζων τὴν σύζυγον αὐτοῦ.

— Καλὴ ἀρχή! ἀνέκραξεν ὁ νέος Ἀριστογείτων Βάλας, ἀπευθυνόμενος πρὸς τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ καὶ σαλεύων ἐξελάρεσκως τὸ σῶμα.

Ἡ Ἑλένη Βάλα ἐπλησίασε ζωηρῶς πρὸς ἐμέ, καὶ λαβοῦσα τὰς δύο χεῖράς μου, ἔσφιγξεν αὐτὰς περιπαῶς, καὶ μοὶ εἶπε μετὰ τόνου φωνῆς φθάσαντος μέχρι τῆς καρδίας μου.

— Θὰ θελήσετε νὰ ᾔστε φίλη μου, κυρία Ἑλίζα; . . . εἶμαι κατὰ τέσσαρα ἔτη νεωτέρα ὑμῶν . . . εἶστε πρεσβυτέρα μου· θελω σᾶς θεωρεῖ ὡς πρεσβυτέραν ἀδελφὴν μου; . . . δὲν εἶναι ἀλήθεια;

Ἐχυσά ἀφθονὰ δάκρυα καὶ, κύπτουσα πρὸς τὴν ἀγαθὴν νεάνίδα, ἔθελησα νὰ τῆς φιλήσω τὰς χεῖρας.

— Ὅχι! ἐδῶ! εἶπε μετὰ κινήματος εὐστρόφου καὶ χαρίεντος, τείνουσα πρὸς ἐμέ τὰς δύο αὐτῆς παρειάς, δροσεράς καὶ χνοώδεις ὡς ὠραῖον ῥοδάκινον.

— Φίλτατον τέκνον! ἔλα ἐδῶ, Ἑλένη . . .

Καὶ ὁ κύριος Βάλας ἔσφιγξε καὶ αὐτὸς τὴν Ἑλένην εἰς τὰς ἀγκάλας του.

— Ἐτελειώσατε; ἐψιφύρισε δυσχεραίνουσα ἡ κυρία Βάλα.

— Κυρία, μοι εἶπεν ὁ κύριος Βάλας πλησιάσας πρὸς ἐμέ· ἡ κυρία Βοβαὶ θέλει σᾶς συνοδεύσει πάλιν εἰς τὸ παρ-
θεναγωγεῖον. Μένομεν τέσσαρας ἀκόμη ἡμέρας ἐν Μασσα-
λίᾳ· πιστεύω ὅτι ὁ χρόνος οὗτος θέλει σᾶς ἀρκέσει εἰς προε-
τοιμασίαν· ἐλπίζω δέ ὅτι σᾶς εὐαρεστῶ θέτων εἰς τὴν
διάθεσίν σας σήμερον τέσσαρα μηνιαῖα.

Καὶ, ταῦτα εἰπὼν, ὁ κύριος Βάλας μοι ἐνεχείρισε μικρὸν
τύλιγμα, καὶ με συνώδευσε μέχρι τῆς πύρας, ἀκολουθούμενος
ὑπὸ τῶν τέκνων του. Ἡ Ἑλένη ἔτεινε πρὸς ἐμέ τὴν χεῖρα,
ὁ δὲ Ἀριστογείτων με ἀπεχαιρέτισεν εἰς τρόπον ὅστις μοι
ἐφάνη πολὺ παράδοξος. Καθ' ἣν στιγμὴν ἔμελλον νὰ διαβῶ
τὸ κατώφλιον τῆς πύρας, ἐστράφην πάλιν ν' ἀποχαιρετίσω
τὴν κυρίαν Βάλα, ἣτις εἶχε σηκωθῇ.

— Ἔστε ἀκριβής! ἔστε ἀκριβής, κυρία! μὴ θέλετε νὰ
σᾶς περιμένωμεν . . . Ἐνοήσατε, κυρία;

Ἐκυψα πάλιν τὴν κεφαλὴν καὶ ἐξήλθον.

— Ἀξιόλογοι ἄνθρωποι! μοι εἶπεν ἡ κυρία Βοβαὶ ἀφοῦ
ἐξήλθομεν τῆς οἰκίας· ἡ μήτηρ εἶναι ὀλίγον ἰδιότροπος . . .
φαίνεται ὅτι δὲν ἔλαβε καλὴν ἀνατροφὴν . . . ἀλλὰ τέλος
πάντων δὲν εἶναι κακὴ . . . Ὁ υἱὸς ὁμοιάζει κατὰ τὸ ἡθι-
κὸν τὴν μητέρα του· — δὲν μοι ἀρέσκει ὁ νέος αὐτός. —
Ἔσο προφυλακτικὴ, Ἑλίζα. — Ἀλλ' ὁ κύριος Βάλας τί ἀξιό-
τιμος ἀνὴρ! καὶ ἡ κυρία Ἑλένη, ἡ μέλλουσα μαθήτριά
σου! Τί ἐράσμιον, τί ἡδονικὸν πλάσμα!

— Ναί, ἀπεκρίθην, ναί, δὲν ἠξεύρω τί ἡσθάνθην κατὰ
τὰς ἐγκαρδίους περιποιήσεις τῆς νέας ταύτης πρὸς ἐμέ . . .
ἀλλὰ νομίζω ὅτι τὴν ἀγαπῶ ἤδη ὡς ἀδελφήν . . . καὶ ἔτι

μᾶλλον, νομίζω ὅτι ἡσπᾶνσιν ἐν τῶν ὀρμημάτων ἐκείνων τῆς καρδίας τὰ ὅποια μ' ἔρριπτον ἄλλοτε εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς ἀγαπητῆς μητρός μου.

Μετά τινος ἡμέρας ἀνεχώρουν ἐκ Μασσαλίας μετὰ τῆς οἰκογενείας Βάλα.

Ὁ κύριος Βάλας κατήγετο ἐξ ἀρχαίας τινὸς οἰκογενείας τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐξ ἐκείνων αἵτινες, μετὰ τὴν ὑπὸ Μωάμετ τοῦ Β' ἄλωσιν, κατέφυγον πλησίον τοῦ Πατριάρχου, τοῦ ὁποίου ἡ ὀρησκευτικὴ καὶ πολιτικὴ ὑπαρξίς διετηρήθη ὑπὸ τοῦ κατακτητοῦ. Ἡ συνοικία ὅπου ἦτον ἡ ἔδρα τοῦ Πατριάρχου ὠνομάζετο Φανάριον, ἐκ μεγάλου τινὸς φαναρίου φωτίζοντος τὴν συνοικίαν ἐκείνην. Ἐκ τούτου τὸ ὄνομα Φαναριῶται, δοθέν εἰς τοὺς κατοίκους τῆς συνοικίας. Οἱ Φαναριῶται ἀπετέλεσαν ἀνεπαισθήτως ἀριστοκρατίαν ἐν μέσῳ κοινωνίας ὅλως δημοκρατικῆς. Ἐπλησίασαν τὸν κατακτητὴν, ἀνεμίχθησαν πρότερον μὲν εἰς τὰς ἰδιαιτέρας αὐτοῦ ὑποθέσεις, ὕστερον δὲ καὶ εἰς τὰς ὑποθέσεις τοῦ Κράτους· ἔφθασαν οὕτως εἰς τὰ ἀνώτερα ἀξιώματα, καὶ ἥσκησαν μεγάλην ἐπιρροὴν εἰς τὰς τύχας τῆς Ὄθωμανικῆς αὐτοκρατορίας. Καὶ οἱ μὲν ἐξ αὐτῶν ἐγένοντο πρῶτοι διερμηνεῖς τῆς Πύλης, ἔχοντες θέσιν λίαν ὑψηλὴν, οὖσαν τὸ μέσον τῶν σχέσεων τῆς Τουρκίας πρὸς τὴν εὐρωπαϊκὴν διπλωματίαν· οἱ δὲ διερμηνεῖς τοῦ ναυαρχείου· καὶ ἄλλοι ἀνέλαβον τὴν κυβέρνησιν τῆς Βλαχίας καὶ τῆς Μολδαβίας, καὶ ἔκτοτε ἄρχεται ἡ ἀναγέννησις τῶν παραδουναβίων ἡγεμονιῶν. Εἰς ὅλα ταῦτα τὰ ὑψηλὰ ἀξιώματα ὅπου ἡ τύχη ἀνεβίβασε τοὺς Φαναριώτας, καίτοι ὑπηρετοῦντες πιστῶς τὴν ὀθωμανικὴν κυβέρνησιν, δὲν παρημέλησαν οὗτοι ποσῶς καὶ τὰ συμφέροντα τοῦ ἰδίου αὐτῶν ἐλληνικοῦ ἔθνους. Ἐκτὸς τῶν ἐγγχωρίων καὶ τῶν

ἔργησκευτικῶν συμφερόντων, ὑπηρετήσαν ἐξόχως καὶ τὰ ἡθικὰ συμφέροντα τοῦ ἑλληνισμοῦ· ἀρκούμενοι δὲ εἰς ἓν καὶ μόνον παράδειγμα, λέγομεν ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος Μαυροκορδάτος δύναται νὰ καταταχῇ ὡς ὁ κορυφαῖος τῶν εὐεργετῶν τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους. Ἐπροστάτευσαν τὰ ἑλληνικὰ γράμματα, ἤγειραν σχολεῖα, καὶ ἐχρησίμευσαν αὐτοὶ ὡς παράδειγμα, καὶ μετὰ μεγίστης ἐπιτυχίας, κατ' ὅλους τοὺς κλάδους τῆς φιλολογίας. — Τὰ συγγράμματα τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ τοῦ Νικολάου Μαυροκορδάτων εἶναι τὰ μᾶλλον ἀξιοσημεῖωτα. Ἐν ταῖς ἡγεμονίαις, τὰς ὁποίας ἐπὶ μακρὸν ἐκυβέρνησαν, εἰσήγαγον τὸν ἑλληνικὸν πολιτισμὸν, καὶ ἐξελλήνισαν τὰς ἐπαρχίας ταύτας, αἵτινες καὶ ἡθελον κατασταθῇ ἑλληνικαί ἐὰν δὲν ἤγειρε προσκόμματα ὁ πανσλαβισμός.

Οἱ Φαναριῶται ἔγειναν παραίτιοι πολλῶν καλῶν εἰς τὴν πατρίδα. Βεβαίως δὲν ἐφάνησαν πάντοτε ἀναμάρτητοι· οἱ λοιποὶ τῶν Ἑλλήνων τοὺς ἠτιάζησαν ἐπὶ κουφότητι ἡθῶν, ἀπιστίᾳ, δολιότητι, ποταπότητι χαρακτηῖρος πρὸς τοὺς ἰσχυροὺς, ἀγερωχίᾳ καὶ περιφρονητικῇ σκληρότητι πρὸς τοὺς ἀδυνάτους καὶ δυστυχεῖς· κατηγόρησαν ἐπίσης καὶ τὰ ἔθιμα αὐτῶν, ὡς κλίνοντα πολὺ πρὸς τὰ τῶν ξένων, ὡς ὑπερβολικῶς μιμούμενα τὰ τῆς δύσεως. Μέγα ἐπίσης ὄνειδος κατ' αὐτῶν ἐγένετο ὅτι ἐπωνομάζοντο πρίγκιπες, ἰδιοποιούμενοι τὸν τίτλον τοῦτον καταχρηστικῶς, καὶ μεταφράζοντες αὐτὸν γαλλιστὶ ἐκ τῆς τουρκικῆς λέξεως βέης, ἥτις σημαίνει διοικητής (α). Ὅνου σκιὰ ταῦτα πάντα τὰ ὀνειδή,

(Οἰκογένειαι τινες φαναριωτικαί, καθὼς οἱ Μαυροκορδάτοι καὶ οἱ Ὑψηλάνται ἔλαβον τίτλους εὐγενείας ὑπὸ ξένων Δυνάμεων. Ἀποδεικνύεται ἐπίσης δι' ἀφιλονεικῆτων ἱστορικῶν ἐγγράφων ὅτι ἡ οἰκογένεια

καί, ἂν γελοῖα, ἄδῶως γελοῖα! καὶ τὰ πλεῖστα συνέπειαι ἄφευκτοι λεπτοτέρας κοινωνίας. Ἐν τούτοις εἶναι ἀναντίρρητον ὅτι οἱ Φαναριῶται ἀπέδωκαν μεγάλας καὶ λαμπράς ὑπηρεσίας εἰς τὴν ἐλληνικὴν πατρίδα.

Ὁ κύριος Βάλας διηλθε τὴν παιδικὴν του ἡλικίαν ἐν ταῖς παραδουναβίοις ἡγεμονίαις· ἐξεπαιδεύθη δὲ ἐν Γαλλίᾳ, ὅπου ἔκαμε γενικὰς σπουδὰς· ἡγωνίσθη ἐντίμως τὸν ὑπὲρ αὐτονομίας ἐλληνικὸν ἀγῶνα, καὶ ἐπεφορτίσθη διαφόρους ἀποστολὰς εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Κατὰ τὴν κατὰδρυσιν τῆς βασιλείας δὲν ἠύχαρίστησε τοὺς Βαυαροὺς καὶ παρηγκωνίσθη. Μάτην ἐζήτησε μικρόν τι ὑπουργημα· ἔλαβε μόνον τὴν ἄδειαν νὰ μετέλθῃ τὸ ἐπάγγελμα τοῦ δικηγόρου. Ἀλλ' ἡ Θέμις δὲν ἠννόησε τὸν κύριον Βάλαν, ὅθεν καὶ κατήντησεν εἰς στενοχωρίαν, καὶ μετ' ὀλίγον εἰς ἔνδειαν. Μίαν τῶν ἡμερῶν, ἐν ᾗ ἐσκέπτετο πῶς ν' ἀπαλλαγῇ τοῦ βίου, διότι, ὑπερήφανος ὢν, δὲν κατεδέχετο νὰ γείνη ἐπαίτης, τῷ ἐπροτάθη ἐπωφελὲς συνοικέσιον. Ἡ μνηστὴ ἦτον ἄσχημος, χυδαία τὴν ὄψιν, ἀλλ' ὁ πατὴρ, κρεωπώλης πλουτήσας, προσέφερε μεγάλην προῖκα, ὑπὸ τὸν ὅρον τοῦ νὰ γείνη ὁ γαμβρὸς αὐτοῦ ὑπουργός· τοιαύτη ἦτον ἡ μονομανία τοῦ ἀγαθοῦ ἐκείνου πενθεροῦ. Ὁ κύριος Βάλας δὲν ἦτον ὑπουργός, ἀλλ' εἶχε χρηματίσει τοιοῦτος, καὶ ἐπομένως ἠδύνατο νὰ χρηματίσῃ καὶ πάλιν — διότι ἐν Ἑλλάδι τὸ ὑπουργικὸν προσωπικὸν ἦτον, τὸν καιρὸν ἐκεῖνον, εἰς ἀληθῆ ἀναβοκατάβασιν. — Τὸ συνοικέσιον ἔγεινε, καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἔπαθεν ἡ ὑπόληψις

νεια τῶν Ὑψηλάντων ὑπῆρχε πολλὰ ἔτη πρὸ τῆς τουρκικῆς κατακτήσεως, καὶ ὅτι εἰς ἑξ αὐτῶν ἐνυμφεύθη τὴν θυγατέρα τοῦ κυριάρχου τῆς Τραπεζοῦντος.

τοῦ κυρίου Βάλα, ἀλλὰ τοῦτο διήρκεσεν ἕως ὅτου ἡ αἰῶνισσα τοῦ ἐστιατορίου του ἠνοίχθη καὶ κατὰ τα δύο τῆς θύρας αὐτῆς φύλλα. Τότε ποῖος πρῶτος νὰ ἐγκωμιάσῃ τοὺς οἰκοδεσπότας, καὶ οὐδεὶς πλέον προσεῖχεν εἰς τὰς ἀποτόμους παρεκτροπὰς τῆς κυρίας Βάλα. Εἷς μόνος ἄνθρωπος ἐφαίνετο δυσαρεστούμενος μεταξὺ πάντων, καὶ οὗτος ἦτον ὁ πατὴρ τῆς κυρίας Βάλα, ὁ κρεωπώλης Δημητρός· διότι ὁ γαμβρὸς αὐτοῦ ὑπουργὸς δὲν ἐγίνετο.

Ὁ γάμος τοῦ κυρίου Βάλα κατεκρίθη οὐχὶ διὰ τὴν ἀνισότητα κοινωνικῶν θέσεων, ἀλλὰ διὰ τὸ ἐπενεργῆσαν εἰς τὴν ἀπόφασιν αὐτοῦ μοναδικὸν ἐλατήριον. Ἡ ἀνισότης δὲν ἔχει λόγον ὑπάρξεως ἐν τῇ ἀνατολῇ, ὅπου εὐγένεια, ὁποία ἐννοεῖται ἐν τῇ δύσει, δὲν ὑπάρχει. Ἡ τουρκικὴ δεσποτεία ἐξίσωσεν ὅλας τὰς κλάσεις τῆς κοινωνίας· ὁ πλοῦτος ἀνύψονε συχνάκις οἰκογενείας τινάς· οἱ πρόκριτοι τῶν πόλεων καὶ τῶν χωρίων κατ' ἀνάγκην ἐλαμβάνοντο ἐκ τῶν οἰκογενειῶν τούτων· καὶ ἐνίοτε ἡ θέσις τοῦ προκρίτου, ἀπονεμομένη κατ' ἐκλογὴν τῆς κοινότητος, μετεβιβάζετο πράγματι ἀπὸ πατρὸς εἰς υἱόν.

Ἀρχαία οἰκογένεια ἐσήμαινεν οἰκογένειαν πρὸ πολλοῦ ἀποκατασταθεῖσαν ἐν τῷ τόπῳ· ἡ φράσις αὕτη δὲν περιεῖχεν οὐδεμίαν ἰδέαν εὐγενείας. Ἡ λέξις αὐθέντης ἐσήμαινε προστάτην, κύριον, ἰδιοκτῆμονα, καὶ ἐν εὐρυτέρᾳ σημασίᾳ ἄνθρωπον πλούσιον. ἄνθρωπον ἔχοντα περιουσίαν. Τὸ ἐλληνικὸν ἔθνος, μετὰ τὴν ὁποίαν ὑπέστη ἀλλοίωσιν ἐκ τῆς τουρκικῆς κατακτήσεως, δὲν ἐγνώρισε διάκρισιν τάξεων· ὅλοι ὑπῆρχον ἴσοι, καὶ ὡς τοιοῦτοι ἐθεωροῦντο, μίαν μόνην παραδεχόμενοι ἱεραρχίαν, τὴν τῆς κοινωνικῆς θέσεως.

Αἱ ἰόνιοι νῆσοι, τὸ μόνον μέρος τῆς Ἑλλάδος ὅπερ ἔμεινεν

ἐκτὸς τῆς τουρκικῆς ἐξουσίας, διατελοῦσαι ὑπὸ τὸ σκῆπτρον τῆς Βενετικῆς ἀριστοκρατίας, ἀναγνωρίζουσι τάξιν εὐγενῶν κατῶς ἐν τῇ δύσει· τὸ λεγόμενον χρυσοῦν βιβλίον (libro d' oro) τῶν ἰονίων νήσων εὕρισκετο ἐν Βενετία· ἀπένειμε δὲ τὴν εὐγένειαν ἡ γαληνοτάτη ἀριστοκρατία, καὶ μέχρι τῶν τελευταίων τούτων χρόνων (α) ἡ εὐγένεια τῶν ἰονίων νήσων ὑπερασπίσθη ἑαυτὴν καρτερικῶς κατὰ πάσης ἀντιποιήσεως. Ἡ εὐγένεια αὕτη δὲν ἔφερεν οὐδένα τίτλον· τὰ μέλη αὐτῆς ἦσαν ἀπλῶς εὐγενεῖς, καὶ τὰ δημόσια ἔγγραφα, ὡς καὶ τὰ μεταξὺ ἰδιωτῶν συμβόλαια, ἔφερον πάντοτε τὴν λέξιν εὐγενῆς πρὸ τοῦ ὀνόματος τῆς οἰκογενείας. Εὕρισκοντο ἐν ταῖς ἰονίοις νήσοις καὶ τινες οἰκογένειαι κομήτων ἐξευγενισθεῖσαι εἴτε ὑπὸ τῆς γερμανικῆς αὐτοκρατορίας εἴτε ὑπὸ τῶν μικρῶν ἰταλικῶν ἐπικρατειῶν· κατῶς καὶ εἰς βαρόνος, ἀναγορευθεῖς ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ναπολέοντος τοῦ Α', ὅτε αἱ ἰόνιοι νῆσοι, δυνάμει τῆς ἐν Τιλσίτ συνθήκης, ἀπετέλεσαν ἐπὶ τινὰ ἔτη ἓνα τῶν γαλλικῶν νομῶν.

Τοσοῦτο λοιπὸν ἰσχυρὸν εἶναι ἐν Ἑλλάδι τὸ αἷσθημα τῆς ἰσότητος, ὥστε, ἀνισότητος μὴ ὑπαρχούσης, ὁ γάμος τοῦ κυρίου Βάλα δὲν ἠδύνατο ν' ἀποδοκιμασθῇ ἐκ τοιαύτης αἰτίας. Ἀλλ' ὅπως ἂν ἔχῃ τὸ περὶ τούτου, ὁ κύριος Βάλας δὲν εὔρε πλέον ὑπουργικὸν χαρτοφυλάκιον, ἀλλὰ παρηγορήθη καρπούμενος τὸ ἐκ τῆς προικὸς τῆς συζύγου αὐτοῦ κεφάλαιον, τὸ ὁποῖον καὶ κατῴρθωσε νὰ δυπλασιάσῃ. Ὅθεν ἡ δεσποινὶς Βάλα ἦτον ἡ μᾶλλον περιζήτητος μνηστὴ τῶν

(α) Μέχρι τῆς προσαρτήσεως τῶν ἰονίων νήσων εἰς τὸ βασιλεῖον τῆς Ἑλλάδος (1864). Ἐκτοτε ἡ ἰόνιος εὐγένεια κατηργήθη σιωπηλῶς δυνάμει τοῦ ἐλληνικοῦ συντάγματος, μὴ ἀναγνωρίζοντος διάκρισιν τάξεων ἐν τῷ ἐλληνικῷ βασιλείῳ.

Ἀθηνῶν. Καὶ ὁ κύριος Ἀριστογείτων Βάλας ἐσπούδασε τὴν νομικὴν ἐν Παρισίοις, συνωμολόγησεν ἐκεῖ τοκογλυφικὰ χρέη, καὶ οὐδεμίαν ἐδείκνυεν ἤδη προϋμίαν ἐργασίας, ὅπερ μεγάλως ἐλύπει τὸν πατέρα του. Ἦτον παράφορος, κακῶς ἀνατετραμμένος, διαφθαρὴς ὑπὸ τῆς μητρός του, πρὸς τὴν ὁποίαν καὶ κακῶς προσεφέρετο. Ὁ κύριος Βάλας, ἐνασχολούμενος νὰ δανείζῃ τὰ χρήματά του, νὰ μικροῖσιν ἐργασίαν κατα πάντων τῶν ὑπουργείων, τὰ ὅποια διεδέχοντο ἀλλήλα καὶ κἀνὲν ἐξ αὐτῶν δὲν τὸν ἐλάμβανεν ὡς συνυπουργόν, ὀλίγον διέτριβεν ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τῆς οἰκίας. Πρὸς τὴν σύζυγον αὐτοῦ ἦτον πάντοτε πλήρης ἀγαπώμετος, ἀγάπης, προϋμίας, πράττων ὅτι δυνατόν πρὸς ἐξημέρωσιν τῆς ἀγρίας ἐκείνης φύσεως, καὶ χειροῖσιν τῆς βαναύσου αὐτῆς ἀγωγῆς. Ὁ Ἀριστογείτων δυσαρесκειῶν πάντοτε ἐγένετο παραίτιος πρὸς τὸν πατέρα· ὅθεν ὁ κύριος Βάλας, θέλων ν' ἀποφεύγῃ τὰ σκάνδαλα καὶ τὰς βιαιάς μετὰ τοῦ υἱοῦ του σκηναίς, ἀπέφευγε καὶ νὰ τὸν βλέπῃ ὅσον ἡδύνατο, καὶ νὰ μένῃ μόνος μετ' αὐτοῦ. Μόνη παρηγορία, μόνη ἀγάπη τοῦ κυρίου Βάλα ἦτον ἡ συγὰτηρ αὐτοῦ Ἑλένη, τὴν ὁποίαν καὶ ἀνέτρεψεν ἐν τῷ ἀμερικανικῷ Παρθεναγωγείῳ τῆς κυρίας Χίλλ, τὸ ὅποιον ἔχαιρεν ἐπαξίως τοσαύτην ὑπόληψιν ἐν Ἀθῆναις, ὥστε ἦτον ἐκ τῶν μᾶλλον συχναζομένων σχολείων τῆς Ἑλλάδος. Ἡ Ἑλένη ἐξῆλθε τοῦ Παρθεναγωγείου τούτου πρὸ ἑξ μόνις μηνῶν μετ' ἱκανῆς μὲν μέσης παιδείας κατὰ τὰ λοιπὰ μαθήματα, βαθείας δὲ ὅποσόν γνώσεως τῆς ἐλληνικῆς καὶ τῆς ἀγγλικῆς. Ἡ Ἑλένη εἶχε μικρὰν μὲν, ἀλλὰ λίαν συμπαθητικὴν φωνήν· καὶ ἀπηγορεύετο μὲν εἰς αὐτὴν τὸ μέγα ῥῆμα, οὐδεὶς ὅμως ἔψαλλε μετὰ πλειοτέρας ἐκφράσεως τὰ διαφόρου εἶδους ῥασμάτια τῶν αἰδουσῶν.

ἐπὶ τοῦ κλειδοκυμβάλου ἐπίσης ἐπαιάνιζε λίαν ἐκφραστικῶς.

Τὸ εἰς Ἰταλίαν, Γερμανίαν καὶ Γαλλίαν ταξείδιον τῆς οἰκογενείας Βάλα ἐγένετο χάριν τῆς Ἑλένης. Τὸ ταξείδιον θεωρεῖται ὡς συμπλήρωμα τῆς ἀνατροφῆς· ἀλλὰ πρέπει νὰ ἡξεύρη τις νὰ ταξειδεύῃ.

Ὅσον μ' ἐταπείνωσε καὶ μὲ προσέβαλεν ὁ ἀγέρωχος (καὶ σκαιὸς τρόπος) τῆς κυρίας Βάλα, τόσον μ' ἔδελξεν ἡ φιλοφρονητικὴ συμπεριφορὰ τῆς Ἑλένης. Ὅθεν ὅτε, τὴν ἡμέραν τῆς ἀναχωρήσεως ἡμῶν ἐκ Μασσαλίας, εἶδα δευτέραν ἤδη φορὰν τὴν μαθήτριάν μου, ἐνόμισα ὅτι βλέπω παλαιὰν φίλην μου, καὶ ἐπλησίασα αὐτὴν μετὰ τῆς προθυμίας ἐκείνης μετ' ἧς τρέχομεν εἰς ἀπάντησιν φιλτάτου προσώπου. Πρῶτον ἤδη τότε ἡσδάνῃην αἴσθημα διάφορον ἐκείνου ὅπερ ἡσδανόμην ἐπαναβλέπουσα κατὰ πᾶσαν πρωΐαν — ὡς καὶ μετὰ μακρὸν ἀκόμη χρόνον — τὰς συμμαθητρίας μου. Τὸ αἴσθημα ἐκεῖνο ἦτον ἀνακούφισις ὅποιαν τις εὕρισκε ὅταν, ἐπὶ μακρᾷ ἐρήμου ὁδοῦ, ἀπαντᾷ διαβάτην. Τὴν Ἑλένην ὁμῶς ἐπαναβλέπουσα διάφορόν τι ἡσδάνῃην· ἡ καρδία μου ἠύφρανῃ, μὲ κατέλαβεν εὐεξία τις ἄγνωστος ἕως τότε, καὶ ὅτε ἐσφίγξαμεν περιπαθῶς τὰς χεῖρας ἀλλήλων καὶ συνεμίχθησαν τα βλέμματα ἡμῶν, μοὶ ἐφάνη ὅτι ζωὴν ὁλόκληρον ἔζησα μετὰ τῆς Ἑλένης. Ἐρασμιωτάτῃ, σχεδὸν ζωπευτικῇ, ὑπῆρξεν αὕτη πρὸς ἐμέ, πρὸς μέγα πείσμα τῆς μητρός της ἥτις κατὰ πᾶσαν στιγμὴν εὕρισκε πρόφασιν νὰ τὴν καλῇ πλησίον της. Ἐπὶ τοῦ πλοίου μᾶς ἔβαλον ἀμφοτέρως, τὴν Ἑλένην καὶ ἐμέ, ἐντὸς τοῦ αὐτοῦ θαλαμίσκου, καὶ ἡμεῖς μόναι. Ὁ διάπλους ἐγένετο ἄνευ ἐκτάκτου τινὸς περιστατικοῦ. Ὁ καιρὸς ἦτον ἐναντίος· ἡ κυρία Βάλα ἐναυτίασε

καὶ ὅλην τὴν θαλασσοπορείαν· ὁ κύριος Βάλας, ὁ υἱός του, ἡ Ἑλένη καὶ ἐγὼ ἀντείχομεν. Ο κύριος Βάλας ἐφάνη λίαν περιποιητικὸς πρὸς ἐμέ· ὁ υἱός του ἠθέλησε νὰ μιμηθῇ τὸ παράδειγμα τοῦ πατρὸς, καὶ δὲν ἔπραξεν ἄλλο εἰμὴ σκαιότητας καὶ μωρίας. Ἦκουον τὰ φιλοφρονήματα τοῦ πατρὸς μετ' ἠθονῆς, τὰ δὲ τοῦ υἱοῦ μὲ προσέβαλλον ἐκ προαισθήσεως ὡς ὕβρεις. Δὲν ἐνόουν ἐντελῶς τὴν σημασίαν τῶν λόγων τοῦ κούφου ἐκείνου νέου, ἀλλ' ἠσθάνομην ὅτι δὲν ἐφύλαττεν ὅσον ἔπρεπε πρὸς ἐμέ σέβας. Ἦθελον ν' ἀποκρούσω τὸν ἀχθόφορον τοῦτον, ἀλλὰ δὲν ἤξευρον πῶς νὰ πράξω τοῦτο· τὸν ἀπέφευγον ὅσον ἡδυνάμην, καταφεύγουσα εἰς τὴν ἀδελφὴν του.

Τὴν προτεραίαν τῆς ἀφίξεως ἡμῶν εἰς Πειραιᾶ ὁ καιρὸς ἔγεινε λαμπρότατος· ἡ θαλάσσα ἦτον γαληνὴ ὡς λίμνη. Αἱ πρῶται αὐγαὶ τῆς ἡμέρας ἐξύπνισαν συγχρόνως τὴν Ἑλένην καὶ ἐμέ· γέλως, συγχρόνως σχεδὸν ἐξελθὼν ἐκ τῶν νεανικῶν ἡμῶν λαρύγγων, ὑπῆρξε τὸ ἀμοιβαῖον καλημέρισμα. Ἡ Ἑλένη ἐπήδησεν ἐκ τῆς κατωτέρας κλίνης ὅπου ἐκοιμήθη, καὶ, ἐγερθεῖσα ἐπὶ τῶν ἄκρων τῶν ποδῶν, ἤλθε καὶ μ' ἐφίλησε.

— Πόσον σέ ἀγαπῶ, Ἑλίζα! μοὶ εἶπε.

— Φιλτάτῃ κόρῃ! Ἀλλ' ἐγώ;

Ἀκτὶς ἡλίου εἰσῆλθεν εἰς τὸν θαλαμίσκον.

— Θ' ἀγαπώμεθα πάντοτε, Ἑλίζα;

— Πάντοτε, κόρη μου.

— Ὅλα θὰ σοὶ τὰ λέγω, καὶ θὰ μοὶ τὰ λέγῃς ὅλα;

— Ναί· κανέν μυστήριον μεταξὺ ἡμῶν δὲν θὰ ὑπάρχῃ . . . — Ταῦτα λέγουσα, ἐσυλλογίσθη ὅτι δὲν εἶχομεν καὶ τί νὰ ἐκμυστηρευθῶμεν, καὶ ἐμειδίασα.

— Διατί χαμογελᾷς; εἶπεν ἡ Ἑλένη.

Τῆς ἐξήγησα τὸ μειδίᾱμα.

— Πῶς! εἶπεν ἡ Ἑλένη, ἀνοίξασα ἐκπεπληγμένους ὀφθαλμούς . . . δὲν ἔχεις μυστικά; . . . δὲν ἀγαπᾷς λοιπόν;

— Ἀγαπῶ σέ μόνην.

— "Οχι· δὲν εἶναι ὁ λόγος περὶ γυναικείας φιλίας . . . ἀλλὰ τέλος πάντων δὲν συλλογίζεσαι νὰ ὑπανδρευθῇς; δὲν ἔχεις μνηστῆρα; . . . δὲν ἐπροτίμησες κανένα;

— "Οχι· τοιοῦτό τι δὲν ἐσυλλογίσθην.

Ἡ Ἑλένη ἐφάνη περίλυπος καὶ σύννους.

Ἐπήδησα ἐκ τῆς κλίνης, ἐφόρεσα τὴν ἐσθῆτά μου, καὶ, λαβοῦσα εἰς τὰς ἀγκάλας μου τὴν Ἑλένην, εἶπα πρὸς αὐτήν·

— Τί ἔχεις Ἑλένη; Τί μαῦρον νέφος εἶναι αὐτό;

— "Οχι! εἶπε· δὲν μέ ἀγαπᾷς . . . μοῦ κρύπτεις τὸ μυστικόν σου.

— Παιδίον! εἶπα μέγα γελάσασα . . . μάθε ὅτι ποτέ εἰς τὴν ζωὴν μου δὲν ἐψεύσθην . . . κύτταξον τοὺς ὀφθαλμούς μου καὶ εἰπέ μόνῃ σου ἂν ἦναι ὀφθαλμοὶ ψευδόμενοι . . . Πάντοτε εἶπαν ὅτι εἰς τοὺς ὀφθαλμούς μου ἀνεγινώσκοντο καὶ οἱ διαλογισμοί μου καὶ τὰ αἰσθήματά μου.

Ἡ Ἑλένη ἤγειρε τὴν κεφαλὴν καὶ μέ ἠτένισεν ἐπὶ τινὰς στιγμάς.

— Σέ λυποῦμαι τότε, Ἑλίζα . . . ἀλλ' ἐγὼ πόσον δυστυχὴς θὰ ἦμην χωρὶς αὐτόν!

— Χωρὶς αὐτόν; ποῖον αὐτόν; καὶ ἔτρεμον μήπως δεχθῶ τὴν ἐξομολόγησιν μυστικοῦ ἔρωτος.

— Τὸν Γεώργιον Αὐλονᾶν . . . αἶ! τὸν ἀγαπῶ πολὺ, Ἑλίζα!

Ἄλλ' ὁ πατήρ σου, ἡ μήτηρ σου σοὶ ἐπέτρεψαν νὰ τὸν ἀγαπᾷς;

— Καλέ, βεβαιότατα . . . ἀφοῦ αὐτοὶ ἠθέλησαν τὸ συνοικέσιον τοῦτο.

— "Ω! τότε πολὺ καλὰ . . . ἀλλὰ τότε πῶς δὲν μοὶ εἶπαν τίποτε; Εἶναι μυστικὸν τάχα;

— Ναὶ καὶ ὄχι. Ὁ πατήρ μου παρεκάλεσε τὸν Γεώργιον νὰ κρατήσῃ μυστικὸν τὸ πρᾶγμα, διὰ λόγους, φαίνεται, σπουδαίους, τοὺς ὁποίους ἐγὼ ἀγνοῶ.

— Τότε, ἔλα, λάλει μου λοιπὸν περὶ τοῦ μνηστῆρός σου τοῦ κυρίου Γεωργίου.

Αἱ ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου κατεφώτιζον ἤδη τὸν Σαλαμίσκον. Ἐσπεύσαμεν νὰ ἐνδυθῶμεν καὶ ν' ἀναβῶμεν εἰς τὸ κατᾶστρωμα· δὲν ἦτον κἄνεις· ἐκαθήσαμεν ἐπὶ τινος ἐδωλίου τοῦ σέλματος, καὶ ἡ Ἑλένη ἤρχισε τὴν διήγησίν της ὡς ἀκολούθως. “Ἐγνώρισα τὸν Γεώργιον πρὸ ἐνὸς περιόδου ἔτους — μόλις τότε ἐξελθοῦσα τοῦ Παρθεναγωγείου. Ἦλθε νὰ γευματίσῃ μετ' ἡμῶν μίαν κυριακὴν· μοὶ τὸν ἐσύστησαν δὲ μετ' ἐπισημότητος, ἥτις ἔπρεπε νὰ ἐκπλήξῃ νεαρὰν κόρην ὡς ἐμέ. Κατ' ὅλον τὸ γεῦμα ὁ Γεώργιος ἐφάνη περιποιητικώτατος πρὸς ἐμέ· ἦτον φιλόφρων ἄνευ ἐπιδείξεως καὶ δὲν μ' ἔφερεν εἰς ἀμηχανίαν· μ' ἔκαμε νὰ ὁμιλήσω καὶ τῷ ἐγνώρισα χάριν ὅτι ἐξ αἰτίας του εἶπα διάφορα πράγματα τὰ ὁποῖα ἤρεσαν, φαίνεται, πολὺ εἰς τὸν πατέρα μου· ἰδίως ἡμην εὐγνώμων πρὸς αὐτὸν ὅτι δὲν μὲ μετεχειρίσθη ὡς παιδίον, ἀλλ' ὡς γυναῖκα. Ἠκολούθησε νὰ συχνάζῃ εἰς τὴν οἰκίαν, πάντοτε ἐπιμελὴς πλησίον μου, εὐλαβὴς πρὸς τοὺς γονεῖς μου, ἀνεχόμενος μετὰ θαυμασίας ὑπομονῆς καὶ μακροθυμίας τὰς μωρίας τοῦ Ἀριστογείτονος. Τὸν συνείδισα τόσον, ὥστε ἡμην δυστυχὴς ὁσάκις δὲν ἤρχετο.

Μίαν τῶν ἡμερῶν ὁ πατήρ μου μοι εἶπεν.

— Ἐλένη, σέ νυμφεύω μετὰ τοῦ κυρίου Γεωργίου Αὐλονᾶ· δὲν σέ δυσαρεστεῖ, νομίζω — καὶ ἐγὼ καὶ ἡ μήτηρ σου ἐγκρίνομεν το συνοικέσιον τοῦτο. Ὁ Γεώργιος δὲν ἔχει περιουσίαν· ἔχει ὅμως καρδίαν, εἶναι εὐφυνῆς, καὶ συγγενεύει μετὰ τῶν καλητέρων οἰκογενειῶν τοῦ τόπου. Εἶναι μὲν τριάκοντα καὶ πέντε ἐτῶν· ἀλλὰ δεκαοκτὼ ἐτῶν διαφορὰ μετὰξὺ ἀνδρός καὶ γυναικὸς δὲν εἶναι μεγάλη, ὅταν ὁ ἀνὴρ ᾗναι καλῆς υἱείας καὶ ἡ νεότης αὐτοῦ διήλθῃ ἐν ἐγκρατείᾳ· τοιαύτη εἶναι ἡ περίστασις τοῦ Γεωργίου. Σήμερον εἶναι ὁ λαμπρότερος ῥήτωρ τῆς Βουλῆς, αὐριον δὲ ᾗναι ὑπουργὸς, καὶ ἐντὸς δύο ἐτῶν κομματάρχης, καὶ πρωθυπουργός. Ἴδου, Ἐλένη μου, ὁ ἀρμόζων εἰς σέ σύζυγος, καὶ ὁ εἰς ἐμέ ἀρμόζων γαμβρός. Περιπλέγδην, κόρη μου, θέλω ἐμβαίνει, μετ' αὐτοῦ εἰς τὸ ὑπουργικὸν συμβούλιον.”

Ἐγὼ, ἥτις ἠγάπων τὸν Γεώργιον, ἐρρίφθην εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ πατρός μου καὶ ἔρχισα νὰ κλαίω . . . τὰ πρῶτά μου δάκρυα . . . ἀλλὰ δάκρυα γλυκύτατα, δάκρυα εὐδαιμονίας.

Τὴν ἐσπέραν τῆς αὐτῆς ἡμέρας, δὲν ἤξεύρω πῶς, ἔμεινα μόνη εἰς τὴν αἴθουσαν μετὰ τοῦ Γεωργίου. Τὸ φῶς τοῦ λύχνου εἶχεν ἐλαττωθῇ, καὶ ἀμυδρῶς πῶς ἐφώτιζεν αὐτήν· τὸ πῦρ τῆς ἐστίας εἶχε μεσοσβεσθῇ καὶ φῶς ἀβέβαιον ἤρχετο καὶ ἐκείθεν· Ἀνεσκίρτησα . . . δὲν ἐτόλμων νὰ ὑψώσω τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐπὶ τοῦ Γεωργίου, ὅστις, πλησιάσας εἰς ἐμέ τὸ θρόνιον του.

— Ἐλένη, μοι εἶπε λαβὼν τὴν χεῖρά μου, οἱ γονεῖς σου θέλουν νὰ μᾶς νυμφεύσουν . . . τὸν μετὰ σοῦ γάμον θεωρῶ ὡς ἄκραν εὐτυχίαν . . . Σοὶ ὑπόσχομαι νὰ ᾗμαι καλὸς καὶ πιστὸς σύζυγος — ἀφωσιωμένος φίλος — σοὶ ὑπόσχομαι νὰ

κάμω πᾶν ὅ, τι ἐξήρτηται ἀπ' ἐμοῦ διὰ τὴν εὐτυχίαν σου! — τὸ ὁμνύω! Μὲ θέλεις δὲ ἄνδρα σου;

Δὲν ἐξεύρω τί συνέβη ἐν ἐμοὶ κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην· ἡ δυσχέρεια ἐκείνη ἣτις μὲ κατέλαβεν ὅτε εὐρέσθην μόνη μετὰ τοῦ Γεωργίου ἐξηφανίσθη, καὶ ἡσθάνσθην γαλήνην τοιαύτην ὥστε ἡδυνήσθην ν' ἀποκριθῶ μετὰ τόνου φωνῆς εὐκρινουῖς ὅστις εἰς ἐμὲ πρώτην ἔκαμεν ἐντύπωσιν.

— Τὸ ὁμνύεις;

— Ναί, τὸ ὁμνύω!

— Ὁμνύω λοιπὸν καὶ ἐγὼ, Γεώργιε, νὰ σὲ ἀγαπῶ κατ' ὅλην μου τὴν ζωὴν, καὶ νὰ μὴν ἀγαπήσω ἄλλον παρὰ σέ.

Τὴν στιγμὴν ταύτην κρότος ἠκούσθη εἰς τὸ πλησίον δωματίον, καὶ ἀμέσως μετ' ὀλίγον ὁ πατήρ μου καὶ ἡ μήτηρ μου εἰσῆλθον εἰς τὴν αἴθουσαν. Ὁ Γεώργιος τοὺς ἐπλησίασε καὶ, λαβὼν τὰς χεῖρας αὐτῶν, εἶπε·

— Σὰς ὑπόσχομαι νὰ καταστήσω εὐτυχὲς τὸ τέκνον σας. Τὸ ὁμνύω εἰς τὴν ἱερὰν μνήμην τῆς μητρὸς μου!

Ὅτε ἐπρόφερε τὰς τελευταίας ταύτας λέξεις, οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ Γεωργίου ἐπλήσθησαν δακρύων, καὶ ἐξήτησεν ἄδειαν ν' ἀναχωρήσῃ.

— Ἡ εὐτυχία μὲ πνίγει! μοὶ εἶπε φιλήσας πρώτην τότε φορὰν τὴν χεῖρά μου.

Ἡμὴν ὅλη συγκινημένη· ἡ γαλήνη ἐκείνη ἣτις μοὶ ἐπέτρεψε ν' ἀποκριθῶ εἰς τὸν Γεώργιον τοσοῦτον εὐκρινῶς καὶ ἐντόνως μ' ἐγκατέλιπεν ἤδη, καὶ ἔπεσον ἐπὶ τοῦ θρόνου μου αἰσθάνομένη ἀνεκκλήτητον εὐδαιμονίαν! Ποτὲ ὁ Γεώργιος δὲν μοὶ ἐφάνη τόσον ὥραϊος· ὑπῆρχεν ἐν ἐμοὶ τοσαύτη ταραχὴ ὥστε δὲν δύναμαι νὰ τὴν παραστήσω· ἀλλ' ἡ ταραχὴ αὕτη ἦτον πλήρης ἡδονῆς. Ὅλα τὰ ἔβλεπον λαμπρὰ,

πανταχόθεν ἐμύριζον ἀρώματα. Μ' ἐκυρίευσεν ἔκστασις τὴν ὁποίαν πρὸς ἄλλο τι δὲν δύναμαι νὰ συγκρίνω εἰμὴ πρὸς τὴν ἔκστασιν τῶν ἀγγέλων ὅτε εἶδον τὸν Θεόν· μὲ ἀπέσπασε δὲ τῆς μακαριότητος ταύτης ἡ ἐπομένη ἐκφώνησις τῆς μητρὸς μου.

— Σήκου, μικρά! σήκου μέλλουσα Ἐξοχότης! μέλλουσα ὑπουργίνα! Εἰς τὰ χρήματά μου ᾤα χρεωστῆς ὅλην αὐτὴν τὴν εὐδαιμονίαν . . . καθότι ὁ ὠραῖός σου πατὴρ βραχίον δὲν εἶχεν! Ἐγὼ τὸν ἔκαμα ἄνθρωπον . . . δὲν ἦτον τίποτε . . . τὴν ἡμέραν τοῦ γάμου ἐδανείσθη τὴν σακκοῦλαν τοῦ πατρὸς μου . . .

— Φιλτάτη Μελπομένη, εἶπεν ἡσύχως ὁ πατήρ μου, πρὸς τί ἡ ἐπίθεσις αὕτη;

Ἐφυγον ᾤδουσα νὰ μὴν εὗρεθῶ παροῦσα εἰς μίαν τῶν ἀφάτων ἐκείνων οἰκογενειακῶν σκηνῶν, τῶν ὁποίων δυστυχῶς, ἀγαπητὴ μου Ἐλίζα, ᾔδεις εὗρεθῇ συχνάκις μάρτυς.

Ὁ Γεώργιος κατὰ πᾶσαν ἐσπέραν ἤρχετο καὶ μ' ἐπεριποιεῖτο. Κατὰ τὰς ἐμπιστευτικὰς καὶ μακρὰς ἡμῶν ὁμιλίας μοι ἀνεκάλυψε τὸν χαρακτῆρά του, μοι διηγέθη ὅλον αὐτοῦ τὸν βίον. Ἀνήκει εἰς μίαν τῶν καλητέρων οἰκογενειῶν τῆς Πελοποννήσου· ὁ πατήρ του ἠθέλησε νὰ δοκιμάσῃ τὴν τύχην του εἰς τὴν ἐμπορίαν, καὶ μετέβη εἰς τὴν Ἀγγλίαν ὅπου ἔχασεν ὅλας του τὰς οἰκονομίας, καὶ ἀπέθανεν ἐκ τῆς λύπης. Ἡ μήτηρ αὐτοῦ, μείνασα χήρα, ἐπώλησεν ὅλα τῆς τὰ πράγματα, τὰ ἐπιπλά καὶ μικρά τινα κτήματα ἀγορασθέντα ἐν ὀνόματι αὐτῆς εἰς Ἀγγλίαν, καὶ, πληρώσασα ὅλα τὰ προσωπικὰ χρέη τοῦ ἀνδρός τῆς, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ὁ Γεώργιος ἦτον τότε δεκαπέντε ἐτῶν. Φθάσασα μετὰ τοῦ υἱοῦ εἰς Ἀθήνας, ἡ κυρία Αὐλονᾶ ματαίως ἐζήτησε

συνδρομήν ἐκ τῶν συγγενῶν τοῦ συζύγου της· ἀστοχήσασα πάσης ἐλπίδος, ἀπεφάσισε νὰ ζητήσῃ ἐργασίαν. Ἐπετηδεύετο κεντήματα, ἀλλὰ τὰ κέρδη τῆς ἐργασίας ταύτης ἦσαν ἐλάχιστα. Ὁ Γεώργιος κατέλαβεν αἰφνιδίως, μίαν τῶν ἡμερῶν, τὴν μητέρα του κλαίουσαν, καὶ μὴ δυνηθεῖσαν νὰ τῷ κρύψῃ τὴν δυστυχίαν των. Ὁ Γεώργιος συνέλαβε τότε τολμηρὸν σχέδιον· ἐκήρυξεν αὐτός, ὁ ποσοῦτο νεαρός τὴν ἡλικίαν, ὅτι διδάσκει τὴν ἀγγλικήν, καὶ κατῳρῶσε νὰ εὔρῃ τινας μαθητάς· ἔγεινεν ἀντιγραφεὺς παρὰ τῷ δικαστηρίῳ καὶ τελευταῖον εὔρε θεσιν παιδὸς βοηθοῦ παρὰ τινι τῶν διασήμων ἐν Ἀθήναις δικηγόρων. Ἐκ τῶν προϊόντων τῆς βελόνης τῆς μητρὸς καὶ τῶν μαθημάτων καὶ τῶν ἀντιγραφῶν τοῦ υἱοῦ ἔζησαν πέντε ἔτη ζωὴν πτωχικὴν μὲν, ἀλλ' εἰρηνικὴν. Ἡ μήτηρ διεχειρίζετο τὰ ἐξοδα τῆς οἰκίας καὶ ἐμαγείρευεν· ἐμβαλόνουσα τὰ ἐνδύματα τοῦ υἱοῦ της, πολλάκις καὶ μετέβαλε τὰ παλαιὰ εἰς νέα. Εἶχεν, ἡ ἁγία αὕτη γυνή, κατῳς ὠνόμαζεν αὐτὴν ὁ υἱός της, ἰδιάζουσαν ἐπιτηδειότητα νὰ παράγῃ τὰ πάντα, οὕτως εἶπεῖν, ἐκ τοῦ μηδενός· οὕτω κατῳρῶσε νὰ διατηρῇ καθαράν καὶ κομψὴν τὴν οἰκίαν, ὑγιεινὴν τὴν λιτὴν τράπεζαν, καὶ νὰ ἐμφανίζονται ἐν τῷ κόσμῳ, αὕτη καὶ ὁ υἱός της, κοσμίως πάντοτε ἐνδεδυμένοι. Ὁ Γεώργιος δὲν παρημέλει ποσῶς καὶ τὰ ἴδια αὐτοῦ μαθήματα· φιλόπονος καὶ ἐπιμελής, δὲν ἐβράδυνε νὰ μεταβῇ, μετὰ τῶν πρώτων ἐκ τῶν συμμαθητῶν του, εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῶν Ἀθηνῶν. Ἡ πρὸς τὴν μητέρα αὐτοῦ ἀγάπη, ἐκ τῆς ὁποίας δὲν ἐχωρίζετο εἰμὴ ὅσάκις ἔλειπεν εἰς τὰ μαθήματα, τὸν ἐπροφύλαξεν ἐκ τῶν σχολειακῶν ἐκείνων σχέσεων αἵτινες σπάνιον εἶναι νὰ μὴ καταντήσωσιν ἐπιβλαβεῖς. Ἡ ἀπομόνωσις αὕτη ἐν τῷ βίῳ καὶ ἡ κατὰ τῆς

ἐναντίας τύχης πάλη, ἂν καὶ συνειδισμένος ἦτον εἰς τοῦτο ἀφοῦ ἐγνώριζε τὸν κόσμον, παρώξυνε τὸν ἥπιον ἐκ φύσεως χαρακτῆρά του καὶ ἔρριψε τὸ πνεῦμά του εἰς τὴν θλίψιν καὶ τὴν μελαγχολίαν. Ἐφαίνετο συχνάκις περιπλανώμενος μόνος εἰς τὰ πέριξ τῶν Ἀθηνῶν, ἀποφεύγων τὰ συχνάζόμενα μέρη, πολλάκις δὲ καὶ προσποιούμενος ὅτι δὲν ἀνεγνώριζε τοὺς γνωρίμους του, ὥστε νὰ μὴν ἀναγκασθῇ νὰ λαλήσῃ μετ' αὐτῶν. Κατὰ τὸ εἰκοστὸν πρῶτον τῆς ἑλικίας του ἔτος ἔλαβε τὴν ἄδειαν τοῦ δικηγορεῖν, καὶ συνεταιρίσθη μετὰ τοῦ δικηγόρου ἐκείνου τοῦ ὁποίου εἶχε χρηματίσει ἀντιγραφεὺς. Ὅκτὼ ὅλα ἔτη ἔμεινε μετὰ τοῦ συνεταίρου του, ὅστις ἐκ τῶν κοινῶν τῆς ἐργασίας κερδῶν ἐλάμβανε τὴν λεγομένην μερίδα τοῦ λέοντος. Ἡ μήτηρ του, γηράσασα ἤδη, ἐπεθύμει μεγάλως νὰ τὸν ἰδῇ νυμφευόμενον· πολλὰ προταθέντα συνοικέσια ἀπέτυχον, καὶ, τριάκοντα καὶ τριῶν ἤδη ἐτῶν ἑλικίας, ὁ Γεώργιος ἦτον ἀκόμη ἀνύπανδρος ὅτε ἐπῆλθεν εἰς αὐτὸν τὸ δυστύχημα τοῦ θανάτου τῆς μητρὸς του. Ἡ λύπη αὐτοῦ δὲν περιγράφεται· συχνότατα μοὶ διηγήσθη τὴν ὀδυνηρὰν ταύτην στέρησιν· τὸ ἐπαπειλοῦν αὐτὸν ἀνεπανόρθωτον δυστύχημα τῷ εἶχε προαναγγελίσῃ· ἀλλὰ ποτέ, φαίνεται, δὲν πιστεύεται ἢ ἐπαλήθευσις μεγάλου περιμενομένου κακοῦ. Ἡ ἀγωνία ὑπῆρξε βραχεῖα, μόλις διαρκέσασα μίαν ὥραν· ἡ ἀσθενὴς δὲν ἐδίστασε περὶ τοῦ προσεχοῦς αὐτῆς τέλους, ἀλλ' ἠθέλησε νὰ τὸ κρύψῃ ἀπὸ τοὺς περὶ αὐτήν. Ὅτε ὁ θάνατος ἐπύρχετο, ὁ αἰφνιδίως ἀπογνωσθεὶς υἱὸς, θρηνηὼν, ὀδυρόμενος, λησμονῶν ἐν τῇ ἀπείρῳ αὐτοῦ λύπη πᾶν μέτρον φρονήσεως, ἐκόπτετο καὶ ἐθρύνει γοερῶς ἐνώπιον τοῦ ἡμιθανοῦς ἐκείνου ὄντος ὅπερ εἶχεν ἀγαπήσει ὅσον ἐδόσθη εἰς τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν ἡ ἀγαπᾶ . . . οἱ

ὕελώδεις ὀφθαλμοὶ τῆς ψυχορρέαγούσης προσηλώθησαν ἀτενῶς ἐπὶ τοῦ Γεωργίου τῆς . . . Ἐκινήθη τελευταῖόν τι κίνημα θέλουσα νὰ πλησιάσῃ περισσότερον τὸν υἱὸν ἐκεῖνον τὸν ὁποῖον ἐλάτρευε· καὶ αὐτὸς, ἀπεγνωσμένην ἔχων τὴν καρδίαν, παραφρονοῦσαν τὴν κεφαλὴν, σπογγίζων διὰ τῶν χειλέων του τὸν σῖελον τοῦ θανάτου, ἔκλειε διὰ τῶν ἰδίων αὐτοῦ χειρῶν τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς μητρός του, τῆς μόνης ἀνδρωπίνης ψυχῆς τὴν ὁποίαν ἠγάπησεν, ἐλάτρευσεν, ἐθεοποίησε. Τὸν ἀπέσπασαν διὰ τῆς βίας ἐκ τοῦ ἀψύχου τῆς μητρός του σώματος, καὶ μόνον τὴν ἐπαύριον τῷ ἐπετράπη νὰ γονατίσῃ ἐνώπιον αὐτοῦ. Τὴν νύκτα ἔμεινε μὲν ἐν τῇ ἰδίᾳ οἰκίᾳ, ἀλλ' ἐντὸς κοιτῶνος κειμένου κάτωθι τοῦ μέρους ὅπου ἔκειτο τὸ πτώμα· βίαιος ἔπνεεν ὁ ἄνεμος κατ' ὅλην τὴν νύκτα ἐκείνην, καὶ ἐφαίνετο ὡς θέλων νὰ παλαίῃ ἐπὶ νεκρικῇ ἀρμονίᾳ πρὸς ποιμενικόν τινα κύνα τῆς γειτονίας, τοῦ ὁποίου οἱ ἀπαίσιτοι ὕλαγμοὶ ἀντήχουν ὡς ἐπικήδειος κώδων ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ δυστυχοῦς μου Γεωργίου. Τὴν ἐπαύριον ὠδήγησε τὴν ἐκφορὰν τῆς μητρός του· ὁ ἐνταφιασμὸς ὑπῆρξεν ἀπλοῦς καὶ ταπεινός — ἐνταφιασμὸς πτωχοῦ — οὐδεμίᾳ πολυτέλειᾳ, οὐδεμίᾳ ἐπίδειξις. Ὅλοι ὅσοι εἶχον σχέσεις μετὰ τοῦ Γεωργίου ἠκολούθησαν τὸ λείψανον μέχρι τοῦ νεκροταφείου ὅπου καὶ τελευταίαν φορὰν ὁ Γεώργιος ἐγονάτισεν ἐνώπιον αὐτοῦ. “Μῆτέρ μου! μῆτέρ μου!” ἀνέκραξε πνιγόμενος ὑπὸ τῶν δακρύων, “τὴν εὐλογίαν σου!” Τὸ πλῆθος, τὸ πλῆθος αὐτὸ, καίτοι συνεισισμένον εἰς τοιοῦτου εἵδους τελετὰς, βαθεῶς τότε συνεκινήθη· ὅλοι ἠσθάνοντο ὅτι ἡ ἀγάπη τοῦ ἀπαρηγορήτου ἐκεῖνου υἱοῦ πρὸς τὴν μητέρα του ἦτον θρησκευτικὴ λατρεία δι' αὐτόν. Ὁ Γεώργιος ἔθηκεν ἐπὶ τοῦ τάφου τῆς μητρός αὐτοῦ πλάκα μαρμαρίνην μετ' ἀπλῆς ἐπιγραφῆς.

Ὁ Θάνατος τῆς μητρὸς τοῦ Γεωργίου ὑπῆρξε δι' αὐτὸν τὸ μεγαλύτερον καὶ σπουδαιότερον, ὥς ὑπῆρξε καὶ τὸ ἀλγεινότερον, συμβεβηκὸς τοῦ βίου του. Πολλάκις μοὶ εἶπεν ὅτι ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης τὸν ἐκυρίευσεν ἐπιθυμία θανάτου· κενὸν ἄχανές ἔβλεπε περὶ αὐτὸν, καὶ ἡ ἀπότομος ἐκείνη στέρησις τὸν ἐκεραύνωσε· Νὰ ζῇ ἀχώριστος τριάκοντα ἔτη μετὰ τῆς μητρὸς του, νὰ μὴν αποσπασθῇ αὐτῆς ποτέ, οὐδ' ἐπὶ μίαν ἡμέραν, νὰ ζῇ ἐν αὐτῇ καὶ δι' αὐτῆς . . . νὰ ζῇ μόνον ὑπὲρ αὐτῆς . . . καὶ ἤδη νὰ χωρίζεται ἄγρίως καὶ διὰ παντὸς ἀπ' αὐτῆς . . . Τὰ πάντα ἀπέδιδεν εἰς τὴν μητέρα του, τὰς ἐπιτυχίας του ὡς παιδίον, τὰς ἐπιτυχίας του ὡς ἀνὴρ . . . κοινους εἶχε μετ' αὐτῆς τοὺς διαλογισμοὺς, κοινὰς τὰς ἐπιθυμίας, τὰς φιλοδοξίας, τὰς φιλίας — αὐτὰς ἀκόμῃ τὰς μνησικακίας. Καὶ ἐκείνη πάλιν, ἐπαθαίνετο ὑπὲρ αὐτοῦ, ὑπὲρ αὐτοῦ ὑψηλοφρόνει, ὑπὲρ αὐτοῦ ἔζη καὶ αὐτὴ, καὶ ἐν αὐτῷ καὶ δι' αὐτοῦ· ἡ ἀγάπη αὐτῆς πρὸς τὸν υἱὸν τῆς ἦτον ἀγάπη φλογερὰ, ἐμπαθὴς, ἀφωσιωμένη, τρυφερὰ, μετέχουσα τοῦ ἔρωτος ἐρωτομανοῦς γυναικὸς πρὸς τὸν ἐραστὴν καὶ τῆς προσκολλήσεως τοῦ πιστοῦ κυνὸς πρὸς τὸν κύριόν του! Εἰς πόσας θυσίας εἶχεν ὑποβληθῇ ἡ ἀγαθὴ ἐκείνη μήτηρ! Πρέπει ν' ἀκούσῃς, φιλτάτη μου, τὸν Γεώργιον λαλοῦντα περὶ τῆς μητρὸς του, καὶ θέλεις συγκινηθῇ ζωηρῶς· ἡ πρὸς αὐτὴν ἀγάπη του εἶχεν ἀπορρόφησει πᾶσαν στοργὴν τῆς ὁποίας ἦτον ἐπιδεκτικὴ ἡ ψυχὴ του, καὶ οὕτως ἔφθασεν εἰς τὴν ἡλικίαν ταύτην χωρὶς νὰ αἰσθάνῃ ἔρωτα γυναικός. “Ὅσάκις, μοὶ ἔλεγε, συμπάθειά τις ἐγεννᾶτο ἐν τῇ καρδίᾳ μου, ταχέως τὴν ἀπέπνιγον φρονῶν ὅτι τὸ αἰσθημα τοῦτο ἦτον κλοπὴ κατὰ τῆς μητρὸς μου. Πόσον εὐτυχὴς ἤμην ἂν ἐδυνάμην νὰ συντελῶ εἰς τὴν εὐδαιμονίαν τῆς! . . . καὶ ὁποῖαν

ἡσυχανόμην ἴδοντὴν ὅτε ἐπέβαλλον εἰς ἐμαυτὸν στέρησίν τινα εἰς προμήθειαν οἰασδὴποτε ἡδονῆς ἐκείνης! . . .” Ἦτον λοιπὸν πάλῃ ἀμφοτέρωθεν, πάλῃ θυσιῶν καὶ ἀφοσιώσεων· ἴδιον δὲ χαρακτηριστικὸν τῆς ψερμῆς ταύτης ἀμοιβαίας ἀγάπης ἦτον ἡ παντελὴς ἐλλειψις πάσης ἐπιδείξεως· ἐκατέρωθεν συστολή, ἐκατέρωθεν οἶονεὶ ψυχρότης. — “Δὲν ἐξεύρω διατί, ἔλεγε πρὸς ἐμὲ ὁ Γεώργιος, δὲν ἤθελον νὰ γνωρίζῃ ὅτι πάντοτε περὶ αὐτῆς ἡσχολούμην· τὸ ἐσπέρας ἐπανερχόμενος εἰς τὴν οἰκίαν, οὐδέποτε εἰσῆλθον εἰς τὸν κοιτῶνά μου χωρὶς νὰ ἐμβῶ πρότερον εἰς τὸν ἰδικόν της, καὶ πάντοτε σχεδὸν τὴν εὔρισκον κατακεκλιμένην καὶ κοιμωμένην· ἐπλησίαζον εἰς αὐτὴν ἀκροποδητί, καὶ τρέμων ἐναπέθετον φίλημα ἐπὶ τοῦ ἐρρύτιδωμένου ἐκείνου ὑπὸ τοσούτων μεριμνῶν μετώπου· . . . ἔπειτα κρατῶν τὴν ἀναπνοήν μου ἐκ τοῦ φόβου μήπως οἱ παλμοὶ τῆς καρδίας μου τὴν ἐξυπνίσωσιν, ἔφευγον εἰς τὸν κοιτῶνά μου . . . Τοσαύτῃ ἡ ἀμοιβαία ἀγάπη, καὶ ἐντούτοις οὐδεμίαν τῶν ψωπευτικῶν ἐκείνων ἐξωτερικῶν δηλώσεων — ἢ τοῦλάχιστον σπανιώταται.” Ὁ Γεώργιος ὠνείδιζε προσέτι ἐαυτὸν ὅτι παρεφάρετο ἐνίοτε πρὸς τὴν ἀξιοσέβαστον αὐτοῦ μητέρα· ἐξετάζων δὲ ὑπερακριβῶς τὴν συνείδησίν του, καὶ περιδεῇ ἔχων τὸν χαρακτῆρα, εὔρισκεν ἐαυτὸν ἔνοχον μυρίων ἐλλείψεων πρὸς τὴν ἀποθανοῦσαν, ἐλλείψεων κατ’ ἐμὲ ἢ ὅλως ἀνυπάρκτων ἢ μεγαλυνομένων ὑπὲρ τὸ δέον ὑπὸ τῆς ζωηρᾶς φαντασίας του. Ἡ μήτηρ του ἀπέθανεν ὑπὸ χρονίας νόσου, τὸ δὲ ὁλέθριον τῆς νόσου ταύτης τέλος πρὸ πολλοῦ τῷ εἶχε προαναγγελεῖ· ἀλλὰ, τὸ ἐπαναλέγω, πιστεύει τις ποτὲ τὴν δυστυχίαν; Συνωκειώθη λοιπὸν οὕτω μετὰ τοῦ κινδύνου, ὥστε, καὶ ἐν ᾧ ἀπέθνησκεν ἤδη ἡ μήτηρ του, ἀκόμῃ δὲν ἐπίστευε· καὶ ἐξήτει διὰ μεγάλων κραυγῶν τὴν

μητέρα του, τὴν ἀγαπητὴν του μητέρα. Ἡμέρας τινὰς μετὰ τὸν θάνατον τῆς αγίας ταύτης γυναικὸς, ὁ Γεώργιος ἐξυπνίσθη τὴν νύκτα ὑπὸ φωνῆς τινος προσκαλούσης αὐτὸν — τῆς φωνῆς τῆς μητρὸς του — φωνῆς καθαρᾶς καὶ εὐκρινοῦς . . . Ἐξηγέρθη ταχέως· ἡ μήτηρ του ὁλοσώματος παρίστατο ἐνώπιόν του . . . ἀφῆκε μεγάλην κραυγὴν χαρᾶς· ἡ ὑπηρέτρια ἔδραμε καὶ εὔρεν αὐτὸν κατὰ γῆς ἄπνουν.

Οὕτως ὁ μέγας αὐτοῦ πόνος οὐδεμίαν εὔρισκε παρηγορίαν, οὐδεμίαν ἀνακούφισιν. Ἡπειλεῖτο ὑπὸ καρδιακοῦ νοσήματος· ἐφθείρετο ἐπαισθητῶς· ἡ δὲ διάθεσις αὐτοῦ παρίστανεν ἀλλόκοτον ἀντίθεσιν. Ἐνίοτε, ὥς ἐξ ἀκαταμαχίτου ἀνάγκης, ἐξήτει τὸν κόσμον, ἔθελε νὰ λαλήῃ, νὰ χειρονομήῃ· ἐμεθύσχετο ὑπὸ τῶν ἰδίων αὐτοῦ λόγων . . . λησμονῶν τότε ἑαυτὸν, ἐλησμόνει καὶ τὴν λύπην του . . . καὶ ἡ θορυβώδης αὕτη ζωηρότης ἐξέπληττεν ἴσως τὸν κόσμον. Κατὰ στιγμὰς ἄλλας, ἐβυθίζετο πάλιν εἰς βαθεῖαν καὶ σιωπηρὰν θλίψιν, ἐγίνετο ὅλος περίλυπος, ἀπηλπίζετο, καὶ μόνον τὰ ἄφθονα δάκρυα τῷ ἐπέφερον μικρὰν γαλήνην. “Γί εἶναι πλέον ἡ ζωὴ δι’ ἐμέ; ἡρώτα ἑαυτὸν ὁ Γεώργιος· ἐκείνη ἦτον ἡ ψυχὴ μου, ἐκείνη ἔφυγε, καὶ ἔδῃ μένω σῶμα ἄνευ ψυχῆς· εἶμαι μόνος, μόνος, ἐγκαταλελειμμένος ἐπὶ τῆς γῆς ταύτης . . . Οὐδεμία ψυχὴ ἀνήκει εἰς ἐμέ, οὐδεμία καρδία πάλλει ὁμοφώνως μετὰ τῆς καρδίας μου. Περὶ ἐμέ κακοὺς μόνον βλέπω, καὶ ἀδιαφόρους καὶ ἐγωῖστας . . . μόνος, μόνος εἶμαι, ἄνευ αὐτῆς . . . ἡ συνοδία της, ἡ παρουσία της ἦτον ἡ μόνη μου, ἡ μοναδική μου παρηγορία ἐπὶ τῆς γῆς . . . ἂν εἶχε πράγμα τι τὸ ἐνδιαφέρον εἰς ἐμέ, τὸ εἶχε μόνον χάριν αὐτῆς . . . ἄνευ αὐτῆς σκότος, ἀηδία, ὀδύνη, ἀπόγνωσις.”

Ἐντὸς τοιούτου κύκλου διαλογισμῶν περιεκλείετο ὁ Γεώργιος, καὶ ἐμαραίνετο, ὅτε μία καὶ μόνη περίστασις τὸν ἔσωσεν. Ἐχήρευσε θέσις βουλευτοῦ, καὶ ὁ συνέταιρος αὐτοῦ δικηγόρος, ἀσκῶν μεγάλην ἐπιρροὴν ἐν τῇ ἐκλογικῇ τῆς θέσεως ἐκείνης περιφερείᾳ, τὸν ὑπεχρέωσε νὰ διαγωνισθῇ. Ὁ Γεώργιος διηγωνίσθη, κατ' ἀρχὰς μετ' ἀδιαφορίας, σχεδὸν μετ' ἐναντιότητος· ἀλλὰ, ριφθεὶς ἅπαξ εἰς τὴν πάλιν, ἐπάλαισεν ἐμπαῖψ καὶ μετὰ μανίας . . . τοῦτο καὶ τὸν ἔσωσεν.

Ἐνταῦθα, ἐλθόντος τοῦ Ἀριστογείτονος, διέκοψεν ἡ Ἑλένη τὴν διήγησιν.

— Πόσον συγκεκινημέναι εἶναι αἱ δεσποινίδες! εἶπεν ὁ Ἀριστογείτων σκαρδαμύσσων τοὺς ὀφθαλμούς. Ἡμπορῶ νὰ μάτω τὴν αἰτίαν τῆς συγκινήσεως;

— Καὶ σεῖς, Ἑλίζα, εἶπε λαμβάνων με ἐκ τῆς μέσης, πόσον εἶστε ὠραία κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον!

Ὁλοπόρφυρος ἔγεινα ἐξ ἀγανακτήσεως.

— Κύριε! ἀνέκραξα· λησμονεῖτε ὅτι εἶμαι τιμία κόρη . . . Μὲ προσβάλλετε!

Καὶ διὰ τῆς χειρὸς ἀπέκρουσα αὐτὸν ἰσχυρῶς.

Ὁ Ἀριστογείτων περισφαλεὶς καὶ μέγα καγχάζων ὑπῆγε νὰ πέσῃ πρὸς τὸ μέρος τῆς ἀδελφῆς του, τὴν ὁποίαν ἐναγκασθεὶς ἐφίλησεν.

— Ἀφύσατέ με, σᾶς παρακαλῶ, ἀνέκραξεν ἡ Ἑλένη καὶ φύγετε ἀμέσως . . . εἶστε βάνανσος καὶ κακῶς ἀνατετραμμένος νέος.

Τὴν στιγμὴν ταύτην εἰσῆλθεν ἡ Μαριγώ, θαλαμηπόλος τῆς Ἑλένης.

— Ἴδου μία ἥτις δέν εἶναι σεμνότυφος ὡς ὑμεῖς! εἶπεν ὁ Ἀριστογείτων ἐναποθέτων ἵχνηρόν φίλημα ἐπὶ τῆς παρειᾶς τῆς παιδίσκης.

Ἡ Μαριγὼ ἀφῆκε κραυγὴν ὀξεῖαν καὶ ἔρχισε νὰ κλαίῃ.

Ὁ Ἀριστογείτων ἐδραπέτευσε καγχάζων πάντοτε.

Ἡ Ἑλένη ἦτον ἐκτὸς ἐαυτῆς διὰ τὴν ἀναξιοπρεπῆ διαγωγὴν τοῦ ἀδελφοῦ της.

— Ἐχετε ὑπομονήν, μοι εἶπεν· εἰς τὰς Ἀτῖνας σπανιώτατα θὰ βλέπωμεν τὸν Ἀριστογείτονα.

Ἡ σκηνὴ αὕτη μ' ἐλύπησε καθ' ὑπερβολήν· ἡσθάνθην τὴν ἀξιοπρέπειάν μου προσβεβλημένην — ἔτι μᾶλλον — ταπεινωμένην· διελογίσθην νὰ παραιτήσω τὴν οἰκίαν τῆς κυρίας Βάλα, καὶ οὕτω νὰ μὴν γμαι πλέον ἐκτεθειμένη εἰς τὰς προσβολὰς τοῦ μωροῦ ἐκείνου νέου ὅστις ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς ἀναχωρήσεως ἡμῶν ἐκ Μασσαλίας δέν ἔπαυε νὰ με καταδιώκῃ διὰ τῶν ὑβριστικῶν αὐτοῦ περιποιήσεων. Ὁ διαλογισμὸς οὗτος μὲ παρηγόρησεν ὅπως οὖν· ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἐνόησα τὸ ἀδύνατον τῆς ἐκτελέσεως τοιούτου σκοποῦ. Ἡ Ἑλένη εἶδε τὴν ταραχὴν τοῦ προσώπου μου καὶ, μαντεύουσα τὴν ἐσωτερικὴν μου κατάστασιν, κατέβαλε πᾶσαν προσπάθειαν νὰ διασκεδάσῃ τὸ πρῶτον τοῦτο νέφος, τὸ σκοτίσαν τὰ μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης φαιδρότατα δύο ἡμῶν πρόσωπα. Κατῳρῆσε δὲ σχεδὸν νὰ μὲ ἡσυχάσῃ ὅτε συνέβη ἄλλο τι περιστατικὸν ὅπερ ἔμελλε νὰ μοι ἀφήσῃ ἀλγεινοτάτην τῆς ἡμέρας ἐκείνης μνήμεν.

Τὴν ὥραν ταύτην εἰσῆλθεν εἰς τὸν θαλαμίσκον ἡμῶν ἡ κυρία Βάλα· ἠρώτησε περὶ τῆς ὑπαρχούσης ταραχῆς, καὶ ἡ Ἑλένη τῆς διηγήθη τὴν αὐθάδειαν τοῦ Ἀριστογείτονος.

— Αἶ, λοιπόν! καὶ τί ἐκ τούτου; εἶπεν ἡ κυρία Βάλα . . .

Μεγάλην τιμὴν μάλιστα ἀπέδωκεν εἰς αὐτὰς ὁ Ἀριστογείτων.

Δὲν ἔδειξα ὅτι προσεῖχον εἰς τοὺς λόγους τῆς κυρίας Βάλα· ἀλλ' ἀπ' ἐκείνης τῆς στιγμῆς ἐνόησα τὸ ὑποδεέστερον τῆς ψέσεώς μου, ὡς συνομίλου κυρίας, ἐν τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ.

Κρότος μέγας ἐγένετο ἐπὶ τοῦ καταστρώματος· ἡμεῖς ἔμπροσθεν τοῦ λιμένος Πειραιῶς, ὅπερ ἐπέφερεν εὐτυχῇ ἀντυπερισπασμὸν εἰς τὰ ἐπασχολοῦντα ἡμᾶς πράγματα.

Ἡ Ἑλένη καὶ ἐγὼ, βοηθούμεναι ὑπὸ τῆς Μαριγοῦς, παρεσκευάσθημεν εἰς ἀπόβασιν, καὶ μετὰ ταῦτα ἀνέβημεν εἰς τὸ κατὰστρομα.

Ὁ καιρὸς ἦτον ἐξαίσιος· ὁ οὐρανὸς ἀνέφελος καὶ διαυγῶς κυανοῦς, ἡ ἀτμοσφαῖρα διαφανῆς, ὁ αἶθρ καθαρὸς, γλυκὺς, εὐώδης, ἡ θάλασσα ὁμαλὴ ὡς κάτοπτρον· ἐπλέομεν ἐν μέσῳ νήσων ποικίλων ὅλων καὶ γραφικῶν σχημάτων . . . ὥραϊον θέαμα ἐκ τοῦ ὁποίου ἡ περιαλγῆς καρδίᾳ μου οὐσιωδῶς ἀνεκουφίσθη.

Ἴδου λοιπὸν εὐρίσκομαι ἐν Ἑλλάδι! Ἴδου εὐρίσκομαι ἐν τῇ πατρίδι μου! ποῖον ἄρά γε μέλλον αὐτῇ μοὶ ἐπιφυλάττει;

— Βλέπετε τὴν ἀκρόπολιν; μοὶ εἶπεν ὁ κύριος Βάλας, δεικνύων μοι διὰ τοῦ δακτύλου μεμακρυσμένην τινα κορυφὴν, πνιγομένην, οὕτως εἶπεῖν, ἐν μέσῳ νεφῶν ποικιλομόρφων.

— Εἶναι στυλοβάτης, ἠκολούθησε λέγων ὁ κύριος Βάλας, ἀνεγερθεὶς ὑπὸ τῆς φύσεως διὰ τὰ ἀριστουργήματα τῆς ἀνδρωπίνης τέχνης . . . Γνωρίζετε τίνας εἶναι ἡ ἔκφρασις αὕτη, κυρία; . . . Τοῦ Σιατωβριάνδ.

Ἡ προξενηθεῖσά μοι ἐκ τοῦ Πειραιῶς καὶ τῶν Ἀθηνῶν

ἐντύπωσις δὲν ἦτον εὐνοϊκή. Μετὰ τὴν μεγαλοπρέπειαν τοῦ λιμένος τῆς Μασσαλίας, ὁ Πειραιεὺς ἔπρεπε νὰ μοὶ φανῇ χωρίον. Πλησίον ὠραίων οἰκοδομῶν ἠγείροντο πενιχραὶ καλύβαι, καὶ πλησίον εὐπρεπῶν τῆς παραλίας κρηπιδωμάτων ὀχετοὶ δυσώδεις. Ἡ ἀπο Πειραιῶς εἰς Ἀθήνας ἄγουσα ὁδὸς ἦτον κονιορτώδης καὶ μονότονος· ἡ πεδιάς τῶν Ἀθηνῶν, ὠραία καὶ μεγαλοπρεπὴς ἐν τῇ ξηρασίᾳ τῆς, ἦτον μελαγχολικὴ καὶ ἐπίεζε τὴν καρδίαν μου κατ' ὅλον τὸν δρόμον· ὁ κόπος, ἡ διάψεσις τοῦ πνεύματός μου μὲ εἶχον ὀλοτελῶς ἀποκοιμίσαι, καὶ ματαίως ἐπάσχιζεν ἡ Ἑλένη νὰ μὲ κάμνη νὰ θαυμάζω τὴν ἀκρόπολιν, παρὰ τοὺς πρόποδας τῆς ὁποίας διεβαίνομεν καλπαζόντων τῶν δύο ἀσπίδατικῶν ἵππων τῆς ἐνοικιασμένης ἡμῶν ἀμάξης.

Διήλθομεν μακρὰν καὶ στενὴν ὁδόν, τὴν ὁδὸν τοῦ Ἑρμοῦ, ὁδὸν ἀκάθαρτον, τῆς ὁποίας αἱ οἰκίαι ἐπὶ τοῦ ἡμίσεως τοῦ μήκους αὐτῆς εἶναι δυσειδεῖς ἀχυρῶνες. Μοὶ ἔμεινε τοιουτοτρόπως ἀλγεινὴ ἐντύπωσις, καὶ ὅτε εἰσῆλθομεν εἰς τὰς ὠραίας συνοικίας τῆς πόλεως, ἡ τοιαύτη θλιβερὰ ἐντύπωσις δὲν ἐξηλείφθη.

Ἡ ἀμάξα ἐστάθη ἔμπροσθεν τῆς οἰκίας τοῦ κυρίου Βάλα. Οἱ ὑπηρέται δὲν εἶχον προηγουμένην εἵδησιν τῆς προσεχοῦς ἀφίξεως τῶν κυρίων των, καὶ μεγάλη ὑπῆρξε σύγχυσις ὅτε ἐπεζεύσαμεν. Ἡ κυρία Βάλα καὶ ὁ Ἀριστογείτων ἐβλασφήμουν ἐξ ἀμίλλης· ὁ κύριος Βάλας ἐπάσχιζε νὰ τοὺς ἠσυχάσῃ, πλὴν εἰς μάτην· οἱ κοιτῶνες δὲν ἦσαν ἔτοιμοι· τὰ πανικὰ ἔλειπον· δὲν εὕρισκοντο τὰ κλειδιά τῶν ἐρμαρίων· διόλου προμύθειαι, οὔτε ξύλα, οὔτε ἄντρακες· παντοῦ κόνις· οὐδεὶς τῶν ὑπηρετῶν ἦτον ἐν τῇ θέσει του, καὶ οἱ εὐρεθέντες ἐν τῇ οἰκίᾳ ἐξέστησαν τῶν φρενῶν ἰδόντες τοὺς οἰκοδεσπότας.

Ἡ ἀταξία αὕτη μοι ἔδωκεν ἀμέσως ιδέαν τῶν οἰκιακῶν τῆς οἰκογενείας Βάλα. Ἐπελθούσης ὅπως οὖν τῆς τάξεως ἀνεγνώρισεν εἰς τὸν ἄλλον, καὶ ἀποκατεστάθημεν ὅπως οὖν. Ἐγὼ ἐξωρίσθην εἰς ἄσπιόν τινα κοιτῶνα ἔχοντα δύο θύρας, τὴν μὲν ἐπὶ τῆς αὐλῆς τὴν δὲ ἐπὶ τῆς λεωφόρου· εὗρον δὲ σεσαθρωμένον ἀνάκλιντρον μέλλον νὰ μοι χρησιμεύσῃ ὡς κλίνη. Ἡ Ἑλένη εὗρισκεν ἄρὰ γε ἀδιάφορον ἂν καλῶς ἢ κακῶς εἶχον τὰ τῆς κατοικίας συνομίλου κυρίας; ἢ ὁ κόπος τῆς ὁδοιπορίας δὲν τὴν ἀφῆκε νὰ ἐνασχοληθῇ περὶ ἐμοῦ; ὅπως ἂν ἔχῃ τὸ περὶ τούτου, τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι ἡ ἀδιαφορία τῆς νέας φίλης μου μὲ κατελύπησεν.

Ἐκραξά τὴν Μαριγώ, τὴν θαλαμηπόλον τῆς Ἑλένης, καὶ τὴν παρεκάλεσα νὰ μὲ βοηθήσῃ νὰ συγυρισθῶ.

Ἡ Μαριγὼ ἦτον ἐκ τῶν ἀγαθῶν ἐκείνων φύσεων αἵτινες ἐγεννήθησαν ἵνα ἀφοσιῶνται ὑπὲρ τῶν ἄλλων. Ἦτον νεᾶνις εἰκοσαέτις, εὖσαρκος, εἶχε παρειὰς ῥοδόχρους, μειδίαμα ἄκοπον καὶ βλέμμα δειλόν. Ἐλάλει δὲ μόνον ἐλληνιστί.

— Πόσον εἶστε ὠχρὰ, κυρία μου! εἶπεν ἡ Μαριγὼ· μήπως πάσχετε;

— Ὅχι, Μαριγὼ, ὄχι· δὲν πάσχω . . . ἀλλὰ πρώτην τώρα φορὰν αἰσθάνομαι, καὶ μένη Μαριγὼ, ὅτι καὶ ἐγὼ ἀκόμη εἶμαι ὑπηρέτρια.

— Καλὲ, τί λέγετε, κυρία!

— Ἀ! μὴ προσέχῃς εἰς ὅσα λέγω, καὶ βοήθει μοι νὰ τακτοποιήσω τὸν περιστερεῶνα τοῦτον ὥστε νὰ διανυκτερεύσω ἀπόψε, διότι ἐλπίζω ὅτι δὲν θὰ μὲ ἀφήσωσιν ἐδῶ.

Ἡ Μαριγὼ δὲν ἀπεκρίθη καὶ ἤρχισε νὰ φιλοκαλῇ· ἐγὼ δὲ ἐνόησα ἐκ τῆς ἐκφράσεως τοῦ προσώπου τῆς ὅτι ἡ ἐλπίς μου δὲν ἦτον βάσιμος.

Τὸ εἰς ἐμέ προσδιορισθέν ἐκεῖνο δωμάτιον δὲν περιεῖχεν οὐδὲν τῶν ἀναγκαίων εἰς κοιτῶνα ἐπίπλων· ἀνάκλιντρον παλαιὸν, δύο θρόνια, μικρὰ τράπεζα ἐκ λευκοῦ ξύλου, ῥυπαρὰ καὶ χωλαίνουσα, λεκάνη ἀμφιβόλου καθαριότητος, κηροστάτης χυλός· οὐδὲν παραπέτασμα· σινδόνια δὲ καὶ σκεπάσματα ποιότητος τοιαύτης ὅποια ποτὲ δὲν ἔδελε δοῦν ἐν τῷ Παρθεναγωγείῳ. Μικρὸν ἐν τούτοις τὸ δυστύχημα· ἀλλὰ τὰ μικρὰ ταῦτα ἐπεισόδια τοῦ βίου, ἐπερχόμενα κατὰ τινας περιστάσεις, λαμβάνουσι πολλάκις μεγάλας διαστάσεις· ὁ κοιτῶν ἐκεῖνος ἐπιβαρύνει ἀκόμη καὶ σήμερον τὴν καρδίαν μου.

Εἵχομεν φθάσει ὀλίγον βραδέως τὸ ἑσπέρας ἐν Ἀθήναις· δεῖπνον ἡτοιμάσθη ὅσον οἶόν τε καλὸν, ἐν μέσῳ τῆς ὁποίας διηγήσθη ἀταξίας· ἕκαστος ἔλαβε τεμάχιόν τι ἀνὰ χεῖρας, καὶ ἐχωρίσθημεν ἐν τῇ αὐτῇ ἀταξίᾳ χωρὶς καὶ νὰ εὐχησώμεν πρὸς ἀλλήλους τὴν καλὴν νύκτα. Διαρκοῦντος τοῦ δείπνου τούτου ἢ μᾶλλον τοῦ τσιμπίσματος — ἂν ἐπιτρέπεται ἡ χυδαία μὲν αὕτη, ἀλλὰ συνήθους ἔκφρασις — ἡ Ἑλένη ἐφαίνετο ὅπως ρεμβάζουσα, καὶ οὐδ' ἅπαξ ἀπηύρυνε πρὸς ἐμέ τὸν λόγον· ἡ κυρία Βάλα εὔρε τὸ μέσον νὰ φανῇ δυσάρεστος, ὡς πάντοτε, πρὸς ἐμέ· ὁ κύριος Βάλας ἐφαίνετο λίαν σκεπτικός καὶ εἰς ἐμέ δὲν προσεῖχεν· ὁ Ἀριστογείτων ἐζήτηι πῶς νὰ εὕρισκεται πάντοτε πλησίον μου, νὰ πίνη ἀπὸ τοῦ ποτηρίου μου, νὰ θέτῃ τὴν χεῖρα ἐπὶ τοῦ ἄρτου μου· αἱ πονηρίαι αὗται μὲ ἠρέτιζον, μὲ παρώξυνον· ἀλλὰ δὲν ἐτόλμων τίποτε νὰ δείξω φοβουμένη μὴ προκαλέσω σκάνδαλα.

Τὸ αὐτὸ ἐκεῖνο ἑσπέρας, ὡς ἂν ὑπῆρχέ τι πεπρωμένον εἰς τὰ ἐπισυμβαίνοντα περιστατικὰ, εἰς τῶν ὑπηρετῶν ἐπά-

τησεν ἐξ ἀπροσεξίας τὸν πόδα μου, ὥσεν, αἰσθάνσασα δριμύν πόνον, ἀφῆκα κραυγὴν.

— Τί συμβαίνει; εἶπεν ἡ χονδρὴ φωνὴ τῆς κυρίας Βάλα.

— Τίποτε! ἀπεκρίθη ὁ ὑπηρέτης· ἐπάτησα, χωρὶς νὰ τὸ θέλω, τὴν τροφὸν εἰς τὸν πόδα.

Ἡ κυρία Βάλα ἐσήκωσε τοὺς ὤμους, οὐδεὶς δὲ ἄλλος ἐκ τῶν παρόντων ἐπρόσεξεν εἰς τὰ γενόμενα.

Ἡ τροφός! ἡ τροφός! δὲν ᾔσπελον ἄρά γε συγκινηθῆναι περισσότερον, ἐὰν τὸ θυμὸς τῆς ἀδεξιότητος τοῦ ὑπηρέτου τούτου ἦτον τὸ κυνάριον τῆς Ἑλένης; Βεβαίως ναί, διελογιζομένη ἐν ἑμαυτῇ, οἱ πάντες ᾔσπελον συγκινηθῆναι· ἀλλὰ διὰ τὴν τροφόν!...

Ἐρεθισθεῖσα μεγάλως, εἰσῆλθον εἰς τὸν κοιτῶνά μου ὑπὸ τὴν ἐντύπωσιν τῶν διαφόρων τούτων αἰσθημάτων καὶ ἀηδιῶν. Ὁ ἀὴρ τοῦ κοιτωνίσκου τούτου ἦτον δροσερός, ὑγρός· τὸ ἔδαφος ἐστρωμένον δι' ἐρυθρῶν κεράμων· τάπητες δὲν ὑπῆρχεν, οὔτε παρὰ τοὺς πόδας τῆς κλίνης· δὲν ἤξευρα ποῦ ν' ἀποθέσω τὰ ἐνδύματά μου· τὰ κιβώτιά μου ἦσαν ὅλα ἀνοιχτά· οὐδὲν καρφίον ἐπὶ τῶν διεσπασμένων τοίχων... τὸ κηρίον ὅπερ μοὶ εἶχον δώσει ἐπλησίαζε ν' ἀποκαῇ· ἐξεδύσθην λοιπὸν ταχέως, προστηχθήσθην καὶ ἔπεσον εἰς τὴν κλίνην. Ἐρρίγουν ἐκ τοῦ ψύχους καὶ τῆς ἀηδίας. Πόσαι διάφοροι ἐντυπώσεις διεδέχθησαν ἀλλήλας ἐν ἐμοὶ ἀπὸ τῆς πρωΐας! Τὴν στιγμὴν ταύτην ἐκεῖ, συστελλομένη ἐντὸς τοῦ ἀνακλίντρου ἐκείνου, τοῦ μετασχηματισθέντος εἰς κλίνην, ἐν μέσῳ τοῦ σκότους καὶ τοῦ ψύχους, ἠσθάνσθην βασιέως δευτέραν τότε φορὰν μετὰ τὸν θάνατον τῆς μητρός μου, τὴν δυστυχίαν μου, τὴν ἐρημίαν μου, τὴν ἀπόγνωσίν μου. Ποτὲ ἐν

τῷ Παρθεναγωγείῳ δὲν ἐθεώρησα τόσον ἐκ τοῦ πλησίον καὶ τόσον ζωηρῶς τὸ ἐφήμερον τῆς θέσεώς μου καὶ τοὺς περι-
στοιχίζοντας αὐτὴν κινδύνους. Τὴν ὥραν ἐκείνην τῆς νυκτός,
καταβληθεῖσαν ὑπὸ τὸ βάρος τῶν ἐντυπώσεων καὶ τῶν συμ-
βεβηκότων τῆς ἡμέρας, ὅσον ἂν ἦσαν ἀσήμαντα ταῦτα, μὲ
κατέλαβεν ἀληθῆς ἐκλυσίς ἡθικῇ δυνάμεων, ἡ κεφαλὴ μου
ἐσκοτίσθη καὶ ἡ καρδία μου ἐπάλλε σφοδρῶς· ὁ ὕπνος ἐβρά-
δυνε . . . κωφός τις ἦχος ἐβόμβει εἰς τὰ ὠτά μου . . . Δια-
λογισμοί, ὁ εἷς θλιβερώτερος τοῦ ἄλλου, συνεκρούοντο πρὸς
ἀλλήλους ἐν τῇ διανοίᾳ μου . . . καὶ μὲ κατεσορύβουν . . .
Τελευταῖον ἀπεκοιμήθην . . . ὁ ὕπνος μου ὑπῆρξε βαρὺς καὶ
διακεκομμένος . . . ἐνύπνια συγκεχυμένα τὸν ἐτάραττον . . .
Ἐν μέσῳ τῶν ἀμόρφων τούτων εἰκόνων μορφὴ τις ἔσυρε
τὴν προσοχήν μου . . . τὴν εἶδον διακεκριμένως καὶ ὥς ἂν
εἶχον ἀνοικτοὺς τοὺς ὀφθαλμούς· ἔδωκα εἰς τὴν μορφήν ταύ-
την τὸ ὄνομα τοῦ Γεωργίου . . . διατί; Τὸ ἀσυνάρτητον τῶν
ὀνείρων δὲν ἐξηγεῖται . . . τοῦ Γεωργίου, τοῦ Γεωργίου, τοῦ
μνηστῆρος τῆς Ἑλένης. Ἦτον οὗτος ἀνὴρ μεσαίου ἀναστή-
ματος, ἔχων εὐστροφον τὸ σῶμα καὶ νευρωδῶς εὐκίνητον· τὸ
σχῆμα τῆς κεφαλῆς ἦτον μεταξὺ στρογγύλου καὶ ὠοειδοῦς·
ἡ ἄφθονος καὶ μέλαινα κόμη του ἐκυματίζετο ἀτάκτως,
λεπτὴ καὶ λιγυρὰ ὥς μέταξα· καστανόχρους εἶχε τοὺς
ὀφθαλμούς, ζωηροὺς καὶ γλυκεῖς συγχρόνως, ὑγροὺς ἐνίοτε
καὶ πάντοτε φωτοβόλους· στόμα μικρὸν καὶ εὐσχημάτιστον·
παρειάς οὔτε στρογγύλας οὔτε μακράς· χροιάν κλίνουσιν εἰς
τὸ μελάγχρουν· ῥῖνα ὀπωσοῦν μεγάλην, στηριζομένην ἐπὶ
πυκνοῦ καὶ ξανθοῦ μύστακος. Ἡ ἀντίθεσις αὕτη τοῦ χρώ-
ματος τοῦ μύστακος καὶ τῆς κόμης μ' ἐκράτει εἰς πολλὴν
ἀπορίαν . . . — ὁ Γεώργιος — ναί· ἴσως ἡ ἐντύπωσις μοι

ἔμεινεν ἐκ τῆς διηγήσεως τῆς Ἑλένης· καὶ βεβαίως ζωηρὰν ἐπροξένησεν εἰς ἐμὲ ἐντύπωσιν ἢ παρ' αὐτῆς γραφεῖσά μοι εἰκὼν τοῦ Γεωργίου· τῆς σιδηρᾶς ἐκείνης Ψελήσεως ἠνωμένης μετὰ τοσαύτης ἀγαθότητος καρδίας· τῆς ἐμπαθοῦς ἀγάπης τὴν ὁποίαν ἠσπᾶνθῇ πρὸς τὴν μητέρα του, καὶ τὴν ὁποίαν ἔμελλε νὰ αἰσπᾶνθῇ πρὸς τὴν σύζυγόν του. Ταῦτα πάντα ἀπετέλουν ἐν τῇ φαντασίᾳ μου τὴν ἰδανικὴν τοῦ ἐραστοῦ εἰκόνα. Ἐξάμυαζον τὴν εἰκόνα ταύτην ὅτε κρότος τις μ' ἐξύπνισεν· ἠγέρθην αἴφνης περίφοβος, ἔτεινον τὸ οὖς καὶ μοὶ ἐφάνη ὅτι ἔτριζε τὸ ὅλως ἀδύνατον τῆς πρὸς τὴν ὁδὸν Ψύρας κλειῖδρον.

— Τίς εἶναι αὐτοῦ; ἀνέκραξα.

— Ἐλίζα, ἄνοιξε . . . ἀπεκρίθῃ ὑπόβραγχνός τις φωνή.

Ψυχρὸς ἰδρὼς μὲ ἐσκέπασεν ὅλην· ἐσιώπων· ἡ Ψύρα πάντοτε ἐκινεῖτο.

— Διὰ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, ἄνοιξε, Ἐλίζα! . . .

Ἦτον ἡ φωνὴ τοῦ Ἀριστογείτονος· ἔτρεμον ἐκ τοῦ φόβου.

— Ἐὰν δὲν ἀνοίξης, κρημνίζω τὴν Ψύραν, Ἐλίζα . . .

Καὶ τὸ κλειῖδρον ἤρχισε νὰ ὑποχωρῇ εἰς τοὺς ἀγῶνας τοῦ ἀντλίου ἐκείνου. Ἦμην κατάπληκτος· δὲν ἐτόλμων οὔτε νὰ κράξω, οὔτε νὰ κινηθῶ . . . Ἡ Ψύρα ἐσείετο ὅτε ἦχος ὀξύς, ὅμοιος πρὸς βολὴν πυροβόλου, ἀντήχησεν εἰς τὸν αἴερα . . . Στιγμαί τινες σιωπῆς ἠκολούθησαν τὸν ἦχον τοῦτον, ἔπειτα ἤκουσα κτύπους δυνατοὺς ἐπὶ τῆς μεγάλης τῆς αὐλῆς πύλης, ἔπειτα φωνὰς ἀνθρώπων καὶ κατεσπευσμένα βήματα· φῶτα περιήρχοντο ἐν τῇ ὁδῷ . . . καὶ ἡ λάμψις αὐτῶν, διαπερῶσα τὰς χαραγὰς τῶν παραθύρων τοῦ ἰσοπέδου πατώματος ὅπου ἐγὼ ἤμην, ἐφώτισε τὸν κοιτῶνά μου· διὰ τοῦ ἀδυνάτου του

του φωτός ἡδυνήσῃ· αἱ θυροβώδεις καὶ ἀκατανόητοι φωναί, αἱ ἀντηχήσασαι ἐν τῇ αὐλῇ, ἔλαττώσῃσαν κατὰ μικρὸν, καὶ ὥς μεμακρυσμένος, ἀόριστος καὶ συγκεχυμένος ἦχος ἔφθανον μέχρις ἐμοῦ· ἔπειτα αἱ αὐταὶ φωναὶ ἠκούσθησαν πλησιάζουσai· ἐκρούσθη τότε ἡ θύρα τοῦ δωματίου μου.

— Συγχωρεῖτε, δεσποσύνη . . . ἀλλὰ βεβαίως δὲν πρέπει νὰ κοιμᾶσθε . . . Ἦτον ἡ φωνὴ τοῦ κυρίου Βάλα.

— Συγχωρεῖτε, δεσποσύνη . . . ἐρχόμεθα νὰ σᾶς ἡσυχάσωμεν, διότι βεβαίως ἐφοβήσθητε πολὺ . . . ἡ θύρα σας σχεδὸν ἐσυντρίφθη . . . ὁ κλέπτης σας ἔφυγεν . . . ἂν θέλετε ν' ἀναπαυσθῆτε, ἡμπορεῖτε ν' ἀποκοιμησθῆτε πάλιν . . . all 's right (τὰ πάντα ἐν τάξει).

— Εὐχαριστῶ, κύριε, ἀπεκρίσθη ἔντρομος εἰσέτι . . . στείλατέ μοι, παρακαλῶ, τὴν Μαριγώ.

— Μάλιστα, κυρία μου.

Μετ' ὀλίγας στιγμὰς ἦλθεν ἡ Μαριγὼ καὶ μ' ἐβοήθησε ν' ἀπενδυθῶ· κατετρόμαξεν ἡ δυστυχὴς κόρη ἰδοῦσά με εἰς τοιαύτην ἀψυχίαν, καὶ δραμοῦσα εἶπεν αὐτὸ εἰς τὴν νέαν κυρίαν της, ἣτις ἦλθεν ἀμέσως νὰ με ἰδῇ. Ἐν τῷ μεταξὺ, αἰσθानομένη ἀδυναμίαν εἶχον ἐξαπλωθῇ ἐπὶ τοῦ ἀνακλίντρου· μόλις δὲ εἰσελθούσης τῆς Ελένης, εἶδον μετὰ φρίκης τὸν Ἀριστογείτονα ἀκολουθοῦντα κατεσπευσμένως τὴν ἀδελφήν του, κλείοντα ἀποτόμως ὀπίσω αὐτοῦ τὴν θύραν, καὶ, ἐπ' αὐτῇ τῇ παρουσίᾳ τῆς Μαριγοῦς, πίπτοντα εἰς τοὺς πόδας μου καὶ κρᾶζοντα.

— Συγχωρεῖτέ μοι, εἶχον παραφρονήσει . . . σᾶς προσέβαλον ἀπρεπῶς . . . συγχωρεῖτέ μοι καὶ ὑποσχέσθητέ μοι νὰ τὸ κρατήσετε μυστικόν.

Ἐξέλθετε, εἶπα μετ' ὀργῆς, καί, λησμονοῦσα τότε ὅτι ἤμην ἡ ἐγκαταλειμμένη ὀρφανή, ἡ ὑπομίσθιος τῶν Βάλα, ἔνευσα ἐξουσιαστικῶς, δείξασα εἰς αὐτὸν τὴν θύραν τοῦ δωματίου.

Ἐπεσε τότε καὶ ἡ Ἑλένη εἰς τοὺς πόδας μου.

Τὰ γνωρίζω ὅλα, φιλότατη Ἑλίζα· μοὶ τὰ ὁμολόγησεν ὅλα ὁ ἄσπιος αὐτός, ἀλλ' ὅν δὲν τὸν συγχωρήσης, ὅν λαλήσης, ἐχάσῃ μὲν αὐτός . . . ἔπεσε δὲ καὶ ἐπάνω μου ἡ δυσφημία τῆς ἐλεεινῆς αὐτῆς ἱστορίας . . . σὲ ἐξορκίζω, Ἑλίζα, ὑποσχέσθητί μοι ὅτι δὲν θέλεις εἰπεῖ τίποτε εἰς κἀνένα, καὶ αὐτός φεύγει σήμερον ἀφεύκτως . . . καὶ ποτὲ πλέον δὲν θέλεις τὸν ἰδεῖ!

— Φεύγετε; εἶπα τότε στραφεῖσα πρὸς τὸν Ἀριστογείτονα, ἐγερθέντα ἤδη καὶ ἱστάμενον πλησίον τῆς θύρας.

— Καὶ ἡ πρὸς ὑμᾶς ἀγάπη μου; . . .

— Μὴ βεβηλόνετε πράγμα ἅγιον τὸ ὁποῖον δὲν γνωρίζετε . . . Ἡ ὑπόσχεσθε νὰ μὴ φανῆτε πλέον ἐνώπιόν μου, ἢ σήμερον σᾶς καταμηνύω εἰς τὴν ἁρμοδίαν τοῦ τόπου τούτου ἀρχήν!

— Ναί, ὑπόσχεται νὰ μὴ τὸν ἰδῆς πλέον, ἀνέκραξεν ἡ Ἑλένη . . . ναί, ναί, καὶ ὑπόσχομαι καὶ ἐγὼ ὑπὲρ αὐτοῦ!

Καὶ ὥσθησε τὸν Ἀριστογείτονα ἐκτὸς τοῦ δωματίου.

Ἡ ἐκ τοῦ συμβάντος τούτου ταραχὴ ὑπῆρξεν εἰς ἐμέ τοιαύτη ὥστε μὲ κατέλαβε νόσος σπουδαία· μὲ μετέφερον τότε εἰς ἄλλο μέρος τῆς οἰκίας, ὅπου μ' ἐθεράπευε λίαν ἐπιμελῶς νέος τις ἰατρὸς σπουδύσας ἐν Παρισίοις. Ἡ Μαριγὼ, κατ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς νόσου μου, ἐδείχθη πλήρης ἀφοσιώσεως πρὸς ἐμέ, ἡ δὲ Ἑλένη μοὶ ἐπεδαψίλευσε περιποιήσεις καὶ ἀβρότητας ἀδελφῆς. Καὶ αὐτὴ προσέτι ἡ

κυρία Βάλα κατεδέχθη νὰ ἔρχηται νὰ μὲ βλέπη, καὶ λόγους τινὰς ἀγαθότητος πρὸς ἐμὲ νὰ προφέρη. Ὁ Ἀριστογείτων εἶχεν ἀναχωρήσει εἰς Κωνσταντινούπολιν, διορισθεὶς ἀκόλουθος τῆς ἐκεῖ πρεσβείας.

Ὁ δόκτωρ Πηγᾶς ἐλάλει τὴν γαλλικὴν ἄνευ ξενικῆς προφορᾶς, καὶ μοὶ ἐφάνη ὅτι ἤκουον λαλοῦντα Γάλλον· τὸν ἠκροώμην δὲ εὐχαρίστως, νομίζουσα ὅτι εὐρίσκομαι ἐν Γαλλίᾳ. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές ὅτι τὸ Παρθεναγωγεῖον δὲν ἦτον ἄλλοτε παράδεισος δι' ἐμὲ· πλὴν ὅπωςδὴποτε εἶχον εὐρεῖ ἐκεῖ ἡσυχίαν καὶ γαλήνην, τῶν ὁποίων ἐστερήθη μετὰ ταῦτα. Ἡ ἰσχυρὰ καὶ ῥχώδης φωνὴ τοῦ δόκτωρος Πηγᾶ μ' ἐξελγεν ὡς ἡδονικὴ μουσικὴ· ἀνευρισκόμην οὕτως ἐν Γαλλίᾳ, τὴν ὁποίαν ἠγάπησα πάντοτε ὡς πατρίδα . . . Τόσον εἶναι βέβαιον ὅτι αἱ πρῶται τῆς ζωῆς ἐντυπώσεις μένουσι πάντοτε ἀνεξάλειπτοι.

Μακρὰ ὑπῆρξεν ἡ ἀνάρρωσίς μου, καὶ διαρκούσης αὐτῆς ὁ δόκτωρ Πηγᾶς μ' ἐπεσκέπτετο κατ' ἡμέραν. Πόσον ἀνυπομόνως ἐπερίμενα τὴν ἐπίσκεψιν αὐτοῦ! Ἐλαλοῦμεν γαλλιστί· μοὶ ἔφερε τὰς εἰδήσεις τῆς πόλεως· μ' ἐμάνθανε τὰ ἥθη, τὰ ἔθιμα, τὰς συνηθείας καὶ ἔξεις τοῦ τόπου· ὠμιλοῦμεν περὶ Γαλλίας· μοὶ ἐδάνειζε γαλλικὰς ἐφημερίδας· ἐσυζητοῦμεν τὰς ἐν αὐταῖς περιεχομένας εἰδήσεις. Καὶ οὕτως ἀντηλλάσσομεν ιδέας, φρονήματα καὶ γνώμας· ὁ δόκτωρ ἐλάμβανε ἅπαντα τὰ ἐν Παρισίοις ἐκδιδόμενα φιλολογικὰ καὶ πολιτικὰ συγγράμματα, ἐγὼ δὲ ἔμην ἐκ τούτου ἐνήμερος εἰς ὅλας τὰς προόδους. Ἐγείνομεν λοιπὸν, ὁ δόκτωρ καὶ ἐγὼ, ἀγαθοὶ φίλοι· τὸ πρὸς αὐτὸν αἰσθημὰ μου ἦτον αἰσθημα ἀδελφῆς πρὸς ἀδελφόν, καὶ ἀδελφοῦ ἀγάπην εἶχεν αὐτὸς πρὸς ἐμέ. Ὁ δόκτωρ Πηγᾶς, τεσσαρακοντούτης ὢν

τὴν ἑλικίαν, ἔμενεν ἄγαμος, δι' ὃ καὶ τὸν ἐπέπληττον πολ-
λάκις.

Ἄ! μοί ἔλεγεν, εἴαν ἡδυνάμην νὰ νυμφευθῶ! πόσον ἤθελον
ἀγαπᾶ τὸν οἰκογενειακὸν βίον!

— Καὶ διατί δὲν δύνασθαι; Εἶναι τάχα ἀδιακρισία ἂν
σᾶς ἐρωτήσω;

— Τὸ μυστικὸν τοῦτο δὲν εἶναι ἰδικόν μου.

Καὶ ἀληθῶς εἶχον ἀκούσει τὴν κυρίαν Βάλα λέγουσαν
ὅτι ὁ δόκτωρ Πηγάς ἐδεσμεύετο ὑπὸ δεσμῶν δυσδιαλύτων·
ἐλάλει αὕτη περὶ κυρίας τινός, πελάτιδος τοῦ ἱατροῦ, ἐγκα-
ταλειφθείσης ὑπὸ τοῦ συζύγου αὐτῆς ἐν ἔτος πρὸ τῆς γεννή-
σεως τέκνου. Γνωρίζουσα ὅμως τὸ φιλοκατήγορον τοῦ χαρα-
κτῆρος τῆς κυρίας Βάλα, δὲν ἔδωκα πίστιν εἰς τοὺς λό-
γους της.

Ὅτε ἡδυνήθην νὰ ἐμφανισθῶ εἰς τὴν κοινὴν αἵθουσαν,
τὰ τῆς οἰκίας εἶχον ἀναλάβει τὴν συνήθη αὐτῶν πορείαν·
ἦτον ἡ πορεία τοῦ εὐρωπαϊκοῦ βίου — ἐκτὸς τῆς εὐ-
ταξίας.

Ἡ κυρία Βάλα καὶ ἡ θυγάτηρ αὐτῆς ἡγείροντο τοῦ
ὕπνου βραδέως· ὁ δὲ κύριος Βάλας ἀπ' ἐναντίας εἶχε διατη-
ρήσει τὴν σωτήριον ἔξιν νὰ ἐγείρηται πολὺ ἐνωρίς. Ἐπρο-
γευματίζομεν τὴν μεσημβρίαν· ἀπὸ τῆς πρώτης μέχρι τῆς
τρίτης ὥρας ἐγίνετο ὑποδοχὴ ἢ ἀπόδοσις ἐπισκέψεων· ἀπὸ
τῆς τρίτης μέχρι τῆς πέμπτης ἐξηρχόμεθα εἰς περίπατον
πεζαί ἢ ἐφ' ἀμάξης· τὴν ἕκτην ἐγευματίζομεν· ὁσάκις δὲ
τὸ ἐσπέρας δὲν ὑπῆρχεν οὔτε θέατρον οὔτε μετὰβασις εἰς
ἄλλων οἰκιῶν συναναστροφάς, ἐπίνομεν τὸ τσάϊ τὴν ἐν-
νάτην.

Κατὰ τὴν ἀνάρβωσίν μου, μοί εἶχον δώσει ἄλλον κοιτῶνα

ἐπὶ τοῦ πρώτου δώματος, οὐχὶ τόσον πρόσφορον ὅσον ἐκεῖνον ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἐΰεραπεύσθην κατὰ τὴν νόσον μου, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ὅλως δυσάρεστον. Ἀφοῦ δὲ ὁ νοῦς μου ὥπασσεν ἡσύχασε καὶ ἡ ψυχὴ μου ἐδυναμώσθη, ἐπανέλαβον τὰ ἔργα μου πλησίον τῆς Ἑλένης· συνίσταντο δὲ ταῦτα εἰς τὸ ν' ἀναγινώσκωμεν ὁμοῦ γάλλους συγγραφεῖς, νὰ ὑπαγορεύω αὐτὴν νὰ γράφῃ, νὰ λαλῶμεν περὶ ἱστορίας, γεωγραφίας κτλ., νὰ ἐρμηνεύωμεν ὁμοῦ βιβλία ἐπιστήμης συγγεγραμμένα πρὸς χρῆσιν καὶ κατὰληψιν τῶν ἀπλουστέρων.

Ὅσάκις ἡ κυρία Βάλα δὲν ἤθελε νὰ ἐξέλθῃ, συνώδευον ἐγὼ τὴν Ελένην εἰς περίπατον πεζῇ ἢ ἐφ' ἀμάξης. Ἐὰν δὲ ἡ Ἑλένη καὶ ἡ μήτηρ αὐτῆς ἐξήρχοντο τὸ ἑσπέρας, ἔμενον ἐγὼ ἐν τῇ οἰκίᾳ, ἀποσυρομένη εἰς τὸν κοιτῶνά μου καὶ ἀσχολουμένη εἰς τὰς προσφιλεῖς μου ἀναγνώσεις. Ὑποδοχῆς δὲ γινομένης τὸ ἑσπέρας, μετέβαινον καὶ ἐγὼ ἐνίοτε εἰς τὴν αἴθουσαν κατ' ἣν ὥραν ἐφιλεύετο τὸ τσάϊ.

Παρῆλθον ἤδη τρεῖς μῆνες ἀφοῦ ἤμεθα ἐν Ἀθήναις, καὶ, ἕνεκα ἀλλεπαλλήλων προσκομμάτων, δὲν εἶχον ἀκόμῃ ἰδεῖν τὸν Γεώργιον, τὸν μνηστῆρα τῆς Ἑλένης. Ἀκαταπαύστως αὕτη μοὶ ἐλάλει περὶ αὐτοῦ· μοὶ ἀνέφερε καὶ τὰ λεπτότερα περιστατικὰ τῶν μεταξὺ των συνομιλιῶν· ὁ δὲ γάμος αὐτῶν ἀνεβάλλετο ἕνεκα πολιτικῶν λόγων· διότι κομματάρχης τις, προστατεύων τὸν Γεώργιον, εἶχε θυγατέρα ἐν ὥρᾳ γάμου, καὶ ἔπρεπε νὰ μένῃ εἰς αὐτὸν ἢ ἐλπίς ὅτι ὁ Γεώργιος ἠδύνατο νὰ γείνῃ γαμβρός του. Ἡτοιαύτῃ μεταξὺ Γεωργίου καὶ κυρίου Βάλα συνεννόησις — τοσαύτῃ συγκατάβασις ἀφ' ἑνὸς καὶ τοσαύτῃ δολίότης ἀφ' ἑτέρου — μοὶ εἶχον προξενήσει ἀλγεινὴν ἐντύπωσιν, καὶ πολὺ ἠλαττώσθῃ ἡ ὑπόληψις τὴν ὁποίαν εἶχον πρὸς τὸν Γεώργιον χωρὶς νὰ τὸν γνωρίζω.

Ἐσπέραν τινά, ἐπεριμένετο ὁ Γεώργιος εἰς τῆς κυρίας Βάλα· ἡ περιεργία μου λοιπὸν ἀνεπτερώσῃ· ἔμελλον τέλος πάντων νὰ ἰδῶ τὸν φοίνικα τοῦτον τῶν ἀνδρῶν κατὰ τὴν Ἑλένην. Ἀλλ' ἡ προσδοκία μου ἐψεύσθη καὶ τότε, καὶ ὁ Γεώργιος δὲν ἦλθεν.

— Ἐτοιμάζει πιθανῶς τὸν μέγαν αὐτοῦ λόγον διὰ τὴν αὔριον . . . εἶπεν ὁ κύριος Βάλας . . . αὔριον εἶναι ψηφοφορία ἐμπιστοσύνης . . .

— Δὲν ὑπάρχομεν ἀκόμη εἰς τὴν Βουλὴν, εἶπεν ἡ Ἑλένη· δὲν ὑπάρχομεν αὔριον;

Ἄς ὑπάγωμεν, εἶπεν ὁ κύριος Βάλας, καὶ νὰ ἐλθῇ μετ' ἡμῶν καὶ ἡ κυρία Ἑλίζα.

Ἡρυδρίασα ὡς κεράσιον· διατί; οὔτ' ἐγὼ δὲν γνωρίζω· σήμερον ὅμως, ἀναπολοῦσα τὸ παρελθόν, δὲν δύναμαι νὰ μὴ πιστεύσω εἰς προαισθήματά τινα τῆς καρδίας, εἰς ἄγνωστά τινα βευστὰ, κοινωνοῦντα, ἐν ἀγνοίᾳ αὐτῶν, μεταξὺ δύο ἀνδρωπίνων ὄντων. Δὲν ἠδυνήσθη νὰ κλείσω τοὺς ὀφθαλμοὺς κατ' ὅλην τὴν νύκτα· μοὶ ἐφαίνετο ὅτι ἤμην ἐν τῇ Βουλῇ· ἐβλεπον ῥήτορας χειρονομοῦντας . . . ἤκουον σχοινοτενεῖς καὶ ἀσυναρτήτους ἀγορεύσεις . . .

Τὴν ἐπαύριον, ἤμην ἐτοίμη ἀπὸ πρωΐας. Ὅτε εἰσῆλθομεν εἰς τὴν Βουλὴν, ὅλοι οἱ βουλευταὶ δὲν εἶχον ἀκόμη συναχθῇ. Τὸ οἰκοδόμημα τῆς ἐλληνικῆς Βουλῆς εἶναι παραλληλόγραμμον ἐπίμηκες, κτίσμα προσωρινόν, λίαν ἄσχημον καὶ ἀκατάλληλον· ἐμβαδὸν μέγα, ἰσόγειον, πέριξ τοῦ ὁποίου ἐφίστανται στοαὶ διὰ τὸ ἀκροατήριον, διὰ τοὺς ὑπαλλήλους τῆς κυβερνήσεως, διὰ τοὺς ἐφημεριδογράφους, διὰ τοὺς ἐν τῷ ἐξωτερικῷ Ἑλληνας, ἀπολαύοντας ἐν Ἀθήναις τιμητικῶν τινῶν προνομίων καὶ διὰ τὸ διπλωματικὸν σῶμα. Τὸ βῆμα

ἐγείρεται ἔμπροσθεν τοῦ τοίχου ἐν τῷ μέσῳ τῆς μιᾶς τῶν δύο μακρῶν πλευρῶν τοῦ παραλληλογράμμου, τὰ δὲ ἐδώλια τῶν βουλευτῶν ὑψοῦνται ἀμφιθεατρικῶς ἀπέναντι τῆς νεωτέρας ταύτης πρυκός· ὅπισθεν τοῦ βήματος εἶναι ἡ ἔδρα τοῦ προέδρου. Ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἡ αἴθουσα ἐπληρώθη· οἱ βουλευταί, οἱ μὲν φοροῦντες τὸ γραφικὸν ἐγχώριον ἔνδυμα, τὴν ἡρωϊκὴν καὶ ἱστορικὴν φουστανέλλαν, οἱ δὲ ἐνδεδυμένοι εὐρωπαϊκῶς, ὅλοι σχεδὸν κεκαλυμμένοι τὴν κεφαλὴν, ἤλθον καὶ κατέλαβον θέσιν. Μετ' οὐ πολὺ παράδοξον ὄψιν παρίστανεν ἡ αἴθουσα ἐκείνη· οἱ βουλευταί ἐκάθηντο ἐν πλήρει ἀνέσει· οἱ μὲν ἐξηπλωμένοι ὥς ἐπὶ κλίνης, οἱ δὲ φέροντες τὸν ἕνα τῶν ποδῶν ἐπὶ τῶν γονάτων καὶ τρίβοντες μαλακῶς καὶ χάριν διασκεδάσεως τὴν πτέρναν· ὅλοι ἐχειρονόμουν, οὐδεὶς ὁ μὴ κραυγάζων. Ἄλλοι ἐποδοκρότουν εἰς ὑποστήριξιν τῶν ἰδίων ἐπιχειρημάτων, καὶ νέφη κονίας δὲν ἐβράδυναν νὰ φθάσωσι μέχρι τῶν στοῶν. Ἐν ταῖς διόδοις, ταῖς περικυκλούσαις τὴν αἴθουσαν τῶν συνεδριάσεων, ἐπεριπάτουν πολυάριθμοι καπνορρόφοι, αἱ δὲ ἀναθυμιάσεις τῶν σιγαρίων, σιγαρετίων καὶ σιμπουκίων διεδίδοντο εἰς τὴν αἴθουσαν· ἀνεπαισθήτως ὁ ἀναπνεόμενος ἀτμοσφαιρικὸς ἀὴρ ἐγένετο βαρὺς καὶ ναυτιώδης. Ἡσθάνθη τὴν ἀνάγκην ν' ἀναπνεύσω ἀέρα καθαρώτερον· σχεδὸν ἀπεπνιγόμεν.

Κωδωνίσκος, ἢ μᾶλλον κώδων ὁλόκληρος, ἀντήχησεν αἴφνης ὥς κρόταλον· διὰ τούτου ὁ πρόεδρος ἐκήρυττε τὴν ἑναρξιν τῆς συνεδριάσεως· καὶ ἐβράδυνε μὲν νὰ γείνη σιωπὴ, ἀλλ' ὅμως ἐγένετο.

Εἶπα τῆς Ἑλένης νὰ μοὶ δείξῃ τὸν μνηστῆρά της· ἀλλὰ δὲν εἶχεν ἀκόμη ἐλθεῖ. Βουλευτῆς ὠχρὸς, ἰσχνὸς, φωνὴν ἔχων ὑποτρέμουσαν, ἀνέβη εἰς τὸ βῆμα, καὶ ἐτραύλισε

μακρὸν καὶ ἄτερπῃ λόγον — ἐπὶ τίνος θέματος, δὲν ἐνθυμοῦμαι. Ἡ Βουλὴ ἐφαίνετο βαρυνομένη· ὁ βουλευτὴς ἐλάλει μόνον δι' ἑαυτόν . . . οὐδεὶς ἠκροάζετο· ἐκραύγαζον πανταχόθεν· “ἀρκεῖ! ἀρκεῖ! ἀρκεῖ! ἐφωτίσθημεν! . . .”

Ὁ πρόεδρος ἔσειε τὸν κωδωνίσκον ἐπὶ ματαίῳ· ἡ τάξις δὲν ἀποκαθίστατο· θόρυβος ἀγοραῖος ἐπεκράτει πανταχοῦ. Ἡμεῖς ἡμεῖς ἐν τῷ λεγομένῳ διπλωματικῷ θεωρείῳ, ὅπερ ἦν τὸ εὐρυχωρότατον πάντων· καὶ μολονότι τὴν ἡμέραν ἐκείνην δὲν ἦτον πλήρες, δὲν εἴχομεν σχεδὸν ἀέρα ν' ἀναπνεύσωμεν· ἐζητήσαμεν λοιπὸν, ἡ Ἑλένη καὶ ἐγὼ, νὰ ἐξέλθωμεν καὶ περιπατήσωμεν ὀλίγον εἰς τὴν αὐλὴν, ὅπου καὶ μᾶς συνώδευσεν ὁ κύριος Βάλας. Ἐκ τῆς αὐλῆς ἠκούομεν τὸν ἐσωτερικὸν θόρυβον· ἀλλὰ καὶ ἡ αὐλὴ αὕτη ἦτον πλήρης ἀνθρώπων. Ἦσαν ἐκεῖ ἄνδρες ἀρχολίπαροι καὶ σπουδάρχαι ὅλων τῶν θέσεων τοῦ βασιλείου . . . βουλευταὶ μέλλοντες . . . τῶν ἐνεργείᾳ βουλευτῶν ὑποστηρικταί . . .

— Λύκοι ὠρυόμενοι! . . . ἐψιθύρισεν ὁ κύριος Βάλας.

Πάταγος χειροκροτήσεων, προσερχόμενος ἐκ τῆς αἵθουσας τῶν συνεδριάσεων, εἴλκυσεν ἰδίως τὴν ἡμετέραν προσοχὴν.

— Ὁ Γεώργιος Αὐλονᾶς ἀναβαίνει εἰς τὸ βῆμα . . . εἶπεν εἰς ἡμᾶς εἰς τῶν ἐκεῖ πλησίον εὕρισκομένων κλητῶν.

Ἐπανήλθομεν εἰς τὸ ἀκροατήριον· ἑρρύψα βλέμμα ἐπὶ τοῦ βήματος, καὶ ἡ καρδίᾳ μου ἀνεσκίρτησεν ὑπὸ ρίγους.

Ὁ ἐπὶ τοῦ βήματος ἐκεῖνος ῥήτωρ, ὁ Γεώργιος Αὐλονᾶς, ὁ μνηστὴρ τῆς Ἑλένης, ἦτον ὁ αὐτὸς ἐκεῖνος ἀνὴρ, τοῦ ὁποίου εἶχον ἰδεῖ τὴν εἰκόνα κατὰ τὴν φρικώδη νύκτα τῆς ἀφίξεως ἡμῶν εἰς Ἀθήνας. Ἄκρα ὑπῆρξεν ἡ ἐκπλήξις μου·

στιγμάς ὀλοκλήρους ἤμην ἐκτὸς ἐμαυτῆς· οὐτ' ἐνόησα κατ' ἀρχὰς τοὺς λόγους τοῦ ῥήτορος. Ἐν τούτοις σιγὴ μεγάλη ἐγένετο κατ' ὅλην τὴν αἵθουσαν, ἡ δὲ ἡχώδης καὶ κατὰρὰ τοῦ βουλευτοῦ φωνὴ ἐδέσποζε τῆς συνελεύσεως. Ἐκ διαλειμμάτων ὅμως ἡγείροντο καὶ κραυγαί, καὶ βορυβώδεις ἐγίνοντο διαδηλώσεις ἐγκρίσεως καὶ ἀποδοκιμασίας. Συνῆλθον καὶ ἐγὼ μετ' ὀλίγον ἐκ τῆς ταραχῆς μου, καὶ ἀντελήφθην τῆς σειρᾶς τοῦ λόγου τοῦ Γεωργίου. Τινὲς τῶν φράσεων αὐτοῦ ἔμειναν ἐντετυπωμέναι ἐν τῇ μνήμῃ μου, ὥσανεὶ ἐχαράχθησαν δια σιδήρου

— Ναὶ, τί ἐκάμετε τὴν ὠραίαν ταύτην χώραν; . . . Οἱ πατέρες ὑμῶν ἔχυσαν τὸ αἷμά των, ἐβυσσίασαν τὴν περιουσίαν των, καὶ ἀπείρους ὑπέφερον βασάνους, θέλοντες ν' ἀποκτήσωσι πατρίδα, καὶ νὰ δώσωσιν εἰς τὴν πατρίδα ταύτην θέσιν ἐντιμον, θέσιν ἀξίαν αὐτῆς, ἐν τῇ χορείᾳ τῶν ἔθνων τῆς Εὐρώπης Κατέλιπον δὲ εἰς ὑμᾶς ἔργον εὐκόλον . . . τὴν πορείαν ἐκείνην ἔπρεπε ν' ἀκολουθήσετε ὑμεῖς δὲ τί ἐπράξατε; ἀποκρίσθητε! Περιήλθετε εἰς τὴν ἐξουσίαν, πάντες ἄνευ ἐξαιρέσεως μίαν μόνην ἔχοντες φροντίδα, μίαν μόνην μέριμναν, πῶς νὰ κατέχετε θέσεις ὑμεῖς καὶ πάντες οἱ ὑμέτεροι Περὶ τοῦ ἔθνους καὶ τοῦ μέλλοντος αὐτοῦ οὐδεμίᾳ φροντίς, οὐδεμίᾳ μέριμνα . . . καὶ ἂν ὁ τόπος προώδευσε καὶ προοδεύει, τοῦτο δὲν τὸ χρεωστεῖ εἰς ὑμᾶς, ἀλλ' εἰς τὴν ἰδίαν αὐτοῦ πρωτοβουλίαν, εἰς τὴν ἰδίαν ἐνέργειαν, εἰς τὰς ὑπαρχούσας ἐν αὐτῷ ζωτικὰς ἰκμάδας.

Κατησωτεύσατε καιρὸν πολύτιμον φιλονεικοῦντες καὶ ἐρίζοντες περὶ τῆς ἐξουσίας· ἐξηντλήσατε ὅλας ὑμῶν τὰς δυνάμεις εἰς ἐλευνότητα, εἰς ἐγχωρίους μικροῦς βραδουργίας, καὶ

ἀφ' ἐνὸς μὲν ἡμελήσατε τὰ μεγάλα ζωτικὰ συμφέροντα τῆς ἐλευθερίας Ἑλλάδος, ἀφ' ἐτέρου δὲ οὐδεμίαν ἐλάβετε φροντίδα περὶ τῆς Ἑλλάδος ἐκείνης ἣτις ἔμεινεν ὑπὸ ξένον ζυγον, ὥσανεὶ δὲν ὑπῆρχεν ἡ χώρα αὕτη ἐν τῷ κόσμῳ Τί μέγα ἐπράξατε ἐν τῷ ἐλευθερῷ Κράτει; Ποῦ εἶναι τὰ ἔθνικὰ κασιδρύματα διὰ τῶν ὁποίων ἀναπτύσσονται αἱ ἡθικαὶ δυνάμεις τοῦ τόπου; Τὸ Πανεπιστήμιον τῶν Ἀθηνῶν εἶναι ἔργον πρωτοβουλίας ἰδιωτικῆς· δὲν εἶναι ἔργον κυβερνητικόν· τὰ σχολεῖα; . . . ὁποίας δὲν παρουσιάζουσιν ἐλλείψεις! Ποία ἡ κατάστασις τοῦ κλήρου; Ποία ἡ κατάστασις τῶν ναυτικῶν; Τί ἐπράξατε ὑπὲρ τῆς πολιτικῆς ἀγωγῆς τοῦ ἔθνους; Τὸ ἐδιδάξατε νὰ νοθεύῃ τὰς ἐκλογάς, τὸ ἐδιδάξατε νὰ ἐπιορκῇ Τί δὲ ὑπὲρ τῆς ὑλικῆς αὐτοῦ εὐημερίας; . . . Οὐδέν, διότι μόνην εἶχετε ἀσχολίαν τὰ προσωπικὰ ὑμῶν συμφέροντα, οὐδὲ σᾶς ἔμενε καιρὸς δι' ἄλλο Ναί, ὅλοι, ὅλοι ὑμεῖς, ὅσοι ἐκυβερνήσατε καὶ ὅσοι σήμερον κυβερνᾶτε τὸν τόπον τοῦτον, ὡς ἄτομα τὸ πλεῖστον μέρος ἐξ ὑμῶν εἰστε ἄνθρωποι ἐντιμοί, ἀλλ' ὡς ἄνθρωποι πολιτικοί, ὡς κυβερνῆται τοῦ τόπου, τί εἰστε; Ἐν ἐλλείψει τῆς ὑμετέρας συνειδήσεως, ὁ τόπος αὐτὸς θέλει ἀποκριθῇ. "Ολοὶ διαιρεῖσθε εἰς κόμματα· ἀλλὰ τί παριστάνουσι τὰ κόμματα ταῦτα; ἀντιπροσωπεύουσι μίαν ἰδέαν, μίαν ἀρχήν; Οὐδεμίαν! "Ολοὶ ὑμεῖς δὲν ἀντιπροσωπεύετε ἄλλο, εἰμὴ προσωπικὰ συμφέροντα! Ἐκαστος ὑμῶν οὐδένα ἄλλον ἔχει λόγον ὑπάρξεως ἐν τῇ ἐξουσίᾳ εἰμὴ τὴν ἐπιθυμίαν αὐτοῦ εἰς τοῦτο.

Ἐκρημνίσατε μίαν δυναστείαν . . . ὑποσκάπτετε ἤδη καὶ τὴν διάδοχον αὐτῆς. — Αἶ λοιπόν; εἰστε σήμερον καλῆτεροι; δὲν εἰστε πάντοτε οἱ αὐτοὶ ἄνθρωποι; Πῶς κυβερνᾶτε τὸν τόπον; Διὰ τῆς Βουλῆς, λέγετε; Ἀλλὰ θέλοντες νὰ ἔχετε

τὴν ὑποστήριξιν τῆς Βουλῆς ταύτης, τὴν ὁποίαν ἐπλάσατε, τί κάμνετε; Θέλετε νὰ σᾶς τὸ εἰπῶ; Τῆς πωλεῖτε εἰς τεμάχια τὴν Ἑλλάδα ἐλόκληρον!”

Διακοπαὶ βίαιαι κατέπνιξαν τὴν φωνὴν τοῦ Γεωργίου· οἱ βουλευταὶ ὅλοι ἦσαν ἤδη ὄρθιοι· ὅλοι ἐκινουῦντο παραφόρως, ὅλοι ἐταράττοντο χειρονομοῦντες μετὰ ζωηρότητος παντομιμικῆς, ὅλοι ἐλάλουν συγχρόνως.

— Κάτω ὁ Αὐλονᾶς! κάτω! ἐκραύγαζον πανταχόθεν.

— Ὑβρίζει τὴν Βουλὴν, κύριε Πρόεδρε, ἀνεβόα βουλευτῆς ἀσιατικὸν φορῶν ἐνδυμα.

— Κάτω! κάτω ὁ αὐθάδης!

Ὁ πρόεδρος ἔσειε τὸν κώδωνα ματαίως· πολλοὶ βουλευταὶ κατέλιπον τὰς θέσεις των καὶ περιστοίχιζον τὸ βῆμα.

— Κατάβα! εἶπεν εἷς ἐξ αὐτῶν χειρονομῶν ἀπειλητικῶς πρὸς τὸν ῥήτορα, κρατοῦντα δι’ ἀμφοτέρων τῶν ἀγκυλῶν το πολιορκούμενον βῆμα.

Ὁ Γεώργιος ὕψωσεν ὑπερηφάνως τὴν κεφαλὴν, καί, ὑπεροπτικῶς κινῶν τὰ χεῖλη, ἐστράφη πρὸς τὸν Πρόεδρον, ὥσανεὶ ἡρώτα αὐτὸν διὰ τοῦ βλέμματος.

— Ἐξακολουθεῖτε! εἶπεν ὁ δυστυχὴς πρόεδρος ἐντελῶς ἀποκωφούμενος.

— Μὴ διακόπτετε τὸν ῥήτορα, ἐκραύγαζον ἄλλοι.

Κάτω ὁ ῥήτωρ! ἐπανελαμβάνετο ἄλλαχόθεν.

Τὰ ἀκροατήρια, ἐξαιρουμένου τοῦ ἡμετέρου, ἐποδοκρότουν ἐξαλλὰ ὑπὸ χαρᾶς, αἱ δὲ ἐκρήξεις τῶν ἀνευφημιῶν αὐτῶν εἶχόν τι ὅμοιον τῶν κρότων τοῦ κεραυνοῦ. Διεκρίνετο ἐξ ὅλων τὸ ἀκροατήριον τῶν δημοσιογράφων, διαδηλούντων τὴν ἐγκρισιν αὐτῶν ὑπὲρ τοῦ Γεωργίου.

Δὲν θ’ ἀποπνίξετε τὰς ἰδέας μου! ἀνεβόησεν ὁ Γεώργιος...

Ἐκπληρῶ ἐνταῦθα καθῆκον ἱερὸν . . . βλέπω τὴν πατρίδα μου ἐπὶ τοῦ χείλους τῆς ἀβύσσου . . . πανταχοῦ βλέπω προδότης . . . τὸν λαὸν ἐπικαλοῦμαι . . . ὁ λαὸς μόνος ἄς σώσει τὴν Ἑλλάδα! . . .

Ἐκ τῶν λόγων τούτων ἀληθῆς τρικυμία ἐξεβράγη ἐν τῇ Βουλῇ· εἷς τῶν βουλευτῶν ἠθέλησε νὰ ὀρμήσῃ ἐπὶ τοῦ βήματος καὶ νὰ καταιβάσῃ τὸν ῥήτορα. Βουλευτῆς ἄλλος τὸν ἐκράτησε καὶ ἀντήλλαξαν δύο ραπίσματα· μετὰ τὰ ραπίσματα, εἰργάσθησαν οἱ γρόνθοι· ἡ συμπλοκὴ ἐγένετο γενικὴ· ὁ κώδων τοῦ προέδρου δὲν ἤκούετο πλέον· οἱ κλητῆρες τῆς Βουλῆς ἠγωνίζοντο νὰ χωρίσωσι τοὺς μαχομένους.

Ἡ συνεδρίασις διελύθη ἐν μέσῳ μεγίστης ταραχῆς καὶ φοβεροῦ θορύβου· κραυγαὶ μόνον ἤκούοντο, κραυγαὶ καὶ συρίγματα. Ἀδυνατῶ νὰ περιγράψω τὴν συγκίνησίν μου . . . Ἐτρεμον ὄλη. Ὁ κύριος Βάλας μᾶς ἔσυρε βιαίως ἔξω· εἰς τὴν αὐλὴν δὲ ἐξελθόντες, ἀπηντήσαμεν τὸν Γεώργιον περικυκλούμενον καὶ προπεμπόμενον ὑπὸ πολλῶν φίλων καὶ συμβουλευτῶν· τὸ πλῆθος τὸν ἀνευφήμει.

— Ζήτω ὁ Αὐλονᾶς! ζήτω ὁ συνήγορος τοῦ λαοῦ! ἐκραύγαζον πανταχόθεν. Συριγμοὶ δέ τινες κατεπνίγησαν ἐν μέσῳ τῶν ζωηρῶν τούτων καὶ παραφόρων εὐφημιῶν! . . .

Ὁ Γεώργιος ἦτον εἰς ἄκρον συγκεκινημένος. Ὅτε διέβημεν πλησιέστατα αὐτοῦ, εἶδε τὴν Ἑλένην καὶ τὴν ἐχαιρέτισεν· ἐστράφη μετὰ ταῦτα καὶ πρὸς ἐμέ . . . τὸν εἶδον ὠχριῶντα . . . μέ ἠτένισεν ἐκπληκτικῶς . . . ἐνῶ δὲ εἶχεν ἐπ' ἐμοῦ προσηλωμένον τὸ βλέμμα, ἄλλος τὸν ὠμίλει, δὲν ἤκουε τίποτε, καὶ πάντοτε μ' ἐκύτταζεν . . . ἔπειτα καθυγράνθησαν οἱ ὀφθαλμοὶ του, καὶ ἀπέστρεψε τὴν κεφαλὴν . . . καὶ ἔρχισε νὰ λαλήῃ ζωηρῶς πρὸς τοὺς περὶ αὐτόν. Ἐντὸς

ὀλίγων στιγμῶν ἔζησα ὁλόκληρον ἔτος· ἡ δὲ Ἑλένη κατωχρίασε.

Τί συνέβαινε λοιπὸν ἐν ἐμοὶ κατὰ τὴν ὥραν ἐκείνην; Τὸ βλέμμα τοῦ Γεωργίου, προσηλούμενον ἐπ' ἐμοῦ, εἶχε προξενήσει εἰς ὅλον μου τὸ σῶμα γλυκυτάτην τινὰ αἰσθησιν, ὁποῖαν ποτὲ δὲν εἶχον αἰσθάνσθῃ μέχρι τῆς ὥρας ἐκείνης· μοὶ ἐφάνη ὅτι εἰσήρχετο καὶ ἐκυκλοφόρει εἰς τὰς φλέβας μου ὑγρὸν τι, ῥεῦμα ὅλον, τοῦ ὁποίου ἀδυνατῶ νὰ ἐκφράσω τὴν ἡδονήν . . . ἡδονὴν τόσον ἀβρὰν, τόσον τρυφερὰν, τόσον ζωπευτικήν, ὥστε ἔκλαιον δάκρυα χαρᾶς· αἴφνης ἔγεινα σύγνους . . . ἐπῆλθεν αἰσθησις ἄλλη ἀλγεινὴ, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ θελκτικὸν τι ἔχουσα.

— Πόσον εἶσαι ὠραία! μοὶ εἶπεν ἡ Ἑλένη, ἀτενίσασα εἰς ἐμέ τὸ βλέμμα· ποτὲ δὲν σέ εἶδον τοιαύτην . . . ἔκτακτος ἔμπνευσις ζωογονεῖ τὸ πρόσωπόν σου . . . οἱ ὀφθαλμοί σου λάμπουσιν ὡς δύο ὠραῖοι ἀδάμαντες, φιλτάτη μου, . . μήπως ἡ εὐγλωττία τοῦ Γεωργίου σέ ἐνθουσίασε καὶ σέ κατεφώτισε τοιουτοτρόπως;

Ἡ φωνὴ τῆς Ἑλένης εἶχε τότε δριμύτητά τινα ἀσυνήθην πρὸς ἐμέ ἄλλοτε· εἰς τοὺς λόγους αὐτῆς τούτους εἶδον ἐπιπληξιν, εἶδον ἐμφανισμὸν ζηλοτυπίας, καὶ ἡσθάνσθην σύγχυσιν καὶ ἐντροπήν.

— Καὶ τοῦτο ἂν ᾔτον, ἀπεκρίσθην, ἔπρεπε, νομίζω, νὰ ὑψηλοφρονήσης, φίλη μου.

Ἡ Ἑλένη μ' ἐκύτταξεν ἀσκαρδαμυκτὶ καὶ μετὰ προσηλώσεως τοιαύτης ὥστε πάλιν ἐσυγχύσθην· συστείλασα τότε τὰ χεῖλη, ἔστρεψε τὴν κεφαλὴν πρὸς τὸ ἄλλο μέρος τῆς ἀμάξης. Ἡ ζηλοτυπία κατεκυρίευσεν προφανῶς τὴν καρδίαν τῆς νέας· κατ' ἀρχὰς δὲν ἔδωκα πολλὴν προσοχὴν εἰς τὸ

νέον τοῦτο αἴσθημα αὐτῆς, ἐπανελθούσα ὁμῶς εἰς τὴν οἰκίαν, καὶ μείνασα μόνη ἐντὸς τοῦ κοιτῶνός μου, εἶδον τὸ φρικῶδες τῆς ψέσεως ἐν ᾗ ἀνεπαισθήτως εὗρέσθην· ἡρώμην λοιπὸν τοῦ ἐραστοῦ τῆς Ἑλένης, καὶ τὸ αἴσθημα τοῦτο, ἐπελθὼν αἰφνιδίως, ἀπέκτησεν ἥδη ἀμέτρους διαστάσεις. Ἀνεσκίρτησα ὅλη . . . ἐφοβήσθην, ἡσθάνσθην ὅτι ἡμάρτανον . . . ἔβλεπον καθαρῶς ὅτι ἐπραττον κλοπὴν σφετεριζομένη τὴν καρδίαν τοῦ ἐραστοῦ νεάνιδος ἐμπιστευθείσης εἰς τὴν ἐπιτήρησίν μου . . .

— Ἴσως εἶμαι μωρὰ, διελογιζόμενη κατ' ἐμαυτὴν, ἐκλαμβάνουσα ὡς ἔρωτα πρὸς τὸν Γεώργιον τὸ αἴσθημά μου πρὸς αὐτόν . . . εἶναι ἀπλὴ προκατάληψις . . . ιδιοτροπία . . . αὐριον δὲν θέλω σκέπτεσθαι πλέον περὶ τούτου . . . καὶ ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ταύτῃ ἐχασμήσθην δις καὶ τρίς.

— Ἀποδιοπομποῦμαι τὸν πρῶτόν μου ἔρωτα! εἶπον τότε γελῶσα.

Τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἡτοιμάζετο ἐν τῇ οἰκίᾳ μέγα γεῦμα, καὶ φιλοφρόνως μοὶ εἶχε τοῦτο προαναγγελίσῃ ἵνα εὗρεθῶ ὅπως οὖν ἐστολισμένη. Κατὰ τοιαύτας ἐπισήμους περιστάσεις, ἐπροτίμων νὰ γεύωμαι μόνη ἐντὸς τοῦ κοιτῶνός μου, δι' ἔλλειψιν ἀρκούντων κοσμημάτων. Ἀλλὰ τότε ἡσθάνσθην ζωηρὰν ἐπιθυμίαν νὰ παρευρεθῶ εἰς το γεῦμα ἐκεῖνο· ἡσχύνσθην δὲ εὐθὺς κατ' ἐμαυτὴν, στοχασθεῖσα ὅτι ἡ ἐπιθυμία αὕτη προήρχετο ἐκ τῆς ἀνάγκης τοῦ νὰ ἰδῶ τὸν Γεώργιον. Ἐλαβον βιβλίον καὶ δὲν ἠδυνήσθην ν' ἀναγνώσω . . . ὁ λογισμός μου ἔφευγε καὶ ἀπήρχετο εἰς αὐτόν . . .

Ἐξανέστην κατὰ τῆς τάσεως ταύτης τῶν λογισμῶν μου· πυρετώδης ταραχὴ μ' ἐκυρίευσεν· ἐπεριπάτουν ἐμπροσσοπίσω ἐντὸς τοῦ κοιτῶνός μου κινούσα δυνατὰ καὶ πηδητικὰ

βήματα· διέκοπτον ἔπειτα ἀποτόμως τὸν βηματισμὸν, καὶ περιέπιπτον ἐκ νέου εἰς σύγνοιαν . . . Ἐκάθισα τελευταῖον ἀντικρὺ τοῦ κατόπτρου μου, θέλουσα νὰ τελειώσω τὴν στολήν μου· ἐξεπλάγην τότε ἰδοῦσα τὴν ζωηρότητα τοῦ προσώπου μου, καὶ κατωπτρίσθην μετ' εὐχαριστήσεως· εὔρον ἑμαυτὴν ὡραίαν, καὶ ἥμην ἀληθῶς τότε· τὸ ἀνάστημά μου ἦτον εὐσχημάτιστον καὶ εὐμηκες· δὲν ἦμην εὐσαρκος, καὶ ὅμως εἶχον γραμμὰς μαλακῶς κυρτουμένας, χεῖρας καὶ βραχίονας “ἀπεσπασμένους ἐξ ἀρχαίου ἀγάλματος”, ὥς ἔλεγεν ἀνδριαντοποιὸς τις τῶν φίλων τοῦ κυρίου Βάλα, πέδας μικροῦς, καὶ ὀμφαλωτοῦς, τῶν ὁποίων τὸ ἐλαφρὸν βῆμα ἐκίνει τὸν θαυμασμὸν τῆς Ἑλένης . . . τὸ ὠοειδές μου πρόσωπον, περιστεφόμενον ὑπὸ μελαίνης ἀφθόνου κόμης, ἔτι μᾶλλον ἐξωράϊζε τὴν συμμετρίαν τοῦ στόματος καὶ τῆς ρινός· οἱ μεγάλοι καὶ μέλανες ὀφθαλμοί μου ἔλαμπον τότε ὡς πυρσοί, οἱ δὲ ὀδόντες μου, λευκοὶ ὡς ἐλεφάντινοι, ἔδιδον εἰς τὸ πάντοτε σχεδὸν ἐπὶ τῶν χειλέων μου ἐπικαθήμενον μειδίαμα τοιοῦτό τι θέλγητρον, ὥστε ἐγὼ αὐτὴ κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν κατεγοητεύθην.

— Εἶμαι ὡραία! ἔλεγον κατ' ἑμαυτὴν . . . ὁ καθρέπτης μου δὲν ψεύδεται . . . Ὡὰ τοῦ ἀρέσω βεβαίως . . . ἀλλὰ καὶ ἂν τοῦ ἀρέσω ποῖον τὸ ἀποτέλεσμα; . . . δὲν εἶναι μωρία νὰ τὸν συλλογίζωμαι; δὲν εἶναι αὐτὸς μνηστήρ τῆς Ἑλένης, τῆς ὡραίας καὶ πλουσίας κληρονόμου; . . . Διὰ τοῦ γάμου τούτου γίνεται πλούσιος, ἰσχυρός . . . μωρία! μωρία ἡ ἐδική μου! ἀλλ' ἂν μὲ ἀγαπᾷ; . . . καλὰ, πλην ἐγὼ τί εἶμαι; . . . ὡραία; ναί — ἀλλ' ὀρφανή, ἔρημος, ἄπορος . . . μωρία! μωρία! . . . ἔπειτα, ἄλλη ἀνοησία . . . νὰ ἐμβῶ εἰς οἰκογένειαν, καὶ νὰ βυθίσω αὐτὴν εἰς πένθος . . . διότι ἡ Ἑλένη

ἀγαπᾷ μέχρι μανίας τὸν μνηστῆρά της . . . μωρία! μωρία! . . .

Ἐτελείωσα μετὰ σπουδῆς τὴν στολήν μου, καὶ κατέβην εἰς τὴν αἵθουσαν. Ἡ Ἑλένη ἦτον λαμπρῶς ἐνδεδυμένη· παρατήρησα τοῦτο εἰς αὐτήν, εἰποῦσα προσέτι ὅτι ἡ ἐνδυμασία της ἐκείνη ἦτον γυναικὸς ὑπάνδρου καὶ οὐχὶ νεάνιδος ἀγάμου. Ἡ Ἑλένη ἤκουσε τοὺς λόγους μου τούτους μετὰ μεγίστης καὶ φανερᾶς δυσαρесκείας.

— Καὶ δὲν εἶμαι σχεδὸν ὑπάνδρος; εἶπε μετὰ πεισμονῆς ἀπροκαλύπτου.

Τὴν στιγμὴν ταύτην ἡ Ψύρα ἠνοίχθη καὶ ὁ Γεώργιος εἰσῆλθεν εἰς τὴν αἵθουσαν συνοδευόμενος ὑπὸ τινων ἄλλων προσκεκλημένων, ἐλθόντων συγχρόνως μετ' αὐτοῦ. Ἐπερίμεινα νὰ μὲ συστήσωσιν εἰς τὸν Γεώργιον, ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἔγινε, διότι δὲν εἶναι συνήθεια νὰ συνιστῶνται εἰς τοὺς ξένους αἱ συνόμιλοι τῶν δεσποινῶν· ἐγνώριζον τοῦτο, ἀλλ' ἤλπιζον ὅτι, χάριν τῆς οἰκογενειακῆς μου φέσεως, ἔμελλε νὰ γείνη ἐξαίρεσις πρὸς ἐμέ. Μοὶ ἐφάνη ὅτι ἔβλεπον στενοχωρίαν τινὰ εἰς τὸν Γεώργιον ὅσάκις τὸ βλέμμα του ἀντίκρυζε τὸ ἐδικόν μου.

Ὅτε ὑπήγομεν εἰς τὸ ἐστιατόριον δὲν εὗρέθη κανεὶς νὰ μοὶ προσφέρῃ τὸν βραχίονα· εἰς τὴν τράπεζαν ἐκάθησα μεταξὺ τῆς Ἑλένης καὶ τοῦ δόκτωρος Πηγᾶ· οἱ δαιτυμόνες ἦσαν πολυάριθμοι· δὲν θέλω μνημονεύσει ὅμως εἰμὴ μόνον τῶν ὅσοι διεδραμάτισαν πρόσωπον ἐν τῇ Ψλιβερά μου ἱστορίᾳ. Ἀναφέρω λοιπὸν ἡλικιωμένην τινὰ κυρίαν ἀνύπανδρον, ἀγαθὴν καὶ φιλόφρονα, τὴν κυρίαν Βασιλικήν, ἀδελφὴν τοῦ φίλου μου ἱατροῦ Πηγᾶ, ἔπειτα τὴν κυρίαν Μαργαρίταν, γυναῖκα εὖσωμον καὶ εὖειδῆ, ἐκείνην τὴν ὁποίαν αἱ καταλαλιαὶ τῆς πόλεως

ἐνοχοποιοῦν μετὰ τοῦ φίλου μου Πηγᾶ· τὸν κύριον Ἀρχίλοχον, ὑπ᾿ ἄλληλον, ἄνθρωπον μικρὸν τὸ σῶμα, δύσμορφον τὴν ὄψιν καὶ δυσμορφώτερον τὴν ψυχὴν. Ὁ ἄνθρωπος οὗτος ἐγένετο παραίτιος μεγάλων δυστυχημάτων· τὸ παρελθὸν αὐτοῦ ἦτον κάκιστον· οὐδεὶς εἶχεν εἰς αὐτὸν ὑπόληψιν, καὶ ἐντούτοις εὔρισκε τὸν τρόπον νὰ γίνεται πανταχοῦ δεκτός. Ἐφαίνετο εἰς πάντας πρόθυμος, ὑπηρετικὸς, κολακευτικὸς πρὸ πάντων εἰς τὰς γυναῖκας, σκωπτικὸς τῶν ἀπόντων καὶ ἰδίως ἐκείνων ὅσους ἐγνώριζεν ὡς μὴ ἀρέσκοντας εἰς τοὺς παρόντας. Ἐπεινὸς μέχρι χαμερπείας πρὸς ἐκείνους ἐκ τῶν ὁποίων εἶχέ τι νὰ ἐλπίσῃ, προσεφέρετο ἀποτόμως καὶ σχεδὸν αὐθαρδῶς πρὸς ὅσους ἐθεώρει ἀνωφελεῖς εἰς τὰς προσδοκίας καὶ τὰ σχέδια αὐτοῦ. Ποτὲ δὲν ἔπραττε τὸ καλόν, πάντοτε δὲ τὸ κακόν, καὶ τοῦτο ἐκ φύσεως καὶ ἀπροκλήτως, κατὰ τὴν ἔχιδνα ἢ τοξεύουσα τὸν ἰὸν αὐτῆς καὶ κατὰ τοῦ μὴ ἔχοντος σκοπὸν νὰ τὴν βλάβῃ. Τοιοῦτος ἦτον ὁ ἐλσεινὸς ἀνὴρ, ὁ ποσαύτην ἀσκήσας θλιβεράν ἐπιβρόχην ἐπὶ τῆς τύχης μου.

Εἰς ἄκρον ζωηρὸν ὑπῆρξε τὸ γεῦμα ἐκεῖνο, κύριον δὲ θέμα τῆς συνομιλίας ἢ συνεδρίας ἐκείνη τῆς Βουλῆς, κατ' ἣν ὁ Γεώργιος εὗρεθ' εἰς τόσον δυσχερῆ θέσιν. Ὁ κύριος Βάλας δὲν ἐνέκρινεν ἐντελῶς τὴν πολιτικὴν πορείαν τοῦ μέλλοντος γαμβροῦ του.

— Δὲν ἐκάμετε οὐδεμίαν καὶ ὑπὲρ οὐδενὸς ἐξαίρεσιν, φίλτατε Γεώργιε . . . Οὐδεὶς λοιπὸν θέλει σᾶς συμπεριλάβει εἰς ὑπουργικὸν συνδυασμόν . . .

— Ἀπ' ἐναντίας, φίλτατε κύριε Βάλα, ἀπ' ἐναντίας ὅλοι μετὰ χαρᾶς ἤθελόν μοι προσφέρει χαρτοφυλάκιον . . . Διὰ τοῦ μέσου τούτου ἤθελον ἀποδείξω εἰς αὐτοὺς ἐξαιρουμένους

τῆς τάξεως ἐκείνων καὶ ὧν τοσάκις καὶ τόσον σφοδρῶς κατηνέχθη.

— Μεγάλην ἔχετε ἐπιτηδειότητα! εἶπε Δορυβωδῶς γελῶν ὁ Ἀρχιλοχος.

— Ὅσον περὶ ἐπιτηδειότητος, φίλτατε κύριέ μου, ἔπρεπε νὰ λάβω μαθήματα παρ' ὑμῶν . . . μάθετε ὅμως, φίλε μου, ὅτι ἡ ἐπιτηδειότης, κατὰ τὴν πολιτικὴν καὶ κατὰ τὸν ἰδιωτικὸν βίον, εἶναι ὄπλον τῆς ἐσχάτης τάξεως τὸ ὁποῖον ᾤπττον ἢ βράδιον, κόπτει τοὺς δακτύλους τῶν μεταχειριζομένων αὐτό . . .

— ἘΑ! . . . ἘΑ! . . . ἘΑ! . . .

Ὁ καλὸς Ἀρχιλοχος δὲν ἠδυνήθη νὰ εὕρῃ προσφυστέραν παρὰ ταύτην ἀπάντησιν εἰς τὴν προηγουμένην ζωηράν καὶ προσβλητικὴν παρατήρησιν τοῦ Γεωργίου.

Ἡ ὁμιλία ἐξηκολούθησεν ἐφ' ἱκανὸν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος· ἡ πολιτικὴ, καὶ ἰδίως ἡ ἐσωτερικὴ πολιτικὴ, ἀποτελεῖ ἐν Ἀθήναις τὴν κυριωτέραν βάσιν πάσης συνομιλίας· ὅλοι ἀδιακρίτως ἀσχολοῦνται περὶ αὐτῆς, ὡς καὶ αἱ γυναῖκες αὐταὶ καὶ τὰ παιδία. Ἀσχολεῖσθαι περὶ τῶν δημοσίων δὲν εἶναι βεβαίως πρᾶγμα ἀξιόμεμπτον· ἀλλ' ἡ περὶ τῶν δημοσίων κρίσις πρέπει νὰ στηρίζεται εἰς ἀρχάς, καὶ νὰ ἔχῃ σκοπὸν καὶ μέτρον· τὰ προσόντα ταῦτα δὲν τὰ εὗρον εἰς ὅσας ἔτυχε ν' ἀκούσω ὁμιλίας περὶ πολιτικῶν ἐν Ἀθήναις.

Μετὰ ταῦτα εἰσῆλθομεν εἰς τὴν αἴθουσαν· φοιτηταί τινες τῆς οἰκίας, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, ἦλθον εἰς τὴν ἐσπερινὴν συναναστροφὴν· ἡ αἴθουσα ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐπληρώθη· οἱ ὁμιληταὶ διηρέθησαν εἰς ομάδας· αἱ τράπεζαι τοῦ παιγνιδίου κατελήφθησαν· ποῦ καὶ ποῦ συνωμίζουν τινὲς ἀνά

δύω· ἐγὼ εἶχον πλησιάσει τράπεζάν τινα πλήρη βιβλίων, ἐφημερίδων, φωτογραφιῶν καὶ ἄλλων ἁρτυρμάτων· φυλλολογοῦσα δὲ βιβλίον τι φωτογραφημάτων ἤκουσα νὰ μὲ καλῶσι κατ' ὄνομα.

— Δεσποινίς Ἐλίζα, ἡ φωτογραφία σας εὑρίσκεται μεταξὺ τῆς συλλογῆς ταύτης;

Ἀνεσκίρτησα· ὁ ἀπευθύνων μοι τὴν ἐρώτησιν ταύτην ἦτον ὁ Γεώργιος· ἐστράφην καὶ ὕψωσα τὴν κεφαλὴν πρὸς αὐτόν.

— "Οχι, κύριε.

— Κρίμα· ὦς ἦτον ἡ ὠραιότερα τῆς συλλογῆς . . .

Ἠρυθρίασα καὶ ἔνευσα χαμαί.

— Παράδοξον πρᾶγμα, ἠκολούθησεν ὁ Γεώργιος, πόσον ὁμοιάζετε, κυρία μου, πρὸς γυναῖκά τινα τὴν ὁποίαν ἠγάπησα, τί λέγω; ἐλάτρευσα . . . "Οτε σᾶς εἶδον κατὰ πρῶτον ἐν τῇ Βουλῇ, ἔμεινα κατάπληκτος . . . πρὸς στιγμὴν ἐπίστευσα ὅτι ἦτον αὐτὴ ἡ ἰδίᾳ . . . ἀλλ' ἄφοῦ τὴν ἐστερήθην, ὑπόκειμαι πάντοτε εἰς τοιαύτας πλάνας.

— Ἐννοεῖτε τὴν μητέρα σας; εἶπα.

— Ἄ! τὸ ἐνόησατε . . .

— Τὴν ἠγαπήσατε πολὺ τὴν μητέρα σας;

— Πλειότερον τῆς ζωῆς μου, κυρία!

Καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ Γεωργίου ἐπλήσθησαν δακρύων.

Ἡ συγκίνησίς του μετεδόθη καὶ εἰς ἐμέ.

— Ὅποιαν γοητευτικὴν ἱστορίαν διηγείσθε; συνεκινήσατε τὴν κυραν Ἐλίζαν, φίλτατε κύριε Αὐλονᾶ . . . δὲν φυλάττετε λοιπὸν ὅλην σας τὴν εὐγλωττίαν διὰ τὴν Βουλὴν;

Ἦτον αὕτη ἡ βάνουσος φωνὴ τοῦ Ἀρχιλόχου.

— Ἡμπορεῖτε νὰ ὑπάγετε ἄλλοῦ, φίλτατε κύριε, νὰ δεί-

ξετε τὸ πνεῦμά σας . . . ἐγὼ δὲν τὸ νοστιμεύομαι πολὺ· ἔχει πολὺ ἄλλας ἐκ τοῦ μαγειρείου.

Ἐπῆλθε τότε ἡ Ἑλένη.

— Γνωρίζετε τὴν κυρίαν; ἠρώτησεν αὕτη τὸν Γεώργιον μικρόν τι μορφάσασα.

— Δὲν μοὶ εἶπατε τσάκις τόσα πολλὰ καλὰ περὶ τῆς κυρίας;

— Ναί, ἀλήθεια! εἶπεν ἡ Ἑλένη καὶ ἔλαβε τὰς δύο χεῖράς μου εἰς τὰς χεῖράς της.

Ὁ Γεώργιος ἐσηκώθη, οὐδεμίαν εἰπὼν λέξιν ἐρασμίαν πρὸς τὴν νέαν αὐτοῦ μνηστήν, καὶ ἀφείς ἡμᾶς ὑπῆγεν ὅπου ἦσαν οἱ ἄνδρες.

Ἡ Ἑλένη τὸν ἠκολούθησε διὰ τοῦ βλέμματος, καὶ εἶδον ὠχρότητα περιχυθεῖσαν ἐπὶ τοῦ προσώπου της· ἐκάθησε πλησίον μου, ἔλαβεν ἐκ τῆς τραπέζης βιβλίον καὶ ἐφυλλολόγει αὐτὸ ἀπροσέκτως.

Ἡ κυρία Βάλα μᾶς ἐπλησίασε βραδέως.

— Τί ἔχεις λοιπὸν ἀπόψε, Ἑλένη; πόσῃν ἀμέλειαν ἔχει πρὸς σέ ὁ Γεώργιος; . . . οὕτω νομίζει ὅτι φέρεται ὁ κόσμος πρὸς μνηστήν; . . . δύο λέξεις δὲν τὸν εἶδον νὰ σοῦ εἰπῇ . . . ἀλλόκοτον πρόσωπον μνηστήρος παριστάνει σήμερον ὁ κύριος αὐτός! . . .

— Ἀλλ' ἡξεύρετε, μητέρα μου, πολὺ καλὰ ὅτι δὲν εἶναι ἀκόμη μνηστήρ μου.

— Πῶς; τί; τί λέγεις ψυχούλα μου; τί λέγεις; . . . ὥς οὐδὲν λοιπὸν νομίζεις τὸν ἀνταλλαχθέντα λόγον; . . .

Ἡ κυρία Βάλα ἐλάλει μεγαλοφώνως λέγουσα ταῦτα· τὰ βλέμματα λοιπὸν πάντα ἐστράφησαν πρὸς αὐτήν.

Μικρὰ καταιγὶς ἐπὶ τοῦ ὀρίζοντος! . . .

Καὶ πάλιν ὁ Ἀρχιλόχος διέβαινεν ὀλίγα βήματα μακρὰν ἡμῶν.

— Τί λέγετε, κύριε Ἀρχιλόχε, εἶπεν ἀκούσασα αὐτὸν ἡ κυρία Βάλα.

— Δέγω, κυρία μου, ὅτι βλέπω καταιγίδα ἐπὶ τοῦ ὠραίου ὥς τοῦ Διὸς προσώπου σας . . .

— Πῶς; ἔχω πρόσωπον ἐγὼ Διός; . . . ἀλλ' ὁ Ζεὺς, κύριε, ἦτον ἀνὴρ, ἂν δὲν ἀπατῶμαι . . .

— Ναί, κυρία μου, πλὴν εἶχε τὸ ὠραιότερον πρόσωπον τοῦ Ὀλύμπου.

— Φθάνουν αἱ ταιαῦται ἀνοησίαι, κύριε Ἀρχιλόχε, καὶ εἶπατέ μου ποῦ βλέπετε τὴν καταιγίδα;

— Θέλω σᾶς τὸ εἰπεῖ, κυρία, ὅταν θὰ ἦμεθα μόνοι.

Ἡ κυρία Βάλα μᾶς ἔνευσε ν' ἀπομακρυνθῶμεν. Ἡ Ἑλένη ἐπλησίασεν εἰς τινὰς κυρίας, ἐγὼ δὲ ὑπῆγα καὶ ἐκάθισα πλησίον τῆς δεσποινίδος Πηγᾶ, ἀλλ' ἡ προσοχή μου ἦτον προσηλωμένη ἐπὶ τοῦ ζεύγους τῆς κυρίας Βάλα καὶ τοῦ Ἀρχιλόχου.

Οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς κυρίας Βάλα ἦσαν ὑπερμέτρως ἀνοικτοί· οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ κυρίου Ἀρχιλόχου διεγωνίζοντο πρὸς αὐτούς· τὸ στόμα του ἔχασκε, καὶ ἡ κίνησις τῶν μεγάλων ὀδόντων του μοὶ ἐφάνη ὥς μία τῶν μεγίστων ἐκείνων τριπτικῶν μηχανῶν τὰς ὁποίας φέρουν ἐξ Ἀγγλίας. Εἶδον τὴν κυρίαν Βάλα κτυποῦσαν τὰ γόνατά της, χειρονομοῦσαν, ἀναπηδῶσαν ἐπὶ τῆς ἑδρας της. Τέλος πάντων ἐσηκώθη καὶ σχεδὸν ἀσκωλιάζουσα ἦλθε πρὸς ἐμέ.

— Κυρία, μοὶ εἶπε μετὰ φωνῆς τραχείας καὶ δυσηχοῦς, νομίζω ὅτι εἶστε κακοδιάθετος . . . κάμνετε καλὰ ν' ἀποχωρήσετε εἰς τὸν κοιτῶνά σας.

Ἐσηκώσῃν, ἐπροσκύνησα καὶ ἀπεχώρησα.

Καθ' ἣν στιγμὴν ἐξηρχόμην τῆς αἰσούσης, δὲν ἔδυνήσῃν νὰ μὴ κυττάξω πρὸς τὸ μέρος ὅπου εὕρισκατο ὁ Γεώργιος· κατέλαβον δὲ τὸ ἀδημονοῦν βλέμμα του ἀκολουθοῦν με μετ' ἐκφράσεώς τινος ἀνησυχίας.

Ὁ νοῦς μου ὅλος ἦτον εἰς τὸν Γεώργιον· οὐδ' ἐσυλλογίζομην καὶ τὴν νέαν προσβολὴν τῆς κυρίας Βάλα. Τὸ δι' ἐμέ νέον τοῦτο αἰσῆμα ἠΰξανε ἐντὸς τῆς ψυχῆς μου ἀναβαῖνον ὡς κύμα τρικυμιώδους θαλάσσης· ἡ καρδία μου ἔπαλλε καὶ ἀνεσήκονε τὸ στήθος μου σφοδρῶς ἀσπμαῖνον· ὁ Γεώργιος ἤνοιξε κόσμον ἄγνωστον εἰς ἐμέ· ἄλογος ἦτον ὁ ἔρως μου... ἀσύνητον τὸ πάθος... καὶ μολαταῦτα κατεβλήσῃν. Ἡ ἐπὶ τῆς γῆς ταύτης εὐδαιμονία, ἔλεγον κατ' ἐμαυτήν, εἶναι μόνον μετ' αὐτοῦ... Αὐτὸς ὁ Θεὸς εἰς ἐμέ τὸν ἀποστέλλει... Ἐπειτα ἡ ἐνθύμησις τῆς Ἑλένης διήρχετο τὸ πνεῦμά μου· τὴν ἔβλεπον σπρηνοῦσαν, ἀπηλπισμένην, ἐλαινὴν· καὶ τότε ἀπείρους προσπαθείας κατέβαλλον εἰς ἀπομάκρυνσιν τῆς εἰκόνης τοῦ Γεωργίου. — Μετὰ ταῦτα ἄλλως ἐσκεπτόμην. — Καὶ τί, τέλος πάντων ἔλεγον κατ' ἐμαυτήν, καὶ τέλος πάντων τί τῆς χρεωστῶ;... ναὶ, μὲν, εἶμαι ὑπομίσθιος αὐτῆς... ἀλλὰ πταίω ἐγὼ ἂν ἐκεῖνος μὲ προτιμᾷ; Ἐνήργησα τίποτε ὥστε νὰ σύρω τὴν προσοχὴν τοῦ μνηστῆρός της; Εἶμαι τάχα ὑπεύθυνος τοῦ αἰφνιδίου αἰσῆματος τὸ ὁποῖον ἐνέπνευσα εἰς τὸν Γεώργιον; Ἐὰν δὲ καὶ ἐγὼ τὸν ἀγαπῶ, ἂν αἰσθάνωμαι ἐμαυτὴν δούλην τοῦ ἀνδρός τούτου, πρὸς ὅν λέξεις τινὰς μόνον ἀπηύθυνον καθ' ὅλον μου τὸν βίον, δὲν εἶναι ὑπεύθυνος τούτου αὐτὴ ἡ ἰδία; Εἶναι ἤδη ἐπέκεινα τῶν τριῶν μηνῶν ἀφοῦ περὶ αὐτοῦ μόνον μοί λαλεῖ... αὐτὴ ἡ ἰδία ἀνάπτει τὴν φλόγα ἣτις μὲ κατακαίει... καὶ ἐγὼ

νά τὴν εὐσπλαγχνισθῶ; "Οχι! ὄχι! Ὁ Γεώργιος θὰ ᾔηται ἐδικός μου . . . ὁ Γεώργιος εἶναι ἐδικός μου . . . Ναί, ἐγὼ μόνη ἤμπορῶ νὰ τὸν κάμω εὐτυχῇ, ἐγὼ μόνη ἤμπορῶ νὰ νοήσω ὅλην τὴν ἀβρότητα τῆς εὐαισθητοῦ ταύτης καὶ ἰδιοτρόπου καρδίας . . . Ὁ Γεώργιος εἰς ἐμέ μόνην ἀνήκει . . . "Ω! τί εὐτυχία νὰ ᾔμαι πάντοτε, διὰ βίου πλησίον του, νὰ τὸν βλέπω πάντοτε, νὰ τὸν ἀκούω λαλοῦντα! . . . νὰ τὸν ὑπηρετῶ γονυπετής! . . . Ὁ Γεώργιος εἰς ἐμέ μόνην ἀνήκει! μόνον εἰς ἐμέ! Κανεῖς πλέον εἰς τὸν κόσμον δέν θέλει μοὶ τὸν στερήσει.

Ἐκοιμήθην τὴν νύκτα ἐκείνην μᾶλλον ἥσυχος παρὰ τὸ σύννηθες. Τὴν ἐπαύριον πρωΐ, τὴν ὥραν τοῦ προγεύματος, εὗρον ἐνώπιόν μου πρόσωπα σκυθρωπότατα. Αὐτὴ ἡ Ἐλένη, ἡ συνήθως τόσον ἀγαθὴ πρὸς ἐμέ, εἶχε τὴν πρωΐαν ἐκείνην ψυχρότητα παγετώδη.

Τὴν ὥραν τοῦ περιπάτου, ἡ Ἐλένη ἐξῆλθε μετὰ τῆς μητρὸς της· οὔτε καὶ μοὶ ἀνήγγειλον ὅτι ἔμελλον νὰ ἐξεέλθωσι. Τὸ γεῦμα, ἡ αὐτὴ πρὸς ἐμέ ψυχρότης· τὸ ἐσπέρας, παρηγγέλθη νὰ μὴ γείνωσι δεκταὶ ἐπισκέψεις, καὶ τὸ τσάϊ ἐδόθη ἐν τῷ κοιτῶνι τῆς κυρίας Βάλα, ὅπου ἐγὼ δέν εἶχον τὴν ἄδειαν νὰ εἰσέλθω.

Δεκαπέντε ἡμέραι παρῆλθον τοιουτοτρόπως· ἐπειδὴ δὲ ἐφοβήθην ὅτι ἡ διηνεκὴς αὕτη οἰκουρία ἠδύνατο νὰ βλάψῃ τὴν ὑγείαν μου, ἀπεφάσισα νὰ ἐξεέλθω μόνη καὶ ἄνευ ἀδείας εἰς μικρὸν περίπατον. Ἡ ἀπόφασίς μου ἦτον, ὡς τὸ βλέπω σήμερον, ὀλίγων ἀπερίσκεπτος· ἐν Γαλλίᾳ αἱ νεάνιδες σπανίως ἐξέρχονται ἄσυνόδευτοι· ἐν Ἑλλάδι καὶ αἱ ὑπανδροὶ ἀκόμη γυναῖκες, ἕως πρὸ ὀλίγων ἐτῶν, δέν ἐξέρχοντο ἄνευ συνοδίας. Ἐκλέξασα ὡς τόπον τοῦ περιπάτου μου τὸν βα-

σιλικὸν κήπον, ἔφθασα ἐκεῖ ἐντὸς ὀλίγων στιγμῶν. Ἦτον ὠραία χειμερινὴ ἡμέρα· λαμπρὸς ἥλιος ἐξέρμαινεν ἡδέως χωρὶς νὰ καίῃ . . . ὁ οὐρανὸς ἦτον καθαρὸς, ἀνέφελος, τὸ δὲ γλυκύτατον αὐτοῦ κυανναυγὲς χρῶμα ἀδύνατον εἶναι νὰ εἰκονίσῃ ὁ ἐπιτηδειότερος ζωγράφος· αἱ δενδροστιχίαι τοῦ κήπου ἦσαν ὀλοπράσινοι . . . ἄλση καὶ πρασιαὶ εὐωδίαζον δροσερὰν καὶ ἡδυτάτην εὐωδίαν . . . αὖρα ζεφύρου, σείουσα ἐλαφρῶς τὰ φύλλα τῶν δένδρων, καὶ ἀερίζουσα τὸ πρόσωπόν μου, ἐνέπνεεν εἰς ὅλην μου τὴν ψυχὴν γλυκυτάτην τινὰ εὐεξίαν . . . ἤσθανόμην ἑμαυτὴν τόσον ἐλαφρὰν, ὥστε πλήρης ἡδονῆς καὶ μέθης ἐπέτων μᾶλλον ἢ ἐβάδιζον ὑπὸ τὰ δένδρα τοῦ κήπου . . . εἶχον τοσαύτην γαλήνην, ἀνάπαυσιν, ἡσυχίαν πνεύματος, ψυχῆς καὶ σώματος, ὅσην ποτὲ κατ' ὅλον τὸν βίον μου δὲν ἤσθάνθην . . .

Δὲν ἤξεύρω πόσην ὥραν ἔμεινον ἐκεῖ, διαβαίνουσα δι' ὅλων τῶν περικαμπῶν ἐκείνων δρόμων, ἱσταμένη ἐπὶ παντὸς ὑψώματος ἵνα θαυμάζω μακρόθεν τὴν ὠραίαν ἐκείνην καὶ ὡς μέγα κάτοπτρον ὁμαλὴν θάλασσαν, τὰς κορυφὰς τῶν βουνῶν τῆς παραλίας καὶ τῶν ἐν τῷ κόλπῳ νήσων, τὰς μεγαλοπρεπεῖς στήλας τοῦ ναοῦ τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς . . . σιγὴ βαθεῖα ἐβασίλευε κατ' ὅλον τὸν κήπον· δὲν ἤκούετο εἰμὴ μόνον ὁ ἦχος τῶν κωδῶνων αἰγῶν τινων αἵτινες διέβαινον ὅπισθεν τοῦ φράκτου τοῦ κήπου . . . ὅτε αἰφνης εἶδον ἐνώπιόν μου ἐπὶ τῆς καμπῆς μιᾶς τῶν δενδροστιχιῶν τὸν Γεώργιον.

Κατάπληκτος ἔμεινα καὶ ἐστάθην· ὁ Γεώργιος δὲν ἐφαίνετο ἐκπεπληγμένος ὀλιγώτερον ἐμοῦ. Μ' ἐπλησίασε καὶ μ' ἐχαιρέτισεν εὐλαβῶς.

— Σεῖς ἐδῶ, δεσποινίς Ἐλίζα, μόνη, ἄνευ τῆς Ἐλένης;

Ἐμενον ἄναυδος, δὲν ἀπεκρίθη καὶ ἡσθάνθη ὅτι ἡρυ-
ξίασα.

— Μὲ συγχωρεῖτε νὰ σᾶς συνοδεύσω, δεσποινίς.

Ἡ γλῶσσά μου ἐκόλλησεν εἰς τὸν λάρυγγά μου, δὲν
ἠδυνήθη ν' ἀρξώσω λέξιν, καὶ μόνον διὰ τῆς κεφαλῆς
ἐνεύσα ὅτι τῷ ἐπέτρεπον νὰ μὲ συνοδεύῃ. Οὕτ' ἐγὼ πλέον
ἐγνώριζον τί ἔπραττον· ἤρχισαμεν νὰ περιπατῶμεν.

— Θέλουν νὰ μ' ἐμποδίσωσι νὰ σᾶς βλέπω, δεσποινίς,
μοὶ εἶπεν ὁ Γεώργιος ἀποτόμως. Τοῦτο δὲν εἶναι ἴσως
γελοῖον;

— Κύριε, εἶπα τέλος πάντων, κύριε, δὲν σᾶς καταλαμ-
βάνω.

— Αἱ λοιπὸν, ἐνόησαν αὐτοὶ, Κυρία μου, ἐνόησαν ὅτι
ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς καὶ ἦν σᾶς εἶδον, ἡσθάνθη πρὸς
ὑμᾶς τῷ ζωηροτέρῳ συμπάθειαν . . . ἐνόησαν, Κυρία μου,
ὅτι ὑμεῖς δὲν ἐνοήσατε . . . ὅτι σᾶς ἀγαπῶ, ὅτι σᾶς λα-
τρεύω . . .

— Κύριε! Κύριε! . . . ἀνέκραξα καὶ ἐνταυτῷ ἡσθάνθη
ὅτι αἱ φρένες μου μ' ἐγκατέλειπον.

Τὴν στιγμὴν ταύτην ἔτυχε νὰ διαβαίνωσιν ἐκεῖθεν ἡ κυ-
ρία Μαργαρίτα συνοδευομένη ὑπὸ τοῦ τέκνου τῆς, παιδίου
πενταέτους, καὶ τοῦ κυρίου Ἀρχιλόχου.

— Ἀ! ᾧ! σεῖς ἐδῶ! σεῖς ἐδῶ! εἶπεν ὁ Ἀρχιλόχος ἀπευ-
θυνόμενος πρὸς τὸν Γεώργιον.

Ἦμην ἐκτὸς ἐμαυτῆς· ὁ Γεώργιος ποσῶς δὲν ἐσυγ-
χύσθη.

— Καὶ διατί σᾶς φαίνεται παράδοξον ὅτι μ' εἴσχετε
ἐδῶ;

— Σᾶς ἐνόμιζον ὅλως ἀσχολούμενον εἰς τὰς βουλευτικάς σας ἐργασίας, καὶ δὲν ἐπίστευον ὅτι ἔχετε καιρὸν νὰ κάμνετε εἰδύλλια.

— Πάντοτε κακολογίας! εἶπεν ἡ κυρία Μαργαρίτα.

— Ἡξεύρετε ὅμως, κυρία, ὅτι κατὰ τοῦτο αὐτὸς ἔχει τὸ μονοπώλιον, εἶπε μετὰ πολλῆς ψυχρότητος ὁ Γεώργιος.

— Δὲν περιπατοῦμεν; εἶπεν ὁ Ἀρχίλοχος.

Ἐγὼ, ἡ Μαργαρίτα καὶ τὸ παιδίον τῆς ἐβαδίζομεν ἔμπροσθεν, ὁ Γεώργιος καὶ ὁ Ἀρχίλοχος ἦρχοντο κατόπιν. Ἡμὴν πάντοτε τεταραγμένη· ἡ κυρία Μαργαρίτα μὲ ἠρώτησε πῶς εὗρέσθην μόνη ἐν τῷ κήπῳ, ἄνευ τῆς Ἑλένης καὶ μετὰ τοῦ Γεωργίου· τῆς ἐξήγησα τοῦτο, ἀλλὰ δὲν ἐφάνη εὐχαριστημένη εἰς τὰς ἐξηγήσεις μου.

— Δὲν γνωρίζετε τὸν τόπον τοῦτον, δεσποινίς· καθὼς πᾶσα μικρὰ πόλις, αἱ Ἀθῆναι εἶναι ἔκδοτοι εἰς τὰς κακολογίας . . . Τί θέλετε νὰ κάμνωσιν οἱ κάτοικοι πόλεως πεντήκοντα ἕως ἐξήκοντα χιλιάδων ψυχῶν, εἰμὴ νὰ κακολογῶσι τὸν πλησίον; . . . “Ἐδεάσθῃ ὁ κύριος δεῖνα ἀναβαίνων δις σήμερον εἰς τῆς κυρίας δεῖνος.” ὁ κύριος δεῖνα ἄλλος ἐπέραςε χθὲς πεντάκις ὑπὸ τὰ παράθυρα τῆς κυρίας τριαστέρου . . . — “Παράδοξον, ὁ κύριος Β. περιπατεῖ πάντοτε εἰς τὸ αὐτὸ μέρος καὶ κατὰ τὴν αὐτὴν ὥραν καθ’ ἣν καὶ ἡ κυρία Γ. — καὶ οὕτω καθεξῆς” . . . “Ἔστε προσεκτικῇ, δεσποινίς, εἰάν θέλητε ν’ ἀπαλλαχθῇτε πολλῶν βασάνων. Ἐπεριπάτουν πρὸ ὀλίγου μόνη μετὰ τοῦ υἱοῦ μου, καὶ μετὰ πολλῆς δυσανεσκειίας εἶδον νὰ μὲ πλησιάσῃ ὁ κύριος Ἀρχίλοχος· ὅτε σᾶς ἀπήντησα, ἐζήτουν νὰ τὸν ἀπομακρύνω· ἂν καὶ γελοῖος, ἤμπορεῖ μολαταῦτα νὰ ἐνοχοποιήσῃ εἰς χώραν τοιαύτην φιλύποπτον καὶ ψοφοδεῇ.

“Ενευσα τὴν κεφαλὴν καὶ παντάπασι δὲν ἀπεκρίθην· ἀκροαζομένη δὲ προσεκτικῶς τὴν πρὸς ἀλλήλους ὁμιλίαν τοῦ Γεωργίου καὶ τοῦ Ἀρχιλόχου, δὲν κατώρθωσα ν’ ἀκούσω εἰμὴ λέξεις τινὰς μόνον, μεταξὺ τῶν ἄλλων τὰς ἐξῆς συχνάκις ἐπαναληφθείσας ὑπὸ τοῦ Ἀρχιλόχου· “σᾶς ἐκμεταλλεύεται.” — Βραδύτερον ἔμαθον ὅτι ὁ Ἀρχιλόχος ἐπάσχιζε νὰ ἐμπνεύσῃ εἰς τὸν Γεώργιον ἀμφιβολίας περὶ τῆς εἰλικρινείας τῆς πρὸς αὐτὸν φιλίας τοῦ κυρίου Βάλα.

“Ὅτε ἐφθάσαμεν εἰς τὴν θύραν τοῦ κήπου, ἡ κυρία Μαργαρίτα μοὶ ἐπρότεινε νὰ μὲ συνοδεύσῃ εἰς τὴν οἰκίαν· ἐδέχθην τὴν πρότασιν μετὰ προθυμίας, καὶ ἀπεχαιρετίσαμεν τὸν Γεώργιον καὶ τὸν Ἀρχιλόχον· μόλις εἶχον τὴν τόλμην νὰ ὑψώσω τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐπὶ τοῦ Γεωργίου πρὸς νεῦσιν χαιρετισμοῦ· οὗτος δὲ ἔκυψεν ἐνώπιόν μου καὶ ἀπεκάλυψε τὴν κεφαλὴν· ἦτον δὲ μελαγχολικὸς καὶ κάτωχρος.

“Ὅτε ἐμείναμεν μόναι, ἡ κυρία Μαργαρίτα μοὶ εἶπεν.

— Ὁ Ἀρχιλόχος δὲν εἶναι φίλος σας, οὔτε φίλος τοῦ Γεωργίου· εἶναι ἀληθὲς ὅτι δὲν εἶναι φίλος κανενός . . . θέλετε ἰδεῖ ποίαν σκευωρίαν σᾶς πλέκει, κατὰ τὴν συνήθειαν αὐτοῦ.

Ἐπανελθούσα εἰς τὴν οἰκίαν ἤμην ὅλη ἀνήσυχος καὶ τεταραγμένη· ἐπρόβλεπον ἔκρηξιν τινα καὶ καταιγίδα, ἀλλ’ οὐδὲν τοιοῦτο συνέβη. Τὴν ὥραν τοῦ γεύματος εὔρον τὴν αὐτὴν ψυχρότητα τῶν προηγουμένων ἡμερῶν εἰς τε τὴν κυρίαν Βάλα καὶ τὴν δεσποινίδα Βάλα· οὐδεμίαν ὁμῶς παρητήρησις μοὶ ἐγένετο περὶ τῆς ἐξόδου μου. Δὲν ἐδυνήθην νὰ φάγω τίποτε, ἂν καὶ μεγάλας κατέβαλλον προσπαθείας εἰς το νὰ κρύψω τὴν ταραχὴν μου.

Τὸ ἑσπέρας ἔμαθον παρὰ τῆς Μαριγοῦς ὅτι ὁ κύριος

Ἀρχίλοχος ἤλθε πολλάκις ζητῶν τὸν κύριον Βάλα. Τούτου δὲ ἀπόντος, ἀνήγγειλεν ὅτι ἤθελεν εἰσεῖ εἰς ἐπίσκεψιν τὸ ἑσπέρας.

Ἐναντίον τῆς διατάξεως τῶν προηγουμένων ἑσπερῶν, τὴν φορὰν ταύτην ἡ ἀπαγόρευσις ἤρθη. Ἐντὸς τῆς ἡμέρας αἱ δέσποιναι Βάλα προσεκάλεσαν διαφόρους εἰς τὸ τσαῖ τῆς ἑσπέρας.

Ἐνεκα τῶν συμβάντων τῆς ἡμέρας ἐνόμισα πρέπον νὰ μὴ λείψω τὸ ἑσπέρας ἐκεῖνο ἐκ τῆς αἵθουσας.

Μετ' ἀλγεινῆς ἐντυπώσεως ἐνθυμοῦμαι τὸ ἑσπέρας ἐκεῖνο. Περὶ τὴν ἐννάτην ὥραν ἡ αἵθουσα ἦτον πλήρης· ὅλοι σχεδὸν οἱ φοιτῶντες εἰς τῆς κυρίας Βάλα ἦσαν ἐκεῖ συνηθροισμένοι· μεταξὺ ἄλλων ὁ φίλος μου ἱατρὸς Πηγᾶς, ἡ κυρία Μαργαρίτα, ἡ κυρία Βασιλικὴ Πηγᾶ, ὁ κύριος Ἀρχίλοχος καὶ ὁ Γεώργιος.

Αἱ μεταξὺ τῶν διαφόρων ἐμάδων συνομιλίας ἦσαν λίαν ζωηραί· ὁ κύριος Πηγᾶς μοι εἶχε συστήσει ἀξιωματικούς τινας τοῦ γαλλικοῦ ναυτικοῦ, καὶ ἐλάλησα ἐπιπολὺ μετ' αὐτῶν. Ὁ Γεώργιος μετέσχε τῆς ὁμιλίας, καὶ ἐδείχθη χαρίεις ὅλως τὴν συμπεριφορὰν καὶ πλήρως ἀκριβείας καὶ ἀξιοπρεπείας εἰς ὅσα ἔλεγε· δι' εὐφυῶν καὶ ἐρασμίων τρόπων μοι διεδήλωσε καὶ πάλιν τὸν ἔρωτά του, ἀλλὰ καὶ διὰ τσαύτης ἐντέχνου ἐπιτηδειότητος, ὥστε ἡ ἐννοια τῶν λόγων του διήρχετο ὑπεράνω τῆς κεφαλῆς τῶν παρόντων καὶ ἔφθανεν εἰς ἐμέ μόνην. Ἐκ τῆς συγκινήσεώς μου, ἐκ τῶν παλμῶν τῆς καρδίας μου ἔβλεπε βεβαίως ὁποῖαν εὐδαιμονίαν ἠσθάνομην ἐν ἐμαυτῇ . . . οἱ ὀφθαλμοὶ ἀμφοτέρων ἀπηντῶντο πολλάκις, καὶ αἱ δύο ἡμῶν ψυχαί, πάλλουσαι ἐκ μέθης καὶ εὐτυχίας ἀφάτου, συνεμίχθησαν ἐν ἐνὶ καὶ τῷ αὐτῷ βλέμματι! . . .

Καὶ τί λοιπὸν εἶναι τὸ ὑγρὸν τοῦ βλέμματός τούτου, τὸ με-
θύσκον ἡμᾶς ὡς οἶνος γενναῖος; Λάμπει, θερμαίνει ὡς ἀκτὶς
ἡλίου ἑαρινοῦ· ἡ καρδιά εὐρύνεται, ἡ ψυχὴ ἀφίπταται εἰς
χώρας αἰθερίους . . . ὅποια συγκίνησις γλυκεῖα! Ὁ ἀληθὴς
ἔρως εἶναι τὸ μέγιστον τῶν εὐεργετημάτων τοῦ οὐρανοῦ . . .
ἀδύνατον εἶναι ἄνθρωπος νὰ περιγράψῃ τὴν αἴσθησιν ἐκείνην,
τὴν πνευματικὴν συγχρόνως καὶ ὕλικήν, τὴν κυριεύουσαν
τὴν ἡμῶν τὴν οὐσίαν, τὴν εὐεξίαν ἐκείνην τὴν ὅποιαν πρέπει
τις νὰ αἰσθανθῇ ἵνα τὴν ἐννοήσῃ, καὶ τῆς ὁποίας οὐδεμία
περιγραφή δύναται νὰ δώσῃ τὴν παραμικρὰν ιδέαν!

Ἐκστατικῇ ἔμενον ἐνώπιον τοῦ Γεωργίου . . . ἦτον ἡ μα-
καριότης τοῦ οὐρανοῦ . . . τὸν ἤκουον καὶ ἐσιώπων, ἀλλὰ τὸ
βλέμμα μου ἔλεγε πρὸς αὐτόν . . . “ἀκολουθεῖ . . .
ἀκολουθεῖ . . . σὲ ἀκροάζομαι . . . σὲ ἀγαπῶ . . . σὲ λα-
τρεύω . . .

Μίαν τῶν στιγμῶν ἐκείνων ὁ Γεώργιος εὐρέσθη μόνος
πλησίον μου· προσήγγισε τότε ὅσον ἡδυνήσθη πρὸς ἐμέ, καὶ
ὥχρος, λαμπροὺς ἔχων τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τρέμοντα τὰ
χείλη, ἐψιθύρισε τὰς ἐξῆς λέξεις·

— Ἐλίζα, σὲ ἀγαπῶ . . . μέ ἀγαπᾷς καὶ σὺ, δὲν εἶναι
ἀλήθεια;

Τὴν στιγμὴν ταύτην ἡ Ἑλένη ἦτον ἐπὶ τοῦ κληδοκυμ-
βάλου καὶ ἔμελλε νὰ παίξῃ. Τὰ βλέμματα αὐτῆς καὶ ἐμοῦ
ἀντικρύσθησαν· ἔβλεπε τὴν συγκίνησιν τοῦ Γεωργίου καὶ ἔμε-
νεν ἐμβρόντητος. Εἶδον καὶ τὴν κυρίαν Βάλα τοξεύουσαν
ἐπ’ ἐμέ βλέμματα κεραυνοβόλα· ὁ κύριος Ἀρχίλοχος ἐκάσθητο
πλησίον τῆς καὶ ἐλάλει μετὰ πολλῆς σφοδρότητος βλέπων
ἐπίσης πρὸς ἐμέ.

Ἀγνοῶ τί συνέβη τότε ἐντὸς τῆς κεφαλῆς μου καὶ τῆς

καρδίας μου· ἦτον παραφροσύνη, ἦτον παραφορὰ ἔρωτος, ἦτον ἐπανάστασις τῆς ἀδιακόπως πιεζομένης ὑπερηφάνιας μου; ἀπεκρίθη πρὸς τὸν Γεώργιον συντόμως καὶ ζωηρῶς.

— Δός μοι ἀπόδειξιν τοῦ ἔρωτός σου, κύριε . . . τα αὐτὰ εἶπες καὶ πρὸς τὴν Ἑλένην πρὸ ἐνὸς μόλις ἔτους, καὶ ἰδοὺ σήμερον εἶσαι εἰς τοὺς πόδας μου!

— Ἀπόδειξιν λέγεις; εἶπεν ὁ Γεώργιος πλησιάζων ἔτι μᾶλλον πρὸς ἐμὲ σπινθηροβολούντων τῶν ὀφθαλμῶν του, ἀπόδειξιν λέγεις;

Φεῦ! δὲν ἐβράδυνε νὰ μοὶ δώσῃ τὴν ἀπόδειξιν ταύτην, ἀπόδειξιν ἀχαλινώτου ἔρωτος.

Ἦνοιγεν ἤδη τὸ στόμα νὰ μοὶ ἀποκριθῇ ὅτε ἡ κυρία Βάλα ἐπέπεσε κατ' ἡμῶν ὡς κεραυνός.

— Τί σκάνδαλον εἶναι αὐτὸ, κυρία; . . . τί μυστικὴ συνδιάλεξις εἶναι αὐτή; . . . ἐξέλθετε κυρία.

Ἦσπάνθη τότε λυγρίζοντα τὰ γόνατά μου καὶ δὲν ἠδυνήθη νὰ σηκωθῶ ἐκ τῆς ἔδρας μου.

— Ἐξέλθετε! εἶπεν ἐκ νέου ἡ κυρία Βάλα.

Ὁ Γεώργιος εἶχε σηκωθῇ κάτωχρος καὶ τρέμων καὶ ἀνωρᾶμένως ἔχων τὰς τρίχας.

— Διὰ τοὺς οἰκτιρμοὺς τοῦ Θεοῦ! ἀνέκραξε, κυρία! τί κάμνετε;

— Καὶ σεῖς, κύριε . . . εἰστε αὐθάδης . . . ἀχάριστος . . . εἶπεν ἡ κυρία Βάλα. Ἐπειτα, στρεφομένη ἀποτόμως πρὸς ἐμέ.

— Ἠκούσατε, κυρία; ἐξέλθετε! ἐξέλθετε! καὶ δια τοῦ δακτύλου ἐδείκνυε τὴν θύραν τῆς αἰθούσης.

Πρὶν ἢ ὁ κύριος Βάλας καὶ ἡ Ἑλένη λάβωσι καιρὸν να δράμωσι πρὸς ἡμᾶς, ὁ Γεώργιος ἐπλησίασε πρὸς ἐμέ προσφέρων μοι τὸν βραχίονα.

— Ἄς ἐξέλθωμεν ὁμοῦ, κυρία . . .

— Τί; πῶς; εἶπεν ἐμβρόντητος ἡ κυρία Βάλα.

— Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης, κυρία, λογίζομαι ἀδελφὸς τῆς ἐξυβρισθείσης ταύτης νεάνιδος, ἀπεκρίθη ὁ Γεώργιος ἀνυψῶν ἀγερώχως τὴν κεφαλὴν.

— Καὶ ἐγὼ ἐπίσης ζητῶ τὴν ἄδειαν τῆς δεσποινίδος νὰ λογίζωμαι ἀδελφὸς αὐτῆς.

Εἶπε ταῦτα ὁ ἱατρὸς Πηγᾶς προσφέρον μοι καὶ αὐτὸς τὸν βραχίονα.

— Κυρία, ἠκολούθησεν οὗτος, ἡ ἀδελφή μου θέλει σᾶς δεχθῇ εἰς τὴν οἰκίαν της ὡς ἀδελφήν . . . δὲν ἔμπορεῖτε πλέον νὰ μένετε ἐν τῇ οἰκίᾳ ταύτῃ . . . ὑπάγωμεν . . .

Ἐσηκώσθη μηχανικῶς καὶ ἔλαβον τὸν βραχίονα τοῦ ἱατροῦ.

Πᾶν ὅ,τι διηγήσθη συνέβη ἐντὸς ὀλίγων δευτερολέπτων. Ἀφοῦ ἔλαβον τὸν βραχίονα τοῦ ἱατροῦ, δὲν ἐνδυμοῦμαι πλέον τί ἔγεινε· συγκεχυμένα εἶναι τὰ πάντα ἐν τῇ μνήμῃ μου.

Δύω ἡμέρας μετὰ τὴν ἐγκατάστασίν μου ἐν τῇ οἰκίᾳ Πηγᾶ, ἔλαβον τὴν ἀκόλουθον ἐπιστολὴν τοῦ Γεωργίου.

“Ἐννοεῖτε δεσποινίς, ὁποῖον αἴσθημα μὲ ἀποκλείει τῆς οἰκίας σας· μετὰ τὸ σκάνδαλον τῆς προχθεςινῆς ἐσπέρας, μόνον ὡς μνηστὴρ ἔμπορῶ νὰ ἐμφανισθῶ ἐνώπιόν σας· ἔρχομαι λοιπὸν νὰ ζητήσω τὴν χεῖρά σας. Συναινεῖτε νὰ γίνητε σύζυγός μου; Θέλετε νὰ συμμερισθῇτε τὴν καλὴν ἢ τὴν κακὴν τύχην μου; Εἶπατε “ναί”, καὶ γίνομαι ὁ εὐδαιμονέστερος ἄνθρωπος τῆς γῆς. Τὸ διάβημά μου τοῦτο δὲν εἶναι

κανονικόν, τὸ γνωρίζω· ὅλαι ὅμως αἱ περιπέτειαι τοῦ κοινοῦ ἡμῶν ἔρωτος ἦσαν παράδοξοι· λέγω κοινοῦ ἔρωτος, διότι ἠξεύρω ὅτι μὲ ἀγαπᾶτε ὅσον σᾶς ἀγαπῶ. Δέν εἶμαι δεισιδαίμων, πολλοῦ γε καὶ δεῖ· ἀλλ' εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴ προξενίσῃ ζωηράν εἰς ἐμέ ἐντύπωσιν τὸ ἀόρατον, τὸ ὑπερφυσικὸν ἐκεῖνο ρεῦμα ὅπερ μᾶς ἔσυρε πρὸς ἀλλήλους, καὶ ἰδίως ἡ καταπληκτικὴ ἐκείνη ὁμοιότης τὴν ὁποίαν ἔχετε μετὰ τῆς μόνης γυναικὸς τὴν ὁποίαν ἠγάπησα ἐν τῷ βίῳ μου, μετὰ τῆς μητρός μου. Ἀφ' ἧς στιγμῆς σᾶς εἶδον, ἀνεπόλησα τοὺς λόγους τοῦ Ἰακώβ πρὸς τὴν σύζυγον αὐτοῦ κατ' ἣν ἡμέραν εἰσήρχετο αὕτη εἰς τὴν συζυγικὴν οἰκίαν. “Ἐλθέ, εἶπεν ὁ Ἰακώβ πρὸς τὴν νέαν του σύζυγον, ἐλθέ νὰ λάβῃς τὴν πατέρα τῆς μητρός μου.” Ὁ ἔρως ἡμῶν, Ἐλίζα, εἶναι ἔρως ἐμπνευσθεὶς ἄνωθεν . . . ἠγαπήθημεν ἅμα εἰδωμεν ἀλλήλους . . . ἀνεγνωρίσθημεν . . . μεταφορά τις λίαν δημοτικὴ λέγει ὅτι ὁ ἔρως εἶναι μῆλον κατὰ τὸ ἡμισυ ἀνὴρ καὶ κατὰ τὸ ἡμισυ γυνή· εἶναι δέ τοσαῦτα τὰ μῆλα ταῦτα, ὅσα καὶ τὰ ζεύγη τῶν ἀνθρώπων ἐπὶ τῆς γῆς. Ὁ πατέρας, λέγει ἡ παράδοσις ἐκείνη, εὐαρεστεῖται νὰ κόπῃ τὰ μῆλα ταῦτα εἰς δύο καὶ νὰ βρίπτῃ αὐτὰ εἰς τὸν κόσμον· τὰ ἡμίση ταῦτα τῶν μῆλων τρέχουν πανταχόσε, καὶ μόνον ὅταν, ἐν τῇ μυστηριώδει ταύτῃ περιστροφῇ, τὰ δύο ἡμίση τοῦ αὐτοῦ μήλου ἀπαντηθῶσι, τότε γεννᾶται ὁ ἔρως. Εἵμεθα λοιπὸν, Ἐλίζα, τὰ δύο μέρη ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ μήλου· δέν ἡμποροῦμεν πλέον νὰ χωρισθῶμεν. “Ὅθεν ἄς μὴ πολυπραγμονῶμεν περὶ τοῦ ἡμετέρου ἔρωτος· ἀγαπώμεθα, διότι ἔπρεπε ν' ἀγαπώμεθα. Εἶπατε περὶ τοῦ ἔρωτός μου πρὸς τὴν Ἐλένην· ἐνόμισα ὅτι τὴν ἠγάπων· ἠπατήθην. Ὁ βίος μου ὑπῆρξε πλήρης ταραχῶν καὶ δοκιμασιῶν· ὁ χαρακτήρ μου,

παροξυνόμενος ἐκ τῶν πραγμάτων καὶ τῶν περιστάσεων, δὲν προσεκολλᾶτο εὐκόλως εἰς τοὺς συνήθεις δεσμοὺς τοῦ ἐγκοσμίου βίου· ἔβλεπον εἰς τούτους μόνον διασκέδασιν ἐφήμερον . . . ἡ δὲ ἰδέα ὅτι αἱ σχέσεις αὗται ἦσαν πρόσκαιροι, καὶ ἐλατήριον εἶχον τὴν ἰδιοτροπίαν, ἀνεχαίτιζε τὴν ἐκχείλισιν τῆς καρδίας μου . . . ἀπώθουν πᾶσαν διάχυσιν καὶ ἡ ἡδονὴ δὲν ἦτον ἔρως. Ὅλη αὕτη ἡ τρυφερὰ περιπάθεια, ὅλη ἡ γυναικεία εὐαισθησία δι' ἧς δυστυχῶς μ' ἐπροίκισεν ἡ φύσις, κατεστέλλετο βιαίως· ἡ ἀνάγκη τοῦ ἀγαπᾶν, τοῦ προσκολλᾶσθαι, τοῦ ἀφοσιοῦσθαι εἰς ἄλλον, ἀπερρόφησεν ὁλοκλήρως ὑπὸ τῆς ἀγάπης μου πρὸς τὴν μητέρα μου. Ἄ! Ἐλίζα, ἂν τὴν ἐγνωρίζετε τὴν ἀγίαν ἐκείνην γυναῖκα, ἐκείνην τῆς ὁποίας σᾶς προσκαλῶ νὰ ἐλθῆτε νὰ καταλάβητε τὴν μείναςαν κενὴν ψέσιν, πόσον ἠΰθελετε τὴν ἀγαπήσει! Ἦτον ἡ ἀφοσίωσις ἐνσαρκωθεῖσα, ἡ αὐταπαρνησία ἄνευ ὀρίων, ἡ περιπαθεστέρα φιλοστοργία. Δὲν προχωρῶ . . . παύω τοῦ νὰ λαλῶ περὶ αὐτῆς, Ἐλίζα, διότι οἱ ὀφθαλμοί μου, ψέλοντες μόνον περὶ ἔρωτος πρὸς ὑμᾶς νὰ λαλῶσι, πληροῦνται δακρύων. Οἱ φίλοι μου λέγουν ὅτι ἡ πρὸς τὴν μητέρα μου ἀγάπη μου ἦτον ἐξαιρετικὴ· δὲν ἠξέυρω πῶς ἄλλο ἀγαποῦν ἢ ἠγάπησαν τὴν μητέρα των· ἀλλ' ἐγὼ ἠσδάνσην, ὅτε τὴν ἐστερήσῃν ὅτι ἀπώλεσα μετ' αὐτῆς τὸ ἥμισυ τῆς ὑπάρξεώς μου. Πρώτερον, οὐδέποτε ἐπεθύμησα ν' ἀποθάνω· ἀφοῦ ὅμως ἔμεινα μόνος ἄνευ αὐτῆς, ἡ ζωὴ ἐγένετο δι' ἐμὲ δυσβάστακτον φορτίον . . . καὶ — τολμῶ νὰ τὸ βεβαιώσω — ἐὰν ἦμην πεπεισμένος ὅτι ἀνευρίσκομεν τοὺς προσφιλεῖς ἡμῶν νεκροὺς, δὲν ἠΰθελον μένει πλέον ἐν τῷ κόσμῳ. Ὁ χρόνος δὲν φέρει οὐδεμίαν παρηγορίαν, οὐδεμίαν ψεραπείαν . . .

Παράδοξον φαινόμενον τῆς καρδίας! Ἦξευρον ὅτι ὁ χωρισμός ἦτον ἄφευκτος . . . Αἱ ἡμέραι, αἱ στιγμαὶ ἦσαν μεμετρημένοι, τὴν προτεραίαν τῆς Σλιβεράς ἡμέρας ὁ ἱατρός μοι εἶχε προαναγγεῖλει σχεδὸν τὴν στιγμὴν τῆς τρομερᾶς καταστροφῆς . . . καὶ ἐν τούτοις, τὸ πιστεύετε, Ἐλίζα; δὲν ἦσθάνθη τὸν πόνον ὅστις ἐμελλε νὰ ἐπέλθῃ μετὰ τὸ ὀδυνηρὸν τέλος . . . Ὅχι, ὁ χρόνος δὲν ἐπιφέρει οὔδεμίαν Θεραπείαν . . . Εἶμαι πειστικὸς καὶ εὐγλωττος ἐν τῇ Βουλῇ, ζωηρὸς καὶ ὁμιλητικὸς ἐν τῷ κόσμῳ, ἀστειεύομαι, λέγουν, ἐπιχαρίτως, κινῶ τὸν γέλωτα καὶ αὐτὸς ἐγὼ γελῶ μέχρι δακρύων, ἀποτελέσματα πάντα νευρικῆς ἰδιοσυγκρασίας, φιλτάτη Ἐλίζα . . . Πρέπει ν' ἀπασχολήσω ἀλλαχοῦ ὀλωσδίολου τὸν νοῦν μου. πρέπει — τὸ λέγω μετὰ πολλῆς Σλίψεως — πρέπει νὰ λησμονήσω τὸ ὄν τὸ ὁποῖον ἐλάτρευσα, ὥστε νὰ μὴν ὑποφέρω — πρέπει νὰ καλύψω τὴν μνήμην του ὡς εἰκόνα καλυπτομένην ὑπὸ πέπλου. — Αὐτὸς ὁ πόθος, αὐτὸς ὁ ὑπερτάφιός, οὕτως εἰπεῖν, ἔρως ὁμοιάζει πρὸς τύψιν συνειδότος . . . Θέλετε εἰπεῖ; Δὲν ἐνόησα τὸν μέγαν τῆς Γαλλίας ποιητὴν Λαμαρτῖνον, τὸν ἐπίσης ἀγαπήσαντα μέχρι λατρείας τὴν μητέρα του, λέγοντα ὅτι, διαιωνίζων τις ἐν ἑαυτῷ τὴν μνήμην φιλτάτου ὄντος, διαφυλάττει τὸ ὄν τοῦτο ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ ἐπομένως δὲν ὑπάρχει πλέον νεκρός. Τὸ κατ' ἐμέ, δὲν γνωρίζω ἀλγεινότερον πόνον τῆς σταθερᾶς, διηνεκοῦς, ἀδιακόπου ἐκείνης ἀναμνήσεως, τῆς συναισθήσεως τοῦ ὅτι εἶναι ἀδύνατον ν' ἀνακληθῇ ὑλικῶς εἰς τὴν ἐν τῷ κόσμῳ ὑπαρξιν τὸ προσφιλές ὄν, τὸ πνευματικῶς ἀνακαλούμενον . . . ἡ καρδία ἀλγεῖ, ἡ ψυχὴ καταπονεῖται, ὀδυνηρὰ σκοτοδινία ταρασσει τὸ λογικόν . . . φρικτὴ, ἐναγώνιος κατάστασις! ποσάκις δὲν ὑπέστην τὸ ἀνυπόφορον τοῦτο μαρτύριον! ποσάκις

ῥίγος σφοδρὸν δὲν διήλθεν ὅλας μου τὰς φλέβας, δὲν ἐκάλυψε σκότος τοὺς ὀφθαλμούς μου, λειποψυχία θανάτου δὲν ἐκυρίευσεν ὅλον τὸ σῶμά μου, καὶ δὲν ἤσθάνσῃν τότε ἀκράτητον ἐπιθυμίαν νὰ δώσω τέλος εἰς ὅλα ταῦτα τὰ δεινὰ . . . καὶ ὠπισθοδρόμησα μὲν ἐνώπιον τῆς αὐτοχειρίας . . . μετὰ χαρᾶς ὅμως ἤθελον ἀποδοῦν εἰς τὸν αἰώνιον ὕπνον . . .

“Ἴδου, Ἐλίζα, ποία ἦτον ἡ ἐλκεσινὴ θέσις μου ὅτε κατὰ πρῶτον σᾶς εἶδον· κατ’ ἀρχὰς ἐνόμιζον ὅτι ὁ πολιτικὸς βίος, ὁ γάμος μου μετὰ τῆς Ἑλένης, ἡ φιλοδοξία, ὁ πλοῦτος, ἤθελον μὲ παρηγορήσει, ὅτι ἤθελον οὕτω λησμονήσῃ τὴν φιλτάτην μου νεκράν . . . Ματαία ἐλπίς! Τὴν ἡμέραν ὅμως κατ’ ἣν σᾶς εἶδον, τὴν ἡμέραν κατ’ ἣν ἤσθάνσῃν πρὸς ὑμᾶς τὸ παράδοξον αὐτὸ αἰσθημα, τὸ μετεωρίζον τὸν νοῦν καὶ ἐκβακχεῦον ἱδονικῶς τὴν καρδίαν μου, κατέστην ἰσχυρὸς, ἤσθάνσῃν ὅτι ἡδυνάμην ἀκόμη νὰ ζήσω . . . Ἐκτοτε ἡ ζωὴ μου προσεκολλήσῃ εἰς τὴν ὑμετέραν ζωὴν. — Πολλοὶ ἴσως νομίσωσιν ὅτι τὸ πρὸς ὑμᾶς πάθος μου εἶναι παραφροσύνη, ὅτι εἶναι τοσοῦτον ὑπερβολικὸν ὥστε δὲν εἶναι ἀληθές. Δὲν φιλονεικῶ περὶ τοῦ πρώτου . . . φαίνεται ὅτι ἡ νευρική κατασκευὴ μου περιέχει στοιχεῖα παραφροσύνης — ἐνίοτε τὸ βλέμμα μου, τὰ κινήματά μου ἐτρόμαζον τὴν δυστυχῇ μητέρα μου. — Ἀλλ’ εἴτε ἀσθενεῖς, εἴτε ὑγιεῖς ἔχων τὰς φρένας σᾶς ἀγαπῶ, Ἐλίζα, περιπατῶς· μόνον δι’ ὑμῶν αἰσθάνομαι τὸν βίον, καὶ, ἂν ὑμεῖς μὲ ἀπωθήσετε, δὲν μοὶ μένει πλέον ἄλλο εἰμὴ νὰ δώσω βίαιον τέρμα εἰς τὰς ἡμέρας μου. Πλὴν ὅχι, ὅχι, δὲν ἡμπορεῖτε νὰ μὲ ἀφήσετε ν’ ἀποθάνω, διότι μὲ ἀγαπᾶτε καὶ σεῖς, καὶ μὲ ἀγαπᾶτε τόσον περιπατῶς ὅσον καὶ ἐγὼ σᾶς ἀγαπῶ. Τὸ ἤσθάνσῃν, τὸ ἀνέγνω εἰς τοὺς ὀφθαλμούς σας . . . ἡ καρδία δὲν ἀπατᾶ-

ται . . . — Περιουσίαν δὲν ἔχω, ἀλλ' ἡ φιλοπονία μου, κεν-
τουμένη ὑπὸ τοῦ πρὸς ὑμᾶς ἔρωτός μου, θέλει μοί χορηγήσει
ὅλα τὰ μέσα τῆς εὐζωΐας. Εἶπατέ μοι πότε ἔμπορῶ νὰ
σᾶς ἰδῶ καὶ νὰ συνεννοηθῶμεν διὰ ζώσης περὶ πάντων τῶν
ἀφορώντων τὸν προσεχῆ ἡμῶν γάμον.”

“Ἐλίζα, πρὶν μοί ἀποκριθῆτε, συλλογίσθητε ὅτι ὅλη ἡ
τύχη μου ἐξαρτᾶται ἐξ ὑμῶν.”

“Ὁ διὰ βίου ὑμέτερος”

“Γεώργιος Αὐλονᾶς.”

Ἡ Ἐλίζα πρὸς τὸν Γεώργιον.

“Φίλε μου, λέγετε ὅτι ἡ τύχη σας ἐξαρτᾶται ἐξ ἐμοῦ.
Θέλω φανῇ ἀξία τῆς τοιαύτης ἐμπιστοσύνης. Νὰ σᾶς κρύψω
τὸν ἔρωτά μου, Γεώργιε, δὲν ἔμπορῶ νὰ σᾶς τὸν ἀρνηθῶ;
δὲν θέλω τὸ πράξει. Ναί, Γεώργιε, σᾶς ἀγαπῶ, σᾶς λα-
τρεύω, πιστεύω ὅτι θὰ ἦμην ἡ εὐτυχεστέρα τοῦ κόσμου τού-
του γυνή, ἂν ἦτον δυνατὸν νὰ γίνετε σύζυγός μου· ἀλλὰ,
διότι σᾶς ἀγαπῶ μετὰ τῆς ἀφοσιώσεως ἐκείνης τὴν ὁποίαν
εἶχε πρὸς ὑμᾶς ἡ ποθῆτὴ ὑμῶν μήτηρ, διὰ τοῦτο ἀποποιοῦ-
μαι τὴν περὶ γάμου πρότασίν σας. Λάβετε, Γεώργιε, πρὸ
ὀφθαλμῶν ὅλας τὰς δι' ὑμᾶς σενεπείας τοῦ τοιούτου γάμου.
Εἶμαι πτωχή, ὀρφανή, ἄνευ ἐπιβρότης οἰκογενειακῆς . . . —
τυχοδιῶχτις, ἔλεγεν ὁ φίλος ἡμῶν κύριος Ἀρχίλοχος καὶ πολλοὶ
ἄλλοι μετ' αὐτοῦ· — σεῖς ἐπίσης δὲν ἔχετε περιουσίαν· ἂν
καὶ εὐφυής, προέβητε εἰς τὴν ἡλικίαν ταύτην χωρὶς νὰ σχη-
ματίσετε τὴν ἐκ χιόνος σφαῖραν τοῦ λεγομένου κεφαλαίου . . .
— δὲν σᾶς ἐπιπλήττω διὰ τοῦτο· ἡ εὐθύτης τοῦ χαρακτή-
ρός σας, ἡ τιμιότης, ἡ γενναιότης, ἡ ἀγαθὴ σας καρδιά καὶ

φιλοδάπανός τις πρὸς ἐλευθέριον βίον τάσις δὲν σᾶς ἀφῆκαν
 νὰ οἰκονομήσετε καὶ πολλαπλασιάσετε ἐπωφελῶς τὰ κέρδη
 σας. "Οχι, ὄχι λέγω πάλιν, δὲν σᾶς κατηγορῶ διὰ τοῦτο,
 ὡς τοσοῦτοι ἄλλοι, ἐκεῖνοι μάλιστα τῶν ὁποίων ἡ περιουσία
 δὲν εἶναι προῖον φιλοπόνου ἐργασίας καὶ βίου οἰκονομικοῦ καὶ
 κανονικοῦ, ἀλλ' ἀποτέλεσμα τύχης καὶ κερδοσκοπίας ριψοκιν-
 δύνου. Ὁ φυσικὸς χαρακτήρ σας, Γεώργιε, ἐγείρει καὶ θέλει
 ἐγείρει διὰ παντὸς ἐνώπιόν σας ἀνυπέρβλητον πρὸς πᾶσαν
 χρηματικὴν ἐπιχείρησιν κώλυμα. Καὶ ἄς μὴν ἀπατώμεθα.
 ἐὰν τὰ χρήματα δὲν ᾔηναι αὐτὴ ἢ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ εὐδαι-
 μονία, συντελοῦν ὅμως μεγάλως εἰς αὐτήν. Τὴν εὐδαιμονίαν
 δὲν ἡμπορεῖ ὁ ἄνθρωπος ν' ἀπολαύσῃ, ἂν δὲν ᾔηναι ἐλεύθερος
 πάσης ὕλικῆς μερίμνης. Φαντάσθητε, Γεώργιε, οἰκογένειαν
 στενοχωρουμένην ὑπὸ τῆς ἐνδεείας. Πιστεύετε ὅτι ὁ ἀνὴρ
 εὐρίσκει ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ λέξεις ἀγάπης πρὸς τὴν σύζυ-
 γόν του, ὅταν αἱ κραυγαὶ τῶν πεινῶντων καὶ γυμνῶν τέκνων
 του τὸν ἐνθυμίζωσι κατὰ πᾶσαν στιγμὴν τὴν δυστυχίαν του;
 Οἱ λίαν νέοι ἐρασταὶ ἐμπιστεύονται εἰς τὸν ἔρωτά των καὶ
 εἰς τὰς τύχας τοῦ μέλλοντος· ἐπιχειροῦσι τὸ μακρὸν καὶ ἐπί-
 πονον ταξείδιον τοῦ βίου, τὸ μειδίαμα ἔχοντες εἰς τὰ χεῖλη
 καὶ τὴν λάμψιν τῆς εὐτυχίας καὶ τῆς ἐλπίδος εἰς τοὺς
 ὀφθαλμούς . . . καθαρὸς καὶ ἀνέφελος εἶναι ὁ οὐρανός . . .
 ὅλα ἀκτινοβολοῦν ἐνώπιον αὐτῶν. Ἰδετέ τους ὅμως εἰς τὴν
 πρώτην βάτον τοῦ δρόμου, τὴν πληγώσασαν τοὺς ἀβροὺς πό-
 δας τῆς νεάνιδος. Συσφίγγονται πλειότερον προσεγγιζούσης
 τῆς καταιγίδος· τὸ ἐράσμιον καὶ εὐτυχὲς ζεῦγος γελᾷ κατὰ
 τὰς πρώτας προσβολὰς τῆς θυέλλης. Ὁ Παῦλος σκεπάζεται
 διὰ τῆς ἐσθῆτος τῆς Βιργινίας . . . εἶναι εὐτυχεῖς ἀκόμη . . .
 ἀμιλλῶνται ποῖος τῶν δύο νεονύμφων νὰ φανῇ μᾶλλον ἀφω-

σιωμένος τοῦ ἐτέρου· ἀλλ' ἡ πάλῃ κατ' ὅλων τῶν γεννωμένων καὶ ὀσημέραι αὐξανουσῶν ἀναγκῶν τοῦ οἴκου εἶναι μακρὰ καὶ ἐπίπονος· κουράζει . . . ἐρεσίζει . . . ἀμοιβαῖαι αἰτιάσεις ἄρχονται μεταξὺ τῶν νυμφίων, καὶ ἡ ἀποστροφὴ, ἐνίοτε τὸ μῖσος, ἐπέρχονται εἰς τὴν ἐστίαν ταύτην, τὴν πρὸ ὀλίγου τόσον εὐδαίμονα.”

“Ἐπικρίνεται ἡ συνήθεια τοῦ προικισμοῦ τῶν γυναικῶν ἀλλ' ἐπικρίνεται ἀδίκως. Ἐὰν ὁ ἀνὴρ δὲν ἔχῃ περιουσίαν ἢ ἄλλα εὐρέα μέσα ὑπάρξεως, πρέπον εἶναι νὰ φέρῃ εἰς αὐτὸν ἡ γυνή, κατὰ τὴν συντροφίαν τοῦ γάμου, ὅχι μόνον τὴν ἡθικὴν συνδρομὴν της, ἀλλὰ καὶ βοήθειαν ὑλικὴν ἀνάλογον πρὸς τοὺς ἰδίους αὐτῆς πόρους. Δαλῶ, ἐννοεῖται, περὶ τῶν ἡμετέρων τάξεων, τῆς ὑμετέρας ἰδίως, τῆς ἐχούσης τοσαύτας πλαστὰς ἀνάγκας. Αἱ ἐργατικαὶ τάξεις, οἱ χωρικοί, ἂ! αὐτοὶ ἤμποροῦν νὰ ἐκλέγωσι κατὰ τὴν καρδίαν των τὴν σύντροφον τῶν καθημερινῶν των κόπων· ὁ ἐργάτης καὶ ὁ χωρικός εἶναι κατ'ὡς οἱ νεοσσοὶ τῶν πτηνῶν, οἱ ἐπαρκούμενοι εἰς τὸ διὰ τοῦ στόματος ψώμισμα· τὸ ἐκ τῆς ἡμερησίας ἐργασίας κέρδος τοὺς ἀρκεῖ. Ἡμεῖς ὅμως, οἱ ἔχοντες τοσαύτας πολλαπλασίας ἀπαιτήσεις ἐγκοσμίων ἀναγκῶν, εἶναι δυνατόν νὰ ἀρκεσθῶμεν εἰς τοῦτο; Ἡ κατάστασις αὕτη δὲν εἶναι βεβαίως φυσικὴ, ἀλλ' εἶναι ἀναπόφευκτος. Δὲν ἤμπορεῖτε, Γεώργιε, νὰ ζήσετε ἄνευ περιουσίας, καὶ ἡ Ἑλένη σᾶς καθιστᾷ πλούσιον. Πρέπει λοιπὸν, Γεώργιε, νὰ τὴν νυμφευθῇτε. Δὲν τὴν ἀγαπᾶτε, λέγετε; ἀλλὰ καὶ δὲν ἔχετε ὅλως ἀντιπάθειαν πρὸς αὐτήν. Ἡ Ἑλένη ἔχει χαρακτῆρα γλυκὺν καὶ ἐρωτικόν· σᾶς ἀγαπᾷ ἐγκαρδίως, καὶ εἶμαι πεπεισμένη ὅτι θέλει σᾶς καταστήσει εὐτυχῇ. Ἡ φιλία, ἡ ὑπόληψις, ἡ πρὸς ἀλλήλους συμπάθεια τῶν νυμφίων συντελοῦν πλεονέκτερον τοῦ σφοδροῦ

ἔρωτος εἰς τὴν ἀμοιβαίαν εὐδαιμονίαν. Τὰ γליαρά αἰσθη-
ματα διαρκοῦν μακρότερον, ὥς αἱ μικραὶ ἐκεῖναι ἀνδραχιαὶ
τῆς ἐστίας ὅπου θερμαίνεται τις τόσον εὐαρέστως· ἐνῶ τὰ
μεγάλα πάθη εἶναι ὥς αἱ μεγάλαι φλόγες, αἱ θαμβόνουσαι
ἐπ' ὀλίγον καὶ μετὰ ταῦτα ἀφανιζόμεναι, χωρὶς ν' ἀφήσωσιν
ἄλλο μετ' αὐτὰς εἰμὴ ψυχρὰν στάκτην. "Ω! Γεώργιε, ἀκού-
σατέ με, νυμφεύθητε τὴν Ἑλένην."

“Καὶ ἔπειτα δὲν συλλογίζεσθε ὅτι ὁ μετ' ἐμοῦ γάμος
σας θέλει προξενήσει μέγα σκάνδαλον; Καὶ τί δὲν θέλει
εἰπεῖ τὸ ἀγαθὸν κοινὸν τῶν Ἀθηνῶν; «"Ω τὸν μέγαν πολι-
τικὸν ἄνδρα, τὸν ἀπαγωγέα τροφοῦ!» «"Ω τὴν τυχοδιώκτιν,
τὴν κλέπτουσαν τὸν σύζυγον τῆς μαθητρίας της!» Καὶ
ἤμπορῶ, Γεώργιε, ν' ἀκούω τοιούτους λόγους; Ἄ! Γεώργιε,
δὲν ἐννοῶ τὸν φανακισμὸν τοῦτον τῆς Προνοίας, τῆς ἐνούσης
ἡμᾶς ἰαφ' ἐνὸς ἵνα μᾶς χωρίσῃ ἀφ' ἐτέρου. Ἄν ᾔναι δοκι-
μασία εἰς τὴν ὁποίαν ὁ Θεὸς εὐαρεστεῖται νὰ μὲ ὑποβάλλῃ,
ὑποτάσσομαι εἰς τὴν θεῖαν αὐτοῦ θέλησιν. Καὶ μήπως τέλος
πάντων δὲν πρέπει νὰ ἐνθυμηθῶ ὅτι ἂν σᾶς ἀφαιρέσω τῆς
Ἑλένης πράττω πράξιν κακὴν καὶ ἐπονείδιστον; Ἡ δυστυ-
χῆς κόρη σᾶς ἀγαπᾷ περιπαθῶς· ὑπήρξατε ὁ πρῶτος καὶ
μοναδικὸς αὐτῆς ἔρωτος· εἴστε δι' αὐτὴν τὸ ἰδανικὸν τῆς εὐδαι-
μονίας . . . ἔτι πλειότερον, εἴστε ὅλος αὐτὸς ὁ βίος . . . —
Θ' ἀποθάνῃ ἡ ταλαίπωρος νέα . . . "Ω! ὄχι, ὄχι, Γεώργιε,
λαλεῖ ἡ μήτηρ σας διὰ τοῦ στόματός μου. «Νυμφεύθητε,
σᾶς λέγει, τὴν Ἑλένην.» Ἐγὼ δὲ μένω φίλη σας ἀμφο-
τέρων· ἀφοῦ μάθω ὅτι ἐνυμφεύθητε, Γεώργιε, μίαν μόνην
ἀγάπην θέλω ἔχει πρὸς ὑμᾶς, τὴν ἀγάπην ἀδελφῆς πρὸς
ἀδελφόν· ἀλλ' ἐν τῇ ἀγάπῃ ταύτῃ, Γεώργιε, ἐν τῇ στοργῇ
ταύτῃ, θέλετε εὐρεῖ τὴν στοργὴν τῆς μητρὸς σας . . . τῆς

μητρός σας, Γεώργιε, τὴν ὁποίαν αἰσθάνομαι ὅτι ἀγαπῶ κατὰ ὑμεῖς, ἂν καὶ ποτὲ δὲν τὴν ἐγνώρισα. Γεώργιε, ἄς ἡμεῖς ἀξιοὶ ἀλλήλων, ἄς ἡμεῖς πρὸ πάντων ἀξιοὶ τῆς μητρός σας. Ἄν παραβῇτε τὰς ὑποχρεώσεις σας πρὸς τὴν Ἑλένην, δὲν εἰστέ τίμιος ἀνὴρ, καὶ μετὰ τινά καιρὸν εἰς ἐμέ θ' ἀποδώσετε τὸ ὄνειδος τῆς διαγωγῆς σας. Γεώργιε, ἀδελφέ μου Γεώργιε, ὑψώσῃτε εἰς τὸ ὕψος τῆς ἀρετῆς! ἔστε γενναῖος, σταθερὸς, ἀνδρεῖος, ἀνὴρ τέλος πάντων! Ἀναπολήσατε ὁποίαν ὁ ἄνθρωπος αἰσθάνεται εὐδαιμονίαν, ὅτε ἐξεπλήρωσε τὸ χρέος τοῦ θυσιάζων εἰς αὐτὸ πάντα, ἐπιθυμίας, αἰσθήματα, πάθη, περιουσίαν, τὰ πάντα, καὶ πασχίσατε νὰ μὲ λησμονήσετε!”

“Ὑγιαίνετε, Γεώργιε· τὰ δάκρυα μὲ πνίγουν· δὲν εἶμαι τόσον ἰσχυρὰ, ὅσον θέλω νὰ ἦμαι . . . Πόσον ἐλσεινὸς εἶναι ὁ βίος ὅταν ἡ καρδιά συντρίβεται κατὰ τὸ πρῶτον αὐτοῦ βῆμα . . . Σώζεσθε, Γεώργιε· ἐὰν ἀληθῶς μὲ ἀγαπᾶτε, ὡς δὲν ἀμφιβάλλω, μὴ ζητήσετε νὰ μὲ ἰδῇτε, . . . Μένω ἐν Ἀθήναις, προσπαθοῦσα νὰ πορισθῶ τὰ τοῦ βίου διδάσκουσα τὴν γαλλικὴν . . .”

“Καλὴν συνάντησιν, Γεώργιε, ἀφοῦ νυμφευθῇτε τὴν Ἑλένην . . . Θὰ σᾶς ἀγαπῶ τότε ἐλευθέρως ἀμφοτέρους . . . ἄλλως, ὑγιαίνετε διὰ παντός. Ὑγιαίνετε, Γεώργιέ μου, Γεώργιέ μου! Ἄ! Ἄς εἶχομεν ἐνταῦθα τὰς δυστυχεῖς ἡμῶν μητέρας νὰ μᾶς παρηγορήσωσιν! Ὑγιαίνετε!”

“Ἐλίζα.”

Δὲν εἶχον ἀκόμη σφραγίσαι τὴν ἐπιστολήν μου, ὅτε ἡ θύρα τοῦ κοιτῶνός μου ἤνοιξεν ἀποτόμως, καὶ ἡ Ἑλένη,

ἀκολουθουμένη ὑπὸ τῆς Μαριγοῦς, εἰσῆλθε πνευστιῶσα. Ἐσηκώσῃν ἔκπληκτος καὶ ἔτεινα τὴν χεῖρα πρὸς τὴν Ἑλένην.

— Ἡμπορῶ νὰ σφίγξω τὴν χεῖρά σου, μοὶ εἶπε μετὰ παγετώδους ψυχρότητος καὶ διὰ τρεμούσης ἐκ τῆς συγκινήσεως φωνῆς.

Συνῆλθον ἀμέσως ἐκ τῆς ἐκπλήξεως τὴν ὁποίαν μοὶ ἐπροξένησεν ἡ ἀπροσδόκητος ἐπίσκεψις τῆς νέας μου μαθητρίας.

— Μάλιστα, ἡμπορεῖς, Ἑλένη, μάλιστα, ἡμπορεῖς, διότι ἡ καρδιά μου εἶναι πάντοτε πρὸς σέ ἡ ἰδία . . .

— Ναὶ, κυρία μου, πλὴν μετὰ διαγωγὴν τόσον ἀναξίαν.

Τί λόγοι εἶναι αὐτοὶ, Ἑλένη; εἶπα καὶ ἐπροχώρησα πρὸς αὐτὴν σταθερῶ καὶ θαρράλέω βήματι.

Ἡ συνήθως σεμνὴ καὶ δειλὴ Ἑλένη ὕψωσε τότε ἀγερῶχος τὴν κεφαλὴν καὶ πάλιν ἀνεφώνησε·

— Ναὶ, κυρία μου, μετὰ διαγωγὴν ἀγενῆ, ἄτιμον . . .

Δὲν ἤξεύρω τί κατὰ τὴν ὥραν ἐκείνην ἔπαθον ἀλλὰ κατὰ πρῶτον μοὶ ἤλθε νὰ πνίξω αὐτοχειρὶ τὴν κόρην ταύτην, ἥτις ἐγίνετο πρόσκομμα εἰς τὴν εὐτυχίαν μου, χάριν τῆς ὁποίας ἐθυσιάσθην, καὶ ἤδη ἤρχετο νὰ μὲ ὑβρίσῃ ἐντὸς τοῦ αὐλοῦ μου. Αἱ χεῖρές μου συνεστάλησαν, ἡσθάνθην ὅλον τὸ αἷμά μου ἀνερχόμενον εἰς τὴν κεφαλὴν μου, ἔπεσον ἐπὶ τοῦ θρονίου τοῦ ἔμπροσθεν τῆς τραπέζης ὅπου ἔκειντο ἀνοικταὶ ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Γεωργίου καὶ ἡ ἀπόκρισις τὴν ὁποίαν ἔγραφον καὶ ἐγέλασα μεγάλως.

— Γελᾷς! ἐξεφώνησεν ἡ Ἑλένη . . . γελᾷς! . . . προσθέτεις τὴν ἀναίδειαν εἰς τὸ ἔγκλημα; . . .

— Ναὶ, κόρη μου, γελῶ ἀπὸ πόνον, καθὼς ἄλλοι

κλαίουν ἀπὸ χαρὰν . . . ἀνάγνωσι, ταλαίπωρε κόρη . . . ἀνάγνωσι! καὶ μάθε ὅτι καὶ σὺ ἀκόμη ὑβρίζεις!

Καί, ταῦτα λέγουσα, ἔδειξα διὰ τοῦ δακτύλου τὰς δύο ἐπιστολάς. Ἡ Ἑλένη τὰς ἔλαβε δι' ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν καὶ τὰς κατέφαγε διὰ τοῦ βλέμματος.

Ἡ τόσον γλυκεῖα μορφή, τὸ τόσον ἥμερον πρόσωπον τῆς νεάνιδος ἐκείνης εἶχον ὀλοτελῶς μεταμορφωθῇ· οἱ ὀφθαλμοὶ ἔλαμπον ὡς σπινθῆρες, οἱ ῥώτωνες ἦσαν διεσταλμένοι καὶ συνεσταλμένα τὰ χεῖλη. Ἦτον ὠχρὰ, καταβεβλημένη, καὶ φέρουσα ἐπὶ τοῦ προσώπου της ὅλας τὰς ὑπὸ τῆς ἀναγνώσεως τῶν δύο ἐπιστολῶν προξενουμένας εἰς αὐτὴν ἐντυπώσεις. Καί τοι ἐκ τῶν ἐμῶν συγκεκινημένη, ἠκολούθουν μετ' ἀλγεινοῦ ἐνδιαφέροντος τὴν πορείαν τῶν εἰσθημάτων τῆς δυστυχοῦς ταύτης κόρης. Τελειώσασα τὴν ἀνάγνωσιν, καὶ μετ' ὅλας τὰς καταφανεῖς προσπάθειάς ὅσας κατέβαλεν ἵνα κρύψῃ τὰ διάφορα ταῦτα αἰσθητά, δὲν ἠδυνήθη νὰ κρατήσῃ τοὺς λυγμοὺς καὶ τὰ δάκρυα καί, πίπτουσα εἰς τοὺς πόδας μου, ἐξεφώνησε.

— Συγγνώμην, Ἑλίζα . . . εἶσαι καλητέρα ἐμοῦ· συγγνώμην ζητῶ, Ἑλίζα . . . Ὡὰ ἰδῆς ὅμως καὶ ἐγὼ τί ὦὰ κάμω . . .

Καί, λαβοῦσα ὄρνιον, ἐκάθησε πλησίον μου, ἐζήτησε φύλλον χάρτου ἐπιστολικοῦ καὶ ἤρχισε νὰ γράφῃ μετὰ πυρετώδους ταχύτητος. Καὶ ἡ μὲν χεὶρ αὐτῆς ἔτρεχεν ἀκράτητος ἐπὶ τοῦ χάρτου, ὠχροτάτην δὲ εἶχε καὶ ὅλως ἡλλοιωμένην τὴν μορφήν. Τελειώσασα τὸ γράμμα, ἔτεινεν αὐτὸ πρὸς ἐμέ καὶ μοὶ εἶπε ν' ἀναγνώσω τὰ γραφέντα.

“Κύριε, ἔγραφε πρὸς τὸν Γεώργιον, εἰστε τίμιος ἄνθρωπος — περὶ τούτου δὲν ἐδίστασα ποτέ —. Σᾶς παρακαλῶ,

σᾶς ίκετεύω, σᾶς έξορκίζω νά γράψητε σήμερον άφεύκτως πρὸς τὸν πατέρα μου ὅτι άποποιείσθε τήν χειρά μου, διότι συμπάθεϊτε πρὸς άλλην γυναῖκα, καὶ ἤθελεν εἶναι άνανδρον έκ μέρους σας νά νυμφευθῇτε χάριν χρημάτων καὶ έναντίον τῶν αἰσθημάτων σας. Ἐάν ἡσθάνεσθε ποτε πρὸς ἐμέ τήν παραμικράν φιλίαν, θέλήσατε νά τηρήσητε μυστικόν τὸ διάβημά μου τοῦτο."

“Ἐλένη."

— Καὶ πῶς; εἶπα μετὰ τήν ανάγνωσιν, θέλεις νά στείλῃς παρομοίαν έπιστολήν πρὸς τὸν μνηστῆρά σου, άνευ άδείας τῶν γονέων σου; Μὲ τὰ σωστά σου;

— Καὶ νομίζεις ὅτι ὁ πατήρ μου ἤθελέ ποτε συγκατατεσθῇ νά διαλύσῃ τὸ συνοικέσιον τοῦτο, τὸ τόσον μισητὸν γενόμενον εἰς ἐμέ πρὸ ὀλίγων στιγμῶν; "Ω! ὄχι, ποτέ, τήν έλπίδα τοῦ χαρτοφυλακίου δέν τήν θυσιάζει . . . τὴν προτιμᾷ άπο τὴν οἰκογένειάν του! Εἶναι τὸ αἰώνιον αὐτοῦ ένύπνιον! Καὶ ἡ μήτηρ μου; . . . ἡ μήτηρ μου επίσης ὀνειρεύεται νά γείνῃ μεγάλη κυρία τῶν άνακτόρων . . . καὶ αὐτὴ επίσης ἤθελε μὲ φονεύσει μάλλον ἢ νά ένδώσῃ.

Ἡ Ἐλένη έδίπλωσε καὶ έσφράγισε τὸ γράμμα, πάντοτε μετὰ τῆς αὐτῆς πυρετώδους ταραχῆς καὶ τὸ έδωκεν εἰς τὴν Μαριγώ.

— Ἐμβα εἰς μίαν άμαξαν καὶ ὑπάγε εἰς τοῦ κυρίου Αὐλονᾶ καὶ, άν δέν ἦναι ἐκεῖ ὁ ἴδιος, δός τὸ γράμμα αὐτὸ εἰς τὸν ὑπηρέτην του, καὶ εἰπέ νά δοθῇ εἰς τὸν κύριον του άμέσως.

Ἐπάσχισα ν' άποτρέψω τὴν Ἐλένην άπὸ τῆς άποφάσεως ἐκείνης, αλλά ματαίως· ὁ σκοπὸς τῆς ἦτον άμετάκλητος.

Συγχρόνως δὲ καὶ διὰ τοῦ αὐτοῦ προσώπου ἔλαβεν ὁ Γεώργιος τὴν ἐπιστολὴν τῆς Ἑλένης καὶ τὴν ἀπάντησίν μου.

Ἀφοῦ ἡ Ἑλένη καὶ ἐγὼ ἐμείναμεν μόναι, κατὰ πρῶτον μὲν ἐτηρήθη μετὰξὺ ἡμῶν σιγὴ ἄκρα, μετὰ ταῦτα δὲ ἡ Ἑλένη δὲν ἠδυνήθη νὰ κρατήσῃ τὰ δάκρυα καὶ ἔπεσεν ὀλολύζουσα εἰς τὰς ἀγκάλας μου.

— Ἑλίζα, ἔλεγε καὶ διεκόπτετο ὑπὸ λυγμῶν, Ἑλίζα, πόσον εἴμεθα δυστυχεῖς! . . . διότι αἰσθάνομαι ὅτι τὸν ἀγαπῶ ἀκόμη· τί θὰ γείνω; . . . Καὶ σὺ ἀκόμη μ' ἐγκαταλείπεις! . . . καὶ ἔπειτα μήπως ἠμποροῦμεν καὶ νὰ βλέπωμεθα, ἀφοῦ πασαμῖα ἐξ ἡμῶν εἶναι αἰτία τῆς δυστυχίας τῆς ἄλλης;

Τὴν ἐπαρηγόρησα ὅσον ἠδυνήθη, λέγουσα ὅτι τὰ πάντα ἦτον δυνατόν νὰ οἰκονομηθῶσι, καὶ ὁ Γεώργιος νὰ νοήσῃ ὅτι μόνον μετ' αὐτῆς ἠδύνατο νὰ ᾔῃαι εὐτυχής.

Ἡ Ἑλένη ἀπέκρουσε πᾶσαν εἰς τὸ ἐξῆς ἰδέαν νυμφεύσεως αὐτῆς μετὰ τοῦ Γεωργίου.

— Τὰ χρήματά μου, εἶπεν, ἤθελε νυμφευθῇ, ὄχι ἐμέ!

— Ὅχι, ὄχι, Ἑλένη! . . . ὁ Γεώργιος σέ ἠγάπησε . . . εἶναι ἀδύνατον νὰ πιστεύσω ὅτι ἐσβέσθη ἡ πρὸς σέ ἀγάπη του. Ὁ Γεώργιος εἶναι φ'εως ὀρμητικῆς καὶ φλογερᾶς, καὶ ὑπόκειται εἰς βίαια πάθη . . . ὅταν ἐπανέλθῃ ἡ γαλήνη, ἡ γλυκεῖα ἐκείνη καὶ χλιαρὰ ἀγάπη ἣτις εἶναι διαρκεστέρα τῶν σφοδρῶν ἐρώτων, τῶν ὁποίων ἡ περίοδος εἶναι τόσον βραχυτέρα, ὅσον μεγαλητέρα ἡ βία, θέλει ἀναφανῇ δροσερὰ καὶ τερπνὴ ὡς ὥραϊον ἄνθος τῶν ἀγρῶν . . . Σὺ θέλεις δρέψῃ, Ἑλένη, τὸ ἄνθος τοῦτο . . . ὁ χαρακτήρ σου ἀρμόζει πολὺ πλειότερον τοῦ χαρακτήρός μου εἰς τὸν Γεώργιον . . . Σήμερον ἐξῆλθες τοῦ φυσικοῦ σου χαρακτήρος . . . συνήθως

εἶσαι ἥσυχος, ἥμερος, ὑπομονητική . . . ἡ παρουσία σου, ὁ λόγος σου, ἡ λαλιά σου αὐτὴ καὶ τὸ βλέμμα σου θέλουν κατευνάξει τὰς ὁρμάς καὶ τὸν ἀνήσυχον χαρακτῆρα τοῦ Γεωργίου . . . καὶ οὕτω θὰ ᾔῃναι εὐτυχῆς πλησίον σου . . . καὶ τόσον εὐτυχῆς εἰς τὸν πρὸς αὐτὸν ἔρωτά σου, ὥστε ἐγὼ ταχέως θὰ λησμονηθῶ.

— Ποτέ! ποτέ! μοὶ ἔλεγεν ἡ Ἑλένη, ποτέ! προτιμῶ νὰ μείνω ἀνύπανδρος παρὰ νὰ νυμφευθῶ τοιοῦτον ἄνδρα.

Ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ, εἰσῆλθεν ἡ Μαριγώ. Εὔρε τὸν Γεώργιον ἐν τῇ οἰκίᾳ καὶ ἔδωκεν εἰς χεῖρας τοῦ ἰδίου τὰς δύο ἐπιστολάς.

Ἡ Ἑλένη, τοῦτο ἀκούσασα, ἐσηκώθη, μ' ἔσφιγξεν εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς καὶ ἀνεχώρησε συνοδευομένη ὑπὸ τῆς Μαριγοῦς. Ἀναχωροῦσα μοὶ ἀνήγγειλεν ὅτι τὴν ἐπομένην ἡμέραν ἤθελε μ' ἐπισκεφθῇ ὁ πατήρ τῆς, ὅστις εἶχε σκοπὸν νὰ μὲ ἰδῇ καὶ κανονίσῃ τὰς μεταξὺ ἡμῶν χρηματικὰς σχέσεις· μοὶ εἶπε προσέτι ὅτι ὁ πατήρ τῆς ἐλυπεῖτο μεγάλως διὰ τὴν γενομένην μοι προσβολὴν ὑπὸ τῆς κυρίας Βάλα. Ἐξερχομένη δέ, ἐστράφη εἰς τὰ ὀπίσω καὶ εἶπεν.

Ἐλίζα, θὰ βλέπωμεθα ἐνίστε, δὲν εἶναι ἀλήθεια;

— Ποτέ, ἐνόσω μένεις ἐν τῇ οἰκίᾳ τῆς μητρός σου . . . νυμφεύσῃτι καὶ τότε θὰ ᾔῃμαι ὅ, τι πάντοτε εἶμαι, ἡ καλητέρα φίλη σου.

Μ' ἐνηγκαλίσθη πάλιν καὶ ἀνεχώρησε.

Μείνας μόνη, διῆλθον στιγμὰς τινὰς ἡσυχίας καὶ ὑπομονῆς. Καθ' ὅλον τὸ γεῦμα ἡ κυρία Βασιλικὴ Πηγὰ καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτῆς καὶ φίλος μου ἰατρὸς ἐδείχθησαν πλήρεις φροντίδων καὶ περιποιήσεων πρὸς ἐμέ, οὐδὲ ποσῶς ἐγένετο λόγος περὶ Γεωργίου καὶ τῆς οἰκογενείας Βάλα. Ὅτε ὁμοῦς

ἐπανήλθον εἰς τὸν κοιτῶνά μου, ἐκυριεύθην ὑπὸ μεγάλης ἀδημονίας καὶ μοὶ ἐφάνη ὅτι τὰ πάντα ἐτελείωσαν δι' ἐμέ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ. Μετὰ πέσης ἀδιαφορίας τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἤθελον ἰδεῖ πλησιάζοντα τὸν θάνατον! Ὁ ὕπνος μου ἐντούτοις ὑπῆρξεν ἐλαφρὸς καὶ ἀτάραχος, καὶ τὴν ἐπαύριον ἐξύπνησα λίαν πρωΐ· ἔχουσα τὴν κεφαλὴν ἥσυχον καὶ τὴν συνείδησιν εὐχαριστημένην. Ἐσυλλογίσθην τὴν νέαν μου θέσιν· ἤκουσα νὰ γίνεται λόγος περὶ νέας τινὸς γαλλίδος ἥτις, διδάσκουσα τὴν γαλλικὴν παρὰ διαφόροις οἰκογενείαις, ἐσχημάτισεν ἐν διαστήματι δέκα ἐτῶν κεφάλαιον ἐκ πεντήκοντα χιλιάδων φράγκων. Εἶναι ἀληθές ὅτι διῆγε βίον ἐκτάκτως ἐπίπονον· ἐξήρχετο τὴν ἐβδόμην ὥραν τῆς πρωΐας καὶ ἐπανήρχετο τὴν ἕκτην τῆς ἐσπέρας· ἔφερε δὲ τὸ πρόγευμά της μεθ' ἑαυτῆς, ἥτοι ὀλίγα παξιμάδια. Θὰ ζήσω καθὼς αὕτη, ἔλεγον κατ' ἐμαυτήν, καὶ, ἂν δυνηθῶ ἐντὸς δέκα ἐτῶν νὰ σχηματίσω τὸ αὐτὸ κεφάλαιον, τότε θὰ νυμφευθῶ, καὶ δὲν θὰ ἦμαι βεβαίως πολὺ γραιῖα. Ἡ ἰδέα αὕτη τῆς ὑπανδρείας, ἐγχειρομένη ἐν μέσῳ τῶν ἐρειπίων τοῦ ἔρωτός μου, μοὶ ἐφάνη παράδοξος καὶ πρὸς στιγμὴν ἐπίστευσα ὅτι ἐμεγάλωσα ἴσως τὸ πρὸς τὸν Γεώργιον αἰσθημά μου. Ὅχι, δυστυχῶς, τὸ αἰσθημα τοῦτο εἶχε ῥίζας βαθείας, ἀναποσπάστους ἐν τῇ καρδίᾳ μου. Καθ' ἣν στιγμὴν μάλιστα ἀπεποιούμην αὐτὸν διὰ παντός, πλειότερον παραποτέ τὸν ἐπόθουν. Ἡ πάλῃ αὕτη μεταξὺ τοῦ καθήκοντος καὶ τοῦ πάθους μοὶ προητοίμαζε μαρτύρια ἄγνωστα εἰς ἐμέ ἕως τότε. Τὴν ἐπαύριον τῆς ἐπισκέψεως τῆς Ἑλένης, δὲν ἤμην εἰς κατάρτασιν νὰ ἐξέλθω· ναὶ μὲν, ὁ νοῦς μου ἦτον ἀκόμη ἥσυχος· ἀλλ' ἠσθάνομην ἀτονίαν μεγίστην. Ἐπειτα, ἔπρεπε νὰ περιμένω τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ κυρίου Βάλα, ὅστις ὅμως δὲν

ἤλθε νὰ με ἰδῇ εἰμὴ τὴν πέμπτην ἡμέραν ἀφοῦ ἐξῆλθον τῆς οἰκίας του. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο, ὡς εἶπα, ἔπαζον πολὺ ἡθικῶς· πολλάκις μετενόουν διὰ τὴν θυσίαν μου, εὕρισκον ὅτι ἔπραξα ἀνοήτως ἀποκρούσασα τὴν εὐδαιμονίαν τὴν προσφερομένην μοι ὑπὸ τοῦ Γεωργίου· ἐφρύαττον ἐξ ὀργῆς, ἐκ ζηλοτυπίας . . . ἔπειτα, μετεμελόμενην πάλιν διὰ τὰ αἰσθηήματα ταῦτα, καὶ πλήρης αἰσχύνης ἐκάλυπτον διὰ τῶν χειρῶν τὸ πρόσωπόν μου, ὡς ἂν εὕρισκετό τις παρὼν καὶ ἤθελον νὰ κρύψω ἐξ αὐτοῦ τὴν αἰσχύνην μου ταύτην.

Ἀντικυμαινομένη οὕτω κατὰ τε τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν, εἶδον εἰσερχόμενον εἰς τὴν οἰκίαν μου τὸν κύριον Βάλαν. Μετὰ πολλῆς φιλοφροσύνης καὶ εὐπρεπείας κατέβαλεν οὗτος πᾶσαν προσπάθειαν ἵνα με πείσῃ νὰ παραβλέψω τὴν ἀγροικίαν τῆς συζύγου του· μοὶ ἔδωκε χίλια φράγκα ὡς ἀποζημίωσιν καὶ πεντακόσια ὡς ἐξοδα ταξειδίου. Μὲ παρεκίνησε πολὺ νὰ μὴν ἐπιμείνω εἰς τὴν ἰδέαν τοῦ νὰ διαμείνω ἐν Ἀθήναις, προσφέρων μοι καταλληλοτάτην ᾤεσιν ἐν Κωνσταντινουπόλει παρὰ τινι φιλικῇ αὐτῷ οἰκογενείᾳ. Τὸν ηὐχαρίστησα καὶ ἐζήτησα καιρὸν νὰ σχεφθῶ ἐπὶ τῆς προτάσεώς του.

Ὑπέβαλον εἰς τοὺς φίλους μου Πηγά τὴν πρότασιν τοῦ κυρίου Βάλα· ἡ κυρία Βασιλικὴ τὴν ἐνέκρινεν, ὁ ἱατρός δὲν συνεμερίζετο τὴν γνώμην τῆς ἀδελφῆς του, προτρέπων με νὰ συστήσω παρθεναγωγεῖον ἐν Ἀθήναις. Διετέλουν οὕτως ἀμφίρροπος, ἀγνοοῦσα τί νὰ πράξω· ἡ καρδία μου δὲν ἤθελε ν' ἀφήσω τὰς Ἀθήνας· οἱ διαλογισμοί μου δὲν ἀπесπῶντο ἀπὸ τοῦ Γεωργίου, ἂν καὶ ἡρνήσθην εἰς αὐτὸν τὴν συγκατάθεσίν μου διὰ τὸν γάμον μας· ἀκατάσχετον ἐπιθυμίαν εἶχον νὰ τὸν ἰδῶ. "Ω τῆς μωρίας καὶ ἀφροσύνης μου! νὰ νομίζω

ὅτι ἤθελον κατορθώσει ν' ἀποπνίξω οὕτως εὐκόλως τοσοῦτο μέγα πάθος! Αἱ ἡμέραι λοιπὸν παρήρχοντο καὶ τίποτε δὲν ἀπεφάσιζον. Γρηγοροῦσα ἡ κοιμωμένη, τὸν Γεώργιον μόνον ἔβλεπον ἐνώπιόν μου· ποσάκις ἔλαβον εἰς χεῖρας τὸν κάλαμον νὰ γράψω πρὸς αὐτόν· “ἐπιστρέψατε, ἡ Ἐλισάβετ σᾶς περιμένει!” Τίς θέλει ἀναγνωρίσει τὴν θυσίαν μου; ἔλεγον κατ' ἐμαυτήν. Οὐδεὶς, οὐδ' αὐτὸς ἐκεῖνος! Πρὸς τί νὰ βασανίζωμαι τοιουτοτρόπως; Πολλάκις λαβοῦσα τὸν πέτασον καὶ τὸν μανδύαν μου σκοπὸν εἶχον νὰ ὑπάγω καὶ νὰ προσπέσω εἰς τοὺς πόδας τοῦ Γεωργίου. Ὑπερτάτην τότε κατέβαλλον προσπάθειαν πρὸς καταστολὴν τῆς ὁρμῆς ταύτης, καὶ ὅτε κατῴρθουν τοῦτο καὶ ἐγινόμην κυρία ἐμαυτῆς καὶ σταθερὰ εἰς ὃ, τι ἀπεφάσισα, ἀνεγειρόμην τότε ἰσχυρὰ καὶ ἀνδρεία, καὶ ἡ ἰδέα ὅτι ἐνίκησα ἐμαυτήν μοὶ ἐπροξένει τοσαύτην ἐσωτερικὴν εὐχαρίστησιν ὅσην ὁ κάλαμός μου ἀδυνατεῖ νὰ περιγράψῃ. Ἐφαινόμην μεγάλη, ἀγνή, εἰς τὰ ἴδιά μου ὅμματα, καὶ ἤμην πλήρης ὑψηλοφροσύνης· ἡδυνάμην νὰ βλέπω τὸν κόσμον κατὰ πρόσωπον καὶ ἀνερυθριάστως.

Δὲν διεξέφυγε τοὺς ξενίζοντάς με φίλους ἡ παρατήρησις ὅλων μου τῶν ἐσωτερικῶν τούτων περιπετειῶν, καὶ ἤρχισαν ἀνεπαισθήτως καὶ μετὰ πολλῆς λεπτότητος νὰ μὲ παρηγορῶσι καὶ μ' ἐνίσχύωσιν.

— Εἶστε ἀξιοθαύμαστος, δεσποινίς! μοὶ εἶπε μίαν τῶν ἡμερῶν κατὰ τὸ δειλινὸν ὁ ἱατρός, πόσον εὐτυχῆς ἤθελε λογισθῇ τίμιός τις ἀνὴρ ἀγαπώμενος ὑπὸ γυναικὸς τοιαύτης! Τὸν ἀγαπᾶτε λοιπὸν ἀληθῶς ἐκεῖνον τὸν ἄλλον;

Μ' ἐξέπληξε τότε ἡ σημασία τῶν λόγων τοῦ ἱατροῦ καὶ ἀπεκρίθην.

— Ἄν τὸν ἀγαπῶ, ἱατρέ; ἀλλὰ τί δὲν ἤθελον πράξει ἐν

τῷ κόσμῳ τούτῳ ὑπὲρ αὐτοῦ; Νομίζω ὅτι, καὶ ἂν μ' ἐφό-
νευσεν ἀκόμη ὁ ἴδιος, εὐτυχῆς ἔμελλον νὰ ᾤμαι.

Ὁ δόκτωρ ἐγένετο σύννους καὶ περίλυπος.

Εἶπά τι, ἰατρέ, τὸ ὅποιον σᾶς ἐπείραξε;

Διόλου, ἀλλὰ θαυμάζω τὸ τόσον πάθος καὶ τὴν τόσῃν
ἀρετῇ· ποῦ εὐρίσκετε τὴν δύναμιν ταύτην, κυρία;

Ἐγὼ τάχα πρέπει νὰ σᾶς εἰπῶ, φίλε ἰατρέ, ὅτι ἡ ἐκπλή-
ρωσις τοῦ καθήκοντος ἐκατονταπλασιάζει τὰς δυνάμεις καὶ
τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῆς γυναικὸς; Νυμφευομένη τὸν Γεώργιον
ἤθελον πράξει κακὸν ἔργον . . . καὶ αὐτὴ ἡ μεταξὺ ἡμῶν
ἀγάπη ἴσως ἤθελε παύσει εἰάν μόνῃν ἤκούομεν τὴν φωνὴν
τοῦ πάθους. Σήμερον ἔχω καθαρὸν τὸ μέτωπον καὶ, εἴτε
νυμφευθῇ εἴτε δὲν νυμφευθῇ ὁ Γεώργιος, ἡμπορῶ ν' ἀγαπῶ
αὐτὸν ἀκατακρίτως.

— Τί λέγετε, κυρία; ν' ἀγαπᾶτε τὸν Γεώργιον καὶ ἀφοῦ
ἀκόμη νυμφευθῇ οὗτος ἄλλην;

— Ναί, ἰατρέ, ναί.

— Ὑμεῖς λοιπὸν δὲν θὰ νυμφευθῆτε; εἶπεν ἐκπληκτος ὁ
ἰατρός.

Ἐκ τῆς ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ φίλου μου ἐντυπώσεως
ἀνεκάλυψα μετὰ λύπης ὅτι τὸ ἕως τότε φιλικὸν αἰσθημα
τοῦ ἰατροῦ πρὸς ἐμέ μετεμορφώθη εἰς αἰσθημα ἄλλο, ὅποιον
δὲν ἠδυνάμην νὰ συμμερισθῶ. Λαβοῦσα τότε αὐτὸν ἐκ τῆς
χειρὸς, καὶ προσηλώσασα τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τοὺς ὀφθαλ-
μοὺς του, εἶπα.

— Φίλε μου, ἄς μὴ χαλάσωμεν τὴν ὑπάρχουσαν μεταξὺ
ἡμῶν ἀδελφικὴν ἀγάπην . . . δὲν ἔχω πλέον στήριγμα ἄλλο
εἰμὴ σέ, ἀδελφέ, ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ· καὶ ἐτόνισα τὴν
λέξιν ἀδελφέ· ὁ Πηγάς τότε ἔσφιγξε τὴν χεῖρά μου.

— Ναί, ἀδελφή, εἶπεν ἐντείνας καὶ αὐτὸς τὴν φωνὴν ἐπὶ τῆς λέξεως ἀδελφή, τὸ στήριγμα τοῦτο δὲν θὰ σᾶς λείψῃ.

Καὶ δύο δάκρυα κατέβησαν ἐπὶ τῶν ῥοδοκοκκίνων παρειῶν του. Αἰσθημα συμπαθείας μὲ κατέλαβεν, ἀλλὰ κατέστειλον αὐτὸ ἐκφωνήσασα.

— "Ω! δάκρυα μωροῦ παιδίου!

Τὴν στιγμὴν ταύτην ἀνηγγέλθη ἡ ἐπίσκεψις τῆς κυρίας Μαργαρίτας. Ὁ ἰατρὸς ἔδειξε δυσαρέσκειαν καὶ εἶπε νὰ καλέσωσι τὴν ἀδελφὴν του.

— Καλέ, τί ἔχετε; εἶπεν ἡ κυρία Μαργαρίτα, πολὺ συγκεκινημένοι φαίνεσθε καὶ οἱ δύο. Μήπως ἐπασχίζετε, ἰατρε, νὰ παρηγορήσετε τὴν κυρίαν Ἑλίζαν;

Ἡ κυρία Μαργαρίτα, ταῦτα λέγουσα, εἶχε τι ἀγέρωχον, καὶ μᾶς ἐκύτταζεν ἀμφοτέρους εἰς τρόπον ὅπως ἀνοίκειον.

— Καὶ κατὰ τί, κυρία μου, ἔχω ἀνάγκην παρηγορίας; εἶπα μειδιῶσα.

— Καὶ πῶς, δὲν γνωρίζετε ὅτι ἐντὸς ὀκτὼ ἡμερῶν ὁ Γεώργιος Αὐλονᾶς νυμφεύεται τὴν Ἑλένην Βάλα;

Παρ' ὀλίγον νὰ πέσω κατὰ γῆς, καὶ ἡ ἀναπνοή μου ἔλειψεν. Ἡ κυρία Μαργαρίτα μ' ἐπῆρεν ἐκ τῆς μέσης καὶ ἠθέλησε νὰ μὲ καθίσῃ ἐπὶ τοῦ σκίμποδος· κατέβαλον ὑπερτάτην προσπάθειαν καὶ ἀνεσηκώθη.

— Σᾶς εὐχαριστῶ, εἶπα.

Ὁ ἰατρὸς, ἀνήσυχος καὶ περιδεής, ὤρμησε πρὸς ἐμέ.

— Δὲν ἔχω τίποτε, εἶπα, καὶ ἐπάσχισα νὰ μειδιάσω. Ἡ κυρία Μαργαρίτα ἐφύλαττε πάντοτε τὸ σαρδονικόν της μειδίαμα.

Δέν ἔχω τίποτε, εἶπα πάλιν πρὸς τὸν ἱατρὸν, βλέπουσα αὐτὸν τεταραγμένον καὶ ἀδημονοῦντα περὶ ἐμέ.

Ἐφῄασεν ἐν τῷ μεταξὺ καὶ ἡ κυρία Βασιλική, καὶ οὕτως ἠδυνήσῃ νὰ φύγω εἰς τὸν κοιτῶνά μου.

Ἐκπλαγῆς πάντοτε, ἠρώτων ἐμαυτήν· ἡ εἰδήσις αὕτη εἶναι ἀληθής; εἶναι δυνατή; Ὁλόκληρον νύκτα δέν ἠδυνήσῃ νὰ κοιμηθῶ· τὸ πρωῒ εἶχον πυρετόν. Μὴ ἰδοῦσά με νὰ μεταβῶ εἰς τὸ ἐστιατόριον τὴν ὥραν τοῦ γεύματος, ἡ κυρία Βασιλική ἤλθε καὶ ἔκρουσε τὴν θύραν μου. Ἡ ἀγαθὴ γυνὴ ἤθελε νὰ μὲ παρηγορήσῃ, καὶ δέν ἐνόει ὅτι πᾶσα λέξις αὐτῆς ἐπέφερε καὶ νέον εἰς τὴν καρδίαν μου τραῦμα. Ἐκάλεσε τὸν ἀδελφὸν αὐτῆς τὸν ἱατρὸν, ὅστις, εὐρών με σπουδαίως ἀσθενοῦσαν, διώρισεν ἱατρικόν.

. (α)

Ἐξέρχομαι τοῦ θαλάτρου· δέν μὲ εἶδον οὔτε ὁ Γεώργιος οὔτε ἡ Ἑλένη. ὦ! πόσον ἐχάρην ὅτι τοὺς εἶδον εὐτυχεῖς! Ἡ Ἑλένη, φοροῦσα τὴν οὐγγρικὴν τῆς ἐνδυμασίαν ἦτον ἀληθῶς μεγαλοπρεπής! τὸ ὡραῖον στήθος τῆς ἀνεσηκόνετο ὑπὸ τῆς περισφιγγούσης τὴν μέσσην τῆς λευκῆς γούνας, καὶ ἡ πλουσία τῆς κόμη ἔστεφε τὸ ἀκτινοβολοῦν πρόσωπόν της. Ἐμειδία γλυκὺ μειδίαμα πρὸς τὸν Γεώργιον, καὶ ὁ σύζυγός της προσήλονεν ἐπ' αὐτῆς γλυκὺ ἐπίσης καὶ γοητευτικὸν βλέμμα. Ἡ εὐδαιμονία ἀνέδυνεν ἐξ ὅλων τῶν πόρων τῶν ἀγαπητῶν αὐτῶν πλασμάτων, καὶ ἡ εὐδαιμονία αὕτη ἦτον

(α) Ἐνταῦθα τὸ χειρόγραφον τῆς Ἑλίζας περιέχει μέγα κενόν. Βεβαίως πράγματα εἰς ἡμᾶς ἄγνωστα συνέβησαν ἔκτοτε μέχρι τῆς στιγμῆς καὶ ἦν ἡ ἡμετέρα ἠρώτις ἀναλαμβάνει τὴν διήγησιν αὐτῆς. Ἡ φαντασία τοῦ ἀναγνώστου θέλει ἀναπληρώσει, ἐλπίζομεν, τὸ κενὸν τοῦτο.

Σημείωσις τοῦ ἐκδότου.

ργον τῶν χειρῶν μου· εἰς ἐμὲ τὴν χρεωστοῦσι καὶ οἱ δύο, ἡ δὲ ἰδέα αὕτη μ' ἔκαμνεν εὐτυχῇ καὶ ὑπερήφανον. Ὁ Πέτρος Πηγᾶς, ὅπισθεν τοῦ ὁποίου ἐκρυπτόμην, ἐψιψύριζεν ὑποκώφως· “μήπως τὸν ἀγαπᾶτε ἀκόμη, Ἐλίζα, τὸν ἀποτρόπαιον αὐτὸν ἄνθρωπον;”

— Ναὶ, Πέτρε, τὸν ἀγαπῶ τὸν ἄνθρωπον αὐτὸν, τὸν ὁποῖον ἀδίκως ὀνομάζετε ἀποτρόπαιον. Ναὶ, τὸν ἀγαπῶ, ἀλλὰ τὸν ἀγαπῶ κατῶς ἀγαπᾷ τις τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ἐπανόρθωσιν, κατῶς ἀγαπᾷ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ὑπόληψιν ὡς τιμίου ἀνθρώπου. Ποσάκις πρέπει νὰ σᾶς τὸ εἰπῶ, φίλτατε ἰατρεῖ, ὅτι τὴν ἡσυχίαν ταύτην, τὴν γαλήνην τὴν εὐεξίαν, τὰς διαδεχθεῖσας τὴν πυρετώδη ταραχὴν μου, τὴν παραφροσύνην μου, τὰς χρεωστῶ εἰς τὴν συνείδησιν ὅτι ἐξεπλήρωσα τὸ κατῆκόν μου θυσιάζουσα τὸν ἔρωτά μου; . . . δὲν λέγω ὅτι ἡ θυσία αὕτη δὲν ὑπῆρξεν ὀδυνηρά, — εἶστε μάρτυς, Πέτρε, τῶν βασάνων μου, — ἀλλ' ἡ κατὰ τῶν παθῶν νίκη εἶναι καὶ αὕτῃ πλήρης ὑψηλῶν ἀπολαύσεων.

— Ποτέ ἐντούτοις δὲν ἐνόησα, εἶπεν ὁ Πηγᾶς, τὴν αἰφνιδίαν ἀπόφασιν τοῦ Γεωργίου, καὶ ἀκόμη ὀλιγώτερον τὴν εὐκόλον συναίνεσιν τῆς Ἑλένης.

Φίλε μου, ποσάκις ἀκόμη πρέπει νὰ σᾶς εἰπῶ ὅτι ὁ χαρακτήρ τοῦ Γεωργίου μετέχει ὀλίγον τι παραφροσύνης; Εὐρεθεῖς ὑπὸ τὴν ἀλγεινὴν ἐντύπωσιν τῆς ἐπιστολῆς μου, καὶ ὦν πάντοτε ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν τῶν ἀναμνήσεων τῆς μητρὸς του, ἐζήτησε διέξοδον ἐκ τῆς θέσεως ταύτης διὰ τοῦ γάμου του μετὰ τῆς Ἑλένης· ἤθελε νὰ λησμονήσῃ συγχρόνως καὶ τὴν μητέρα του τῆς ὁποίας ἡ ἐνθύμησις εἶχε καταντήσῃ δι' αὐτὸν φάσμα, καὶ ἐμὲ τῆς ὁποίας ἡ ἀπόκτησις ἐγένετο ἀδύνατος. Ἡ δὲ Ἑλένη ἔπρεπεν ἐξ ἀνάγκης νὰ συγχωρήσῃ

τὸν ἄπιστον μνηστῆρά της, ἀφοῦ ἔπεςσε μετανοῶν εἰς τοὺς πόδας της, διότι τὸν ἠγάπα τόσον! Ὁ γάμος οὗτος ἠδύνατο νὰ ᾔῃναι δυστυχῆς, ἂν τὰ εἰδικὰ προσόντα τῶν δύο νυμφίων δὲν ᾔσαν τοιαῦτα ὥστε νὰ συντελέσωσιν εἰς εὐτυχῆ λύσιν· ὅθεν ἐπειδὴ προεῖδον ὅτι ὁ Γεώργιος μου καὶ ἡ φιλικότης μου Ἐλένη ἐμελλον νὰ εὐτυχήσωσι, διὰ τοῦτο παρεκίνησα ἐπιμόνως τὸν Γεώργιον νὰ μὴ παρεκκλίνῃ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀρετῆς.

. (α)

Ἐξερχόμενη τῆς οἰκίας μιᾶς ἐκ τῶν μαθητριῶν μου, κατὰ μεσημβρίαν ὥραν καὶ εἶχε βρέξει ὅλην τὴν ἡμέραν, ὥστε αἱ ὁδοὶ ᾔσαν πλήρεις βορβόρου Ἡμην δὲ κατὰκοπος . . . ἀπὸ τῆς ὀγδόης ὥρας τῆς πρωΐας δὲν εἶχον σταῖν οὔτε στιγμὴν . . . ἡ διδασκαλία τῆς γαλλικῆς, δι' ἧς ἐποριζόμενη τὰ πρὸς τὸ ζῆν, ὑπέσκαπτε κατὰ μικρὸν τὴν ὑγίειαν μου καὶ τὴν ζωὴν μου· αἱ κακώσεις, ἡ ἀηδία τοῦ βίου, ἐξεπλήρουν τὸ ἔργον τῆς ἐνδεΐας καὶ τῆς μερίμνης περὶ τῆς ἀβεβαιότητος τοῦ μέλλοντος Ἐβάδιζον λοιπὸν ἐπιπόνως ὅτε, κατὰ τινα καμπὴν τῆς ὁδοῦ, ὄχημα διῆλθεν ἐνώπιόν μου μετὰ τοσαύτης ταχύτητος ὥστε μ' ἐπιτύλισεν ἐκ βορβόρου ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν. Ἐγείρασα τὴν κεφαλὴν, εἶδον ἐπὶ τοῦ ὀχήματος ἐκείνου τὸν Γεώργιον, τὴν Ἐλένην καὶ τὸν Ἀριστογείτονα· μ' ἐχαιρέτισαν δὲ καὶ οἱ τρεῖς εὐλαβῶς. Παρῆλθον δύο ἔτη ἀφοῦ δὲν τοὺς εἶχον ἰδεῖ — ἀπὸ τῆς ἐσπέρας ἐκείνης τοῦ θεάτρου —, καὶ τέσσαρα ἀφοῦ δὲν εἶχον λαλήσει μετ' αὐτῶν. Ἰσχνὸς ᾔτον ὁ Γεώργιος καὶ κοίλας εἶχε τὰς παρειάς, αἱ δὲ τρίχες του

(α) Νέον κενὸν ἐν τῷ χειρογράφῳ.

εἶχον ὁλοτελῶς λευκανθῆ, καὶ αὐτὸ τὸ βλέμμα του, τὸ ἄλλοτε τοσοῦτο ζωηρὸν καὶ γλυκὺ, ἀμαυρὸν ἐφαίνετο τότε καὶ ξηρόν· ὅποια μεταβολὴ ἐντὸς δύο ἐτῶν! Ἡ Ἑλένη ἦτον πάντοτε ἡ ὡραία ἐκείνη γυνὴ τὴν ὅποian ἐθαύμασα ἄλλοτε ἐν τῷ Θεάτρῳ· ἀλλ' εἶχεν ὅπως οὖν παχύνει, ὅπερ ἦτον ἀπειλὴ διὰ τὸ μέλλον. Ὁ δὲ Ἀριστογείτων ἦτον πάντοτε ὁ ἴδιος. Διέβησαν χωρὶς καὶ νὰ συλλογισθῶσιν ὅτι τοῦ ἔρριψαν βόρβορον ἐπὶ τοῦ προσώπου. Τότε μὲ κατέλαβεν ὁδυνηρὰ συστολὴ καρδίας . . . μετενόησα δι' ὅλας μου τὰς θυσίας . . . καὶ ἐπανῆλθον εἰς τὴν οἰκίαν ἀπαισίους στρέφουσα διαλογισμούς. Εἰσελθούσα εἰς τὸν κοιτῶνά μου, ἐν τῇ οἰκίᾳ Πηγᾶ, ἔκλαυσα πικρῶς· τὰ δὲ δάκρυα ταῦτα μὲ ἀνεκούφισαν. Εἶχον φέρει ἐκ Μασσαλίας τὴν εἰκόνα τοῦ Ἑσταυρωμένου, ἣτις ἦτον ἀνηρτημένη ἐπάνω τῆς κλίνης μου· ὅτε δὲ συνῆλθον ἐκ τῆς ταραχῆς καὶ ἀδυναμίας ἐκείνης, τὸ βλέμμα μου ἔπεσεν ἐπὶ τοῦ προσώπου τοῦ Θεανθρώπου μάρτυρος καὶ ἀνέκραξα. “Ἄς ὑποφέρω ὡς Ἐκεῖνος, καὶ ἄς προσμένω τὴν ὥραν τῆς ἀναπαύσεως . . . θὰ ὑπάρχῃ δικαιοσύνη ἐπὶ τῆς γῆς . . . ὦ Ἰησοῦ μου, ἐλέησόν με, διότι αἰσθάνομαι ἐκλειπούσας τὰς δυνάμεις μου!”

. (α)

Εἶναι δυνατόν, ἀφοῦ τοσοῦτον ἠγάπησα τὸν Γεώργιον, νὰ ἡμπορῶ ν' ἀγαπήσω καὶ ἄλλον; Καὶ ἐν τούτοις αἰσθάνομαι ἐμαυτὴν εὐτυχὴ νυμφευομένη τὸν Πέτρον Πηγᾶν. Ἡ ἀγάπη αὐτοῦ, ἡ πλήρης ἀφοσιώσεως, ὑπομονῆς καὶ γλυκύτητος, ἔθιξε τέλος πάντων τὴν καρδίαν μου, καὶ συγκατετέθη ἐν τὸν γάμον τοῦτον, τὸν τασάκις παρ' αὐτοῦ προταθέντα καὶ

(α) Νέον κενὸν ἐν τῷ χειρογράφῳ.

πάντοτε ἀποκρουσθέντα παρ' ἐμοῦ. ὦ μητέρα μου, εὐλόγησόν με!

. (α)

“Πόσον ὠραία . . . ἡδονικὴ . . . ἡ μουσικὴ αὕτη τῆς Μάρθας! . . . Τὸ ᾠσμα τοῦ ῥόδου θίγει τὴν καρδίαν μου καὶ συγκινοῦμαι μέχρι δακρύων . . . Πόθεν λοιπὸν ἡ ταραχὴ αὕτη ἥτις με κυριεύει; . . . Τὰ πάντα μειδιῶσι περὶ ἐμέ . . . τὰ πάντα καλὰ καὶ ὠραία . . . καὶ οἱ ἄνθρωποι μοὶ φαίνονται καλῆτεροι παρὰ πρότερον . . . αὐτὸς ὁ οὐρανὸς φαίνεται λαμπρότερος . . . τί γλυκὺ φῶς με περικυκλοῖ! . . . πόσον εὐώδης ὁ ἀήρ . . . καὶ δροσερὸς καὶ θωπευτικός! . . . ὅποια ἡδονὴ νὰ αἰσθάνεται τις ὅτι ζῇ . . . Ὅποια λοιπὸν εἶναι ἡ ἀνεκκλάλητος αὐτῇ αἴσθησις, ἡ βυθίζουσά με εἰς ουρανίους ἀπολαύσεις; . . . Αὔριον, αὔριον θέλω ἀνήκει εἰς αὐτόν . . . ἡ ψυχὴ μου, ἡ διαμείνασα καθαρά καὶ ἄσπιλος, οἱ θησαυροὶ τῆς ἀγάπης, οἱ συσσωρευθέντες ἐν τῇ πληγωθεῖσῃ καρδίᾳ μου, τὸ σῶμά μου, ὅλον μου τὸ εἶναι εἰς αὐτὸν θέλουν ἀνήκει . . . μετὰ πόσης ἀγάπης θέλω τὸν πλησιάσει . . . καὶ πόσον αὐτὸς με ἀγαπᾷ . . . ἀγάπην ἀληθινὴν, ἀγάπην ἥτις ὑποφέρει ἀγογγύστως, ἀγάπην ἥτις θυσιάζεται ὑπὲρ τοῦ ἀγαπωμένου προσώπου . . .

Λοιπὸν, γνωρίζω τέλος πάντων τὴν εὐδαιμονίαν, τὴν εὐδαιμονίαν τὴν ὁποίαν ἐπίστευον ὄνειρον . . . ὦ! ὄχι, ὑπάρχει, τὴν αἰσθάνομαι, τὴν ψηλαφῶ . . . αἱ θεῖαι αὗται παραφοραί, ἡ ἡθικὴ, διανοητικὴ καὶ αἰσθητικὴ εὐεξία, ἐντὸς τῆς ὁποίας ζῶ ἀπὸ τινων ἡμερῶν, ἰδοὺ ἡ εὐδαιμονία . . . ὦ μητέρα μου, διατί δὲν εἶσαι παροῦσα νὰ βλέπῃς τὴν Ἐλίζαν

(α) Ἐνταῦθα πολλὰ σβέσματα καὶ νέον κενόν.

σου εὐδαιμονοῦσαν; . . . ἀλλ' ἐκ τοῦ ὕψους ὅπου εὗρίσκεσαι,
μητέρα μου, ἐκ τῶν Οὐρανῶν, ἐκ τῶν δωματίων τοῦ Ὑψίστου
πλησίον τοῦ ὁποίου διαμένεις, ἀπόστειλόν μοι τὴν εὐλογίαν
σου καὶ χαῖρε ἐν Κυρίῳ . . . ἡ θυγάτηρ σου, ἡ ἀγαπητή
σου θυγάτηρ, ἡ πολυπόθητος Ἑλίζα σου εἶναι εὐτυχής . . .
εὐλογημένη ἡ μνήμη σου, ὦ μητέρα μου!

.
.

Ἐνταῦθα περατοῦται τὸ χειρόγραφον τῆς Ἑλίζας.

Σημείωσις τοῦ ἐκδότου.

ΤΕΛΟΣ.
